

**GEZİ PARKI OLAYLARI VE 15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ HABERLERİNİN
KRİZ HABERCİLİĞİ KAPSAMINDA ETİK AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI**

DEMİRHAN HANİFİ DEMİR
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Emre Vadi Balcı
Uşak
2019

UŞAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**GEZİ PARKI OLAYLARI VE 15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ HABERLERİNİN
KRİZ HABERCİLİĞİ KAPSAMINDA ETİK AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI**

DEMİRHAN HANİFİ DEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi Emre Vadi Balcı

Uşak – 2019

ÖZET

GEZİ PARKI OLAYLARI VE 15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ HABERLERİNİN KRİZ HABERCİLİĞİ KAPSAMINDA ETİK AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Demirhan Hanifi Demir

İletişim Bilimleri Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Emre Vadi BALCI

Bu çalışmada, Gezi Parkı Olayları ve 15 Temmuz Darbe Girişimi haberleri, kriz haberciliği ve etik unsurlar çerçevesinde analiz edilip değerlendirilmiştir. Kavramsal açıdan bağlantılı şekilde ilerleyen çalışmada, televizyon haberciliğindeki örnekler incelenmiştir. Çalışmada, içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. Kriz haberciliği, medyanın yönetmekte güçlük çektiği bir alan olduğundan, etik açıdan sorunlar doğurabilmektedir. Bu çalışmada da, ilgili sorunlar ön görülmektedir. Kuramsal olarak kriz haberciliği ve etik gibi kavramların karşılığının, uygulamada ne denli yer bulabildiği, analizler sonucunda ortaya çıkarılmıştır. Gezi Parkı ve 15 Temmuz süreçlerinin, Kanal D ile NTV haberlerinde ne şekilde yer bulduğu, bu çıkarımları oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kriz Haberciliği, Medya, Etik, Gezi Parkı Olayları, 15 Temmuz Darbe Girişimi

ABSTRACT

ETHIC COMPARISON OF GEZI PARK PROTESTS AND JULY 15 COUP ATTEMPT NEWS IN THE CONTEXT OF CRISIS REPORTING

Demirhan Hanifi Demir

Department Of Communication Sciences

Uşak University Institute Of Social Sciences, 2019

Supervisor: Assistant Professor Emre Vadi Balcı

In this study, Gezi Park Protests and 15 July Coup Attempt news have been analyzed and evaluated within the framework of crisis reporting and ethic factors. In the conceptually related study, examples of television reporting were examined. In the study, content analysis method was used. As crisis reporting is an area where the media has difficulty in managing, it may cause ethical problems. In this study, related problems are also foreseen. In theory, the concepts of crisis reporting and ethics were found as a result of the analyzes of how much space they could find in practice. The way that the Gezi Park₁ and the July 15 Processes found in the Kanal D and the NTV news form these inferences.

Key Words : Crisis Reptoin, Media, Ethic, Gezi Park Protests, July 15 Coup Attempt

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı: Demirhan Hanifi DEMİR

Doğum Yeri ve Tarihi: Elazığ, 1993

Eğitim Bilgileri:

Fırat Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü

Gazi Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü (Farabi)

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri A.B.D.

Yabancı Dil: İngilizce

Tecrübe:

- Orhangazi Gazi Gazetesi - (Stajyer Muhabir) 2008-2009
- A Haber-ATV Ankara (Stajyer) Temmuz 2013-Ağustos 2013
- Fırat Üniversitesi Fırat Radyo Ve Televizyon Müdürlüğü (Fırat TV)
(Muhabir/Kameraman/Kurgu-Montaj) 2010-2014
- Temo İletişim - 2014-2018
- Colony Reklam - (Yönetmen) 2018-2019

E-Posta: demirhanhdemir@gmail.com

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖZGEÇMİŞ	v
ÖNSÖZ	viii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ix
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

HABER VE KRİZ HABERCİLİĞİ	3
1.1. Haber	3
1.2. Haberi Oluşturan Unsurlar	12
1.3. Kriz Kavramı.....	13
1.4. Kriz Haberciliği Kavramı.....	17
1.5. Kriz Haberi Özelliği Taşıyan Olaylar Nelerdir?	21
1.6. Kriz Haberciliği Örnekleri	23
1.6.1. Gezi Parkı Olayları.....	23
1.6.1.1. Gezi Parkı'nın Tarihi	24
1.6.1.2. Olayların Ortaya Çıkışı	25
1.6.1.3. Gezi Parkı Olaylarının Medyada Yansıması.....	26
1.6.2. 15 Temmuz Darbe Girişimi.....	28
1.6.2.1. 15 Temmuz Öncesi Süreç	28
1.6.2.2. 15 Temmuz Süreci ve Medya	29
1.7. Etik Nedir?	31
1.8. Habercilik Pratiklerinde Etik Sorunsalı.....	35

2. BÖLÜM

GEZİ PARKI OLAYLARI VE 15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ SÜREÇLERİNDEKİ KANAL D İLE NTV HABERLERİNİN İNCELENMESİ	42
2.1. Araştırmanın Amacı	42
2.2. Araştırmanın Sorusu.....	42
2.3. Araştırmanın Yöntemi.....	43
2.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	45
2.5. Veri toplama.....	45

2.6. Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar	45
2.7. Gezi Parkı Olayları Ve 15 Temmuz Darbe Girişimi Süreçlerindeki Kanal D İle NTV Haberlerinin İncelenmesi	49
2.7.1. Haber Bülteni Süreleri.....	49
2.7.2. Haberlerin Oranı.....	50
2.7.3. Haber Sayıları.....	52
2.7.4. Canlı Bağlantı Sayıları	54
2.7.5. Görüntünün Türü.....	56
2.7.6. Haberın Sesi	60
2.7.7. Görüşü Alınan Uzman.....	64
2.7.8. Spikerin Sunum Tarzı.....	65
2.7.9. Haberın Tarafları	68
3. TARTIşMA VE SONUÇ	72
KAYNAKÇA	79

ÖNSÖZ

Bu tezi hazırlarken, fikir aşamasından itibaren tecrübesini, bilgisini ve yardımlarını esirgemeyen danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Emre Vadi Balcı başta olmak üzere;

Haberin ve haberciliğin ne olduğunu öğreten, hayatın her alanındaki geniş ufku ile her zaman güç veren kıymetli hocam Öğr. Gör. Hakan Cem Işıklar'a,

Hem lisans hem yüksek lisans yıllarımda öğrencisi olmaktan mutluluk duyduğum hocam Prof. Dr. Vedat Çakır'a,

Yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen Prof. Dr. Huriye Kuruoğlu'na,

Her zaman varlığını hissettiren ve her alanda tecrübeleri ile destek veren ağabeyim Temirağa Demir'e teşekkür ederim.

UŞAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı 164018018 No'lu öğrencisi Demirkan Hanifi Demir'in "Gezi Parkı Olayları Ve 15 Temmuz Darbe Girişimi Haberlerinin Kriz Haberciliği Kapsamında Etik Açısından Karşılaştırılması" adlı tezi .... /.... / ..... tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans Tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman	:	
Üye	:	
Üye	:	
Üye	:	
Üye	:	

Enstitü Müdürü

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 4.1 Toplam Haber Süresi ve Gezi Parkı Haber Süresi.....	49
Tablo 4.2 Toplam Haber Süresi ve 15 Temmuz Haber Süresi.....	49
Tablo 4.3. Kanal D Gezi Parkı Haberlerindeki Görüntü Türleri.....	56
Tablo 4.4. Ntv Gezi Parkı Haberlerindeki Görüntü Türleri	57
Tablo 4.5. Kanal D 15 Temmuz Haberlerindeki Görüntü Türleri.....	58
Tablo 4.6. Ntv 15 Temmuz Haberlerindeki Görüntü Türleri	59

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1. Kanal D Gezi Parkı Olayları Haber Oranı	50
Şekil 4.2. Ntv Gezi Parkı Olayları Haber Oranı.....	50
Şekil 4.3. Kanal D 15 Temmuz Darbe Girişimi Haber Oranı	51
Şekil 4.4. Ntv 15 Temmuz Darbe Girişimi Haber Oranı	51
Şekil 4.5. Kanal D Gezi Parkı Haber Sayıları	52
Şekil 4.6. Ntv Gezi Parkı Haber Sayıları.....	52
Şekil 4.7. Kanal D 15 Temmuz Haber Sayıları.....	53
Şekil 4.8. Ntv 15 Temmuz Haber Sayıları	53
Şekil 4.9. Gezi Parkı Olayları Canlı Bağlantı Sayıları.....	55
Şekil 4.10. 15 Temmuz Darbe Girişimi Canlı Bağlantı Sayıları.....	55
Şekil 4.11. Kanal D Gezi Parkı Haberlerindeki Görüntü Türleri.....	56
Şekil 4.12. Ntv Gezi Parkı Haberlerindeki Görüntü Türleri	57
Şekil 4.13. Kanal D 15Temmuz Haberlerindeki Görüntü Türleri.....	58
Şekil 4.14. Ntv 15 Temmuz Haberlerindeki Görüntü Türleri.....	59
Şekil 4.15. Kanal D Gezi Parkı Haberlerindeki Ses Kullanımı.....	60
Şekil 4.16. Ntv Gezi Parkı Haberlerindeki Ses Kullanımı	61
Şekil 4.17. Kanal D 15 Temmuz Haberlerindeki Ses Kullanımı	62
Şekil 4.18. Ntv 15 Temmuz Haberlerindeki Ses Kullanımı.....	63
Şekil 4.19. 15 Temmuz Haberlerindeki Görüşü Alınan Uzman Sayısı.....	64
Şekil 4.20. Kanal D Gezi Parkı Haberlerindeki Spiker Sunum Tarzı	66
Şekil 4.21. Ntv Gezi Parkı Haberlerindeki Spiker Sunum Tarzı	66
Şekil 4.22. Kanal D 15 Temmuz Haberlerindeki Spiker Sunum Tarzı.....	67
Şekil 4.23. Ntv 15 Temmuz Haberlerindeki Spiker Sunum Tarzı	67
Şekil 4.24. Kanal D Gezi Parkı Haberlerindeki Haberin Tarafları	69
Şekil 4.25. Ntv Gezi Parkı Haberlerindeki Haberin Tarafları.....	69
Şekil 4.26. Kanal D 15 Temmuz Haberlerindeki Haberin Tarafları	70
Şekil 4.27. Kanal D 15 Temmuz Haberlerindeki Haberin Tarafları	71

GİRİŞ

Kriz, kriz iletişimi, kriz haberciliği gibi kavramlar bir toplum için olağan dışı olayların yaşandığı buhranlı dönemleri ifade etmektedir. Bu dönemler insanların enformasyon ihtiyacının en üst seviyede olduğu dönemlerdir. Medya, bu sebeptendir ki kriz dönemlerinde daha yüksek bir sorumluluk ve hassasiyet bilincindedir. Halkın yaşanan gelişmeler, olaylar, durumlar ve havadislerden ilk haber alma imkânının bulunduğu yazılı ve görsel medya organları, kriz dönemlerinde bu görev bilinci ile hareket etme durumundadır. Savaş, doğal afet, salgın hastalık, ekonomik buhran, terör, isyan vb. olağan üstü durumlarda, medya içerisinde de kriz yayıncılığı ve kriz haberciliği gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Medya, kitleleri bilgilendirmede de yönlendirmede de etkilidir. Bu tip hassas dönemlerde verilecek her bilgi aktarılacak her durum insanların tedirginliğine, korkusuna ve paniğine olumlu ya da olumsuz katkı sağlayacaktır.

Geçmişten günümüze var olan medyanın bu durumu, yeni medyanın gelişimi ile de büyük ölçüde ivme kazanmıştır. İletişim teknolojilerindeki gelişmeler, internet ve sosyal medyanın yaygınlaşması ile bilgi ağı genişlemiştir. Bu potansiyel, enformasyona erişimin kolaylığı ve anlık bilgi paylaşımının yanında bilgi kirliliği, asılsız haber gibi olumsuz sonuçlar da getirmiştir. Bu gibi sorunlar etik açıdan ters düşen bir durum yaratmaktadır.

Özellikle kriz dönemlerindeki atmosferde kamuoyu medyanın anlık paylaşımlarına tepki verecek hassasiyettedir. Bu nedenle medya çalışanları da bu hassasiyete özen göstererek hareket etmek durumunda kalmaktadırlar. Yanlı düşünce, kaynaksız ve asılsız haberler, kan, şiddet gibi öğelerin yer aldığı görüntüler etik açıdan ters düşecektir. Yeni medya ile birlikte kullanıcıların da haber ve bilgi servis edebilme konumuna geçmesinden sonra bu sorunlar artış göstermiştir. Kişisel yayın yapabilme olanakları, anlık haber ve bilgi paylaşımları uygunsuz içeriklerin de servis edilebilir hale gelmesini sağlamıştır.

Olağan üstü dönemlerde karşılaşılabilen kan, şiddet gibi unsurlar, yeni medya ile birlikte karşılaşılması olağan durumlar haline gelmiştir. Kriz yayıncılığı ve kriz haberciliği, bu noktalardan hareketle, medya yapılanmaları açısından idaresi zor dönemlerdir. Halkın haber alma ihtiyacı, basın ve ifade özgürlüğü gibi kavramlar, özellikle bu dönemlerde etik ilkeler ile karşı karşıya gelebilmektedir. 90'lı yıllardan itibaren önemli ölçüde artış gösteren teknolojik gelişmelerin bu gibi sorunların ortaya çıkmasındaki katkısı yadsınamaz bir gerçektir. Yazılı ve görsel medyanın alternatif niteliğindeki sosyal medyanın gelişmesi, etik ihlallere giden

yolda bilgi doğrulama ihtiyacını da getirmiş, bu da bazı doğrulama platformlarının oluşmasını sağlamıştır.

1. BÖLÜM

HABER VE KRİZ HABERCİLİĞİ

1.1. Haber

Haber bir olay değildir, olduktan sonra algılanabilen bir olgudur. Olayla özdeş değil, fakat olayın esas çerçevesi içinde tekrar kurulabilmesi hedefidir (Tokgöz, 1994: 51). Haber, olay, durum ve yönelimlerin doğru ve hızlı bir biçimde yayınlanır bir hale getirilmesidir (Işıklar, 2012: 2).

Birçok tanımı ile birlikte haber, insanların öğrenme, bilgi edinme, haber alma ihtiyaçları ve isteklerinin de bir sonucudur. Diğer taraftan haber genel olarak bir fikre, soruna ve olaya dayanmaktadır. Bunlar haberin temelini oluşturur. Bu temeldeki esas önem, söz konusu olay, durum, yönelim, fikir ve sorunların haberin asıl çerçevesini oluşturmasıdır.

Asıl çerçeve dahilinde, olayların sebep sonuç ilişkisi de önem arz etmektedir. Ne, Nerede, Neden, Nasıl, Ne zaman ve Kim sorularından oluşan temel 5N1K haberciliği anlayışı bu kapsamdadır. Sebep sonuç ilişkilerinde bu soruların yer alması kaçınılmaz olacaktır. Bununla birlikte, haber, habercinin öznel bakış açısı ile oluşturacağı bir kavram değildir. Toplum aydınlatma, bilgilendirme ve bilinçlendirme adına, haberler öznellik algısından ne kadar uzak olursa doğruluk ve tarafsızlık adına o denli başarılı olabilecektir.

Haberciliğin önemli esaslarından birini de, yukarıda da değindiğimiz 5N1K'nın bir sonucu olan cevaplar oluşturmaktadır. Cevap ararken sorudan uzaklaşma riski, tehlikeden uzak bir biçimde kurulması gereken önemli bir dengedir. Yazılı ya da görsel medya aracılığı ile sunulan haberler, algı yönetimi gibi sonuçlar da doğurabileceğinden, tarafsızlık ilkesinde ısrar edilmesi gereken bir alandır. Yönlendirme değil bilgilendirme esas olduğu için, hassas davranılması ve önce bilginin aktarılması gerekmektedir.

Anayasa ile de sabitlenen haber alma hürriyeti, toplumsal olayların seyri açısından da önem arz etmektedir. Haber, toplumun her kesiminin, toplumun her kesiminden bilgiye rahatça ulaşabileceği bir kanaldır. Zira bazı zamanlarda haber, doğru yoldan açıklanmanın yerine kimi önemli habercilik kuralları doğrultusunda açıklanma yoluna gidilmiştir. Kitle iletişim araçları yetkililerinin, eylem ya da söylemlerin üretimi, biçimlendirilmesi ve yayımlanması sırasında kullandıkları profesyonel kodlar (Girgin, 2000: 79), şeklinde tanımlanan bu kuralların başını “nesnellik” ilkesi çekmektedir. Nesnellik ilkesi, tarafsızlık ve

denglilik anlayışı, haberin yorumdan ayrılmasının gerekliliği gazeteciliğin temel doğrularını oluşturmaktadır (İnal, 1996: 21). Hemen her şeyin konu olabildiği haberler, insanlar için kısa sürede ve güncellik içinde bilgi edinebilme potansiyeli taşımaktadır.

Öğrenilmek istenen, farklı olan, görmek, duymak veya okumak istenebilecek her şey haberin konusunu oluşturabilmektedir. İngilizcedeki North (Kuzey), East (Doğu), West (Batı), ve South (Güney) sözcüklerinin baş harflerinden (NEWS) oluşan haber tüm farklı yönlerdeki olayları da kapsamaktadır.

Haber yoluyla toplumsal gerçekliğin olduğu gibi aktarılmasının mümkün olduğu fikri üzerine yapılan kritikler, iyi gazetecilik yapma yolunda geliştirilmiş mesleki ve etik değerlerin sorunlu yapılarından dolayı çözümlenemeyen sorunlar birçok araştırmancının temelini oluşturmaktadır. Temel olarak haberle ilgili kabul gören çoğu şeyin göz ardı edilmemesi için bu şekilde sorunlu gazetecilik uygulamalarının dönüştürüleceği belirtilmiştir. Genel olarak araştırmacılar Liberal Çoğulcu görüşün birçok söz konusu durumunu tartışmışlardır. Toplumun var olan gerçek tutumunun net bir şekilde yansıtılması, gazetecinin tutumunun hangi yönde olacağı ve birebir kıyaslandığında adı geçen çalışmayla örtüştüğü göz önüne alınıp bu anlayış üzerinden kurulan felsefi olarak etik anlayışın bazı noktalarda yetersiz kalmasını tartışmışlardır. Çünkü haber, gerçeği nesnel, tarafsız ve tarafsız biçimde yansıtmıyordu. Temel problem olan gerçeklik-haber ilişkisine ait yapısal meseleler üzerinde yoğunlaştılar. Etik olarak ilk önemli problemler önyargı ve ön kabullerdir. Bilhassa gerçek ile haber hususunda fazlasıyla komplike bir süreç bulunmaktaydı. Medyayı yönetenler iki başlı güç dengelerini hayli güzel şekilde yeniden meydana getiriyorlardı (Çöker, 2016: 129).

Gazeteciliği verilecek kararlar bakımından riskli bir meslek haline getiren olgu, haberin karakteristik yapısıdır. Gazeteciler birçok etik sorumluluğu vardır. Bunlardan bazıları doğruyu bulma, etik olanı seçme zorunluluğudur. Diğer yandan, üzerinde düşünülmesi gereken hassas konulardaki sorumlulukları mesleki açısından en zorlu görevlerinden biridir. Herhangi başka bir disiplin göz önüne alındığında aynı problemler veyahut benzer problemlerin varlığı gözümüze çarpmaktadır. Ayrıca benzer olmayan her iş kolunun kendi zorluğu olduğu da kabul edilmesi gereken bir husustur. Fakat gazetecilikte birden fazla problemle başa çıkma güçlüğü söz konusudur. Bu durumlar genellikle zamana karşı yarışmaları ve bir çekişme ortamının getirdiği sorumlulukların ve yüklerin kabullenilmesidir. En büyük problemlerden biri tarafsız şekilde haberi beyan etmektir. Kulağa hoş gelen bu tabir

halkın bazı gerçekleri kabul etmemesiyle sert bir tepki olarak geriye dönme ihtimalini her zaman barındırmaktadır. Yukarıda anlatılan tablo bu durumu özetlemektedir (Küçüközyiğit, 2014: 8). Habercilik esasındaki en temel durum olan bir olayı olduğu gibi aktarmaktır. Medyanın tutumunun aksine haber olacak bir konunun gene olarak 5N1K olarak bilinen, “Ne oldu?”, “Nasıl oldu?”, “Nerede oldu?”, “Neden oldu?”, “Ne zaman oldu?” ve “Kim/Kim'e yaptı?” karşılıklı gelmesi gerekir. Bu en temel ve gerekli olan basit haber yöntemidir. Aslında haber, bizim dışımızda var olan dünyayı yakalama çabamızdır. Bizim hayatımız dışında olan önemli olaylar haber niteliği taşımaktadır ve insanoğlunun yaradılışı gereği hep bir merak uyandırmaktadır. Bu hususundan yola çıkarak haber çoğunluk-azınlık temeline indirilebilmektedir. Var olan bir haber aslında yalnızca çoğunluk olarak bilinen kitleyi etkileyen ya da bu kitlenin ilgilendiği bir olay değildir. Azınlık grupları tarihin hemen hemen her bölümünde göz ardı edilmiştir. Haber kavramının gelişmesi bir bakıma azınlık grubunun hayatlarının incelenmesine olanak vermiştir. Tarihin çoğu döneminde, birçok yerde kendilerini önemsizlik duygusu içinde hisseden azınlıklar tedricen bu durumdan haber sayesinde sıyrılmışlardır. Azınlık grupları olarak adlandırdığımız bu gruplar, haberlere konu olma şekilleriyle farklılıklarının –geri kalmışlık, farklı yaşantılar, topluma hayat uyduramama- ortaya koyulması kendileri de farklı bir gözden izlemiş olmalıdırlar. Önyargıların kırılması ve farklı kültürlerin varlığının ortaya çıkmasında haber, önemli bir yere sahip olmuştur (Çınar, 2013: 5).

Haber planlanmış bir dünyanın bizlere sunulmasıdır. Haberi oluşturanların neyin doğru, neyin yanlış, hangi olayın ilgi çekici, hangisinin daha popüler olmasını seçmesiyle bize ulaştırması arasındaki yönelimin sonucundaki çıkan malzemeye haber denir. Bu seçme işlemi haber oluşturan kişinin kendi karakteri, tutumu veya yaklaşımından ziyade toplumun gereksinimlerini bilmesi gerekmektedir. Bu sebeple habercinin kendisinden ziyade içinde bulunduğu yapının ideolojik duruşu, kültürü veya dünya görüşü belirleyici olmalıdır. Gazeteciliğin birçok alt kolu vardır; Barış gazeteciliği, hak haberciliği, yurttaş gazeteciliği, kadın odaklı habercilik gibi çeşitli başlıklar altında süren başka türlü bir habercilik pratiğini işaret eden çalışmalardır. Bu alanların çalışmaları hem kurumsal olarak hem de kişisel olarak büyük bir öneme sahiptir. Alternatif birçok noktayı işaret eden barış gazeteciliği ve hak haberciliği ayrıca bazı konularda genel geçer habercilik pratiğinden farklılık göstermektedir. Hak haberciliği ve barış gazeteciliği üzerine yapılmış çok sayıda akademik araştırma ve değerlendirme vardır. Bu çalışmaların üzerinde durduğu en önemli konu etik ve etiğin uygulanma problemi (Türkkol, 2019: 26). Habere birtakım değerler yüklenmesi alışılmış

bir durum olmamakla birlikte kamuoyu oluşturan birçok platformda kullanılıp belli bir kitleyi harekete geçirme hedefi taşımaktadır. Fakat haberin hedef kitleye ulaştırılması ve kabul görmesi ise haberciliğin dayandığı ana prensipler olmadan mümkün değildir. Çünkü gelişen teknolojik gelişmeler sayesinde muhabirlerin yapılan yanlış yönlendirmeleri kısa sürede ortaya çıkmaktadır. Şu bir gerçektir ki medyanın görevi toplum çıkarlarını ilgilendiren konularda halkı bilgilendirip kamuoyu oluşturmaktır. Ayrıca haberi verirken eleştiri de yapmak bazı durumlarda söz konudur. Fakat bu yorumlar toplumu ya da kişilerin dili, dini, ırkı ve mezhebine; özel hayatına, hukuki haklarına haykırı olmamalıdır. Böyle bir durumda kişilik hakları ve basın özgürlüğü karşı karşıya kalmaktadır. Medyada açıklanan olay gerçek ise ve ayrıca uygun bir amaca hizmet ediyorsa, haber her yönüyle tarafsız bir şekilde aktarılıyorsa basın bu konuda sorumlu olmamalıdır. Bu doğrultuda medya belirli kişi ve gruplara kasıtlı olarak rencide edici veya aşağılayıcı bir tutum sergilemedikçe ve anlatıldığı üzere kişilerin bazı hak ve özgürlüklerine müdahil olmadığı müddetçe hukuki olarak sorun yaşaması muhtemel görünmemektedir (Banar, 2006: 128).

Eleştirel tutum herhangi bir konuda haberin tekdüze çözümünü ortadan kaldırır. Böylelikle sorunsal bir bakış açısı ortaya atmaktadır. Bu bakış açısı haberin nasıl ortaya atıldığı ve kitlelere nasıl iletilindiğini anlamak konusunda bizlere yardımcı olmaktadır. Haber bültenleri, bir olayı farklı açılardan anlamsal olarak inceleme imkânı sunmuşta olsa ancak diğer durumlarda, asıl ilgi odağı küresel yayın karakteristikleri ve haberler tarafından kodlanması ve iletiliş biçimleridir. Eleştirel kuram, bu bağlamda televizyon haberlerini bütün yönüyle ele alıp tek bir olgu olarak tanımlamaktadır. Aslında üretilen bu anlam, genel olarak televizyon haberlerinde alımlama tetkiklerinde özel olarak ise okuyucu metin modelinin haberlerin çözümlemesine yürütmesinde karşılık bulmaktadır (Cankaya, Köksalan, 2004:12).

Genel anlamda televizyon programlarının öğrenme ve eğlence arasındaki çekişmenin var olduğu, birçok öğretici programın dahi popüleriteye eğiliminden dolayı farklı sunumlara yer vererek eğlence temaları işlenmektedir. Haber bültenlerinde dahi hitap ettiği kitleyi televizyonlara bağlamak, izlenme oranlarını yükseltmek ve kendisini takip eden kitlenin devamlılığını sağlamak amacıyla eğlenceye başvurduğu bilinmektedir. Güncel birçok araştırma göstermektedir ki bu yola başvurmayan birçok program ve bülten takip edilme konusunda problem yaşamaktadır. Bu konudaki en önemli durum, programların ilk dakikalarıdır. Çünkü izleyicinin bağlanması ve sürekliliğin sağlanması ilk izlenim en önemli noktası oluşturmaktadır. Bu hususta en iyi örneği ana haber bültenleri oluşturmaktadır. Genel anlamda günlük olayların çoğu terör, tecavüz, cinayet ve kazalardan meydana gelmektedir.

İnsanoğlunun merak duygusuna ithaf eden bu olayların tek bir celsede sunulmayıp genel olarak “birazdan” “az sonra” gibi ifadelerle bültenin en sonuna kadar sarkıtılmaktadır. Anlatılanlara ek olarak programı sunan kişinin bahsi geçen haberler konusunda izleyiciyi hazır tutmak için yaptığı hatırlatmalar ve altyazıyla pekiştirilen sunumlarda bir hayli önem taşımaktadır (Yaylalı, 2009: 439).

Üzerinde durulması gereken bir konu olarak haber kavramı ile televizyon haberi kavramıdır. Yerel olsun ulusal olsun birçok olayın televizyon programlarına nasıl yansıdığı irdelenmesi gereken bir konudur. Günümüz dünyasında televizyonun önemi göz ardı edilemez. Birçok kişinin sosyallik anlayışı dahi televizyondan ibarettir. Dahası bazı kesimlerde aile kavramının dahi önüne geçmektedir. Televizyon birçok kişiyi dış dünyaya bağlayan bir nesne olmasının yanında kitlesel bir iletişim aracıdır. Birçok teknolojik gelişme bu kitle iletişim aracının da haber sürelerini ve ulaştığı kesimi genişletmiştir. Diğer iletişim ve haberleşme araçları göz önüne alındığında televizyon, hem anlık görüntü hem de tarafsız sunuş şekilleriyle daha önemli ve popüler bir yer tutmaktadır. Haber sunumlarında görüntünün önemi vurgulamak konusunda milat sayılan olay Körfez Savaşıdır. Bu tarihten itibaren artık izleyici kitlenin talebi görüntü olmakla beraber sunum tarzı nispeten önemini korumuş fakat içerik önemsizleşmiştir. Bu durum yeni haber olgusunu ortaya çıkartmıştır. Şöyle ki izleyici ekranlarda gördüğünden aldığı haz, haberin doğruluğuyla orantılıdır. Nitekim bu durum izleyiciye göre haber yapmak fikriyatını oluşturmuştur. Bilhassa ünlü kişilerin hayatları ilgi çekici hale gelmiş ve heyecan yaratan küçük haberler kuşağı yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştır (Çalışır, 2009: 66).

Küresel dünyadaki gelişmeler, haber ve gazete arasındaki ilişkiyi güçlendirmektedir. Bu durum beraberinde bir uyum ihtiyacını gerekli kılmıştır. Habercilik birçok durumda çevresel faktörleri etkilemiş ve bu faktörlerden etkilenmiştir. Haberi oluşturma ve sunma, ulaştığı kitle ve bu kitle ile arasındaki iletişim usulleri en belirgin faktörlerdir. Bu küresel değişim haber faktörü gibi gazetecilik olgusunu da devamlı yenilenme gerekliliğinde bırakmıştır. Sanal verilerin kullanımının önemi ve birçok pratik yeni usulün ortaya çıkması bir gazetecinin ortama ayak uydurma konusunda devamlı çağını yakalamasını zorunlu hale getirmektedir. Tüm bu değişimin ve çağı yakalama gerekliliklerinin başka bir açıdan değerlendirilme zorunluluğu vardır. Bu, ticari düşüncenin kendisidir (Özyal, 2016: 274).

Gazetecilik ve haber kavramının günümüzde hem iç içe olup fayda sağladığı, hem de birçok noktada gazeteciliğin önüne geçeceği üzerine görüşlerin var olduğu bir yenilik hareketi söz konusudur. Bu internet ve sanal ortam haberciliğidir. Nitelim birçok bilirkişi görüşüne göre internet haberciliği ne kadar büyürse büyüsün gazete ve haber olgusundaki disiplinsel tutum eksikliği ve belli bir hiyerarşik düzen yoksunluğundan dolayı haber kavramının önüne geçemeyecektir. Çünkü haber, birçok kişi tarafından özenle hazırlanıp kritiği yapıldıktan sonra yayına hazırlanmaktadır. Fakat sanal ortamda yayılan haberlerin oluşturduğu haber kirliliği maalesef gerçeğe ulaşmada birçok problemi beraberinde getirmektedir. Yeni medya olarak tabir edilen sanal haberler çoğu kesim ve güç tarafından benimsenmemekle birlikte haber ve gazetenin yerini de alamayacağı göz önüne serilmektedir. Üzerinde durulması gereken başka husus ise yeni medyanın basılı yayın organı olarak varlığı sürdürmüyor olmasıdır. Kadim bir geleneğe de sahip olan gazetecilik kavramında haberi oluşturan kişi görsel ve basılı yayın kısmının çoğu yerinde etkilidir. Olay yerinde bulunmak, bağlı olduğumun kurumun ajansından bilgi almak ve ulaştığı bilgiyi teyit etmekteki prosedürler bu etkilerden bazılarıdır. Ayrıca güncel olanı takip etme gibi önemli konularda da aktif rol oynamaktadır. Fakat tüm bunları göz önüne alındığında dahi yeni medyanın bazı olumlu yanları göze çarpmaktadır. Geleneksel habercilikte, haberi alan kişi geri dönüş sağlamak istediğinde karşına birçok sorun çıkabilmekte ve haberin kaynağına ulaşmakta zorluk çekmektedir. Nitekim yeni medyanın sanal kitlesi bu gibi sorunları daha az yaşamakta ve ulaşmak istediği birçok bilgiye internet üzerinden ulaşabilmektedir (Yurdigül, Yüksel, 2012:146).

Yeni medya göz önüne alındığında geleneksel haberciliğin yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı önemi tedricen artmaktadır. Bilhassa yanlış haber veya oluşturulan spekülasyonlara itibarın azalması bu noktada üzerindeki durulması gereken bir konudur. Dünya hızlanmaktadır. İletişim o denli hızlıdır ki haberin oluşturulma ve tüketilme süresindeki kıskaç çok daralmıştır. Nitekim teknolojik gelişim bunun en önemli sebebidir. Tüketicilere haberler daha hızlı ve daha çok geldiğinden, tüketicinin haberleri tüketme sayısı da bu duruma paralel olarak artmıştır. Yeni medyada olduğu gibi geleneksel medyada da bu gelişmeler kendini göstermiş ve haberin oluşumu, sunumu ve farklı türdeki çeşitliliği net bir şekilde artmıştır (Kaya, 2018: 60).

Medya ve haber platformu hiyerarşik olarak düzenlenmiş ve belli bir istikrarlı yapıya sahiptir. Bu kuruluşlar, kendi pazarlama teknikleri bakımından haberin oluşması ve tüketilmesi hususunda kendi kurallarını belirlemektedir. Gerçek zamanlı haberlerin sunulması

televizyon işleyiş görsel malzemenin ve işitsel fonksiyonların birlikte uyumlu bir şekilde gösterilmesi gerekmektedir. Gazete gibi basılı yayınlarda ise kâğıt üzerine planlı bir ölçüyle meydana getirilmektedir. Bunlara ek olarak ele alınması gereken radyo işitsel fonksiyonların paralel zamanlı olarak dinleyiciye ulaştırmaktadır. Gazete, yeni medya, radyo ve televizyon gibi iletişim araçlarının genel anlamda bir bütün olarak görmek mümkündür. Bu kitlesel iletişim araçlarından yeni medyanın belli bir hiyerarşiye tabi olmadığı için zaman ve mekân gibi kısıtlamalardan etkilenmeyeceği bilinmektedir. Sanal ortamda hazırlanan haberler belli bir süre zarfında yayından kalkmayacağı ve kaybolmayacağı göz önüne alındığında süre konusunda çoğu zaman herhangi bir sorunla karşılaşmamaktadır (Kaya, 2018: 113). Günümüzde tahmin edilemeyecek düzeylere ulaşan dijitalleşme, yeni medyanın gelişimde ve özellikle bilgilerinin depolanmasındaki en önemli faktördür. Bu dijitalleşme sadece yeni medya üzerinde değil geleneksel medyada da birtakım değişikliklere sebep olmuştur. En temel etki analog üretimden dijital üretime dönüşümde meydana gelmiştir. Video ve mobil habercilik kavramları böylelikle ortaya çıkmıştır. Teknolojinin bu denli hızlı yayılması, her eve girmiş olması tabiri yerindeyse her kişiyi amatör bir haber kaynağı yapmıştır. Bu durum tüketici sınıfını bir anda üretim alanına sokarak haber türlerinde çeşitlen ve ulaşım kolaylığı sağlamıştır. Yıllar boyunca sakin bir tüketici olan bireyler haber üretme konusuyla ve birçok teknik konuyla ilgilenerek kısmi bir kalite artışı da meydana getirmişlerdir (Ünal, 2017: 86).

Yeni medyanın habercilik hususunda getirdiği birçok yeniliğe ek olarak belirtmemiz gereken diğer bir nokta haber formatı ve gazetecilik medyasıdır. Ayrıca medyanın muhatap aldığı kitleyi de etkilediği göz ardı edilmemelidir. Yeni medyada oluşturulan haberin yazılı basına kıyasla tüketiciye sağladığı en büyük kolaylık anlık yenilenebilirliklere açık olmasıdır. Günün her dakikası ulaşılabilen bir platform olmasının yanında dünyanın her noktasına günün her dakikası iletişim kurulabilen bir sistemdir. Tüketici kitle zamanla mukayese yapabilecek dünyanın farklı yerlerindeki bilgilere daha rahat ulaşabildiğinden, bahsi geçen kişilerin sosyal ve ekonomik düşünce yapılarında da değişikliğe sebebiyet vermiş olduğu gayet açıktır. Bu durum akabinde gazeteciliğin halka daha yakın bir görüntü çizmesine olanak sağlamıştır. Halk nezdinde inceleyecek olursak bahsi geçen dijital haberciliğin bir şeffaflık ortaya çıkarttığı net bir şekilde gözler önüne serilmektedir. Bu durum beraberinde bazı sorunları meydana getirmektedir. Mesleki ve akademi olarak bakıldığında ciddi bir disiplin olan gazetecilik yeni medyayla beraber halkın isteği doğrultusunda evrilmeye giden bir çalışma olanı olmaktadır. Sosyal medyanın kitlesel bir gücünün varlığı artık şüphe götürmez durumdadır. Bu bir güçtür ve doğru da olsa yanlış da olsa kitleleri etkilemek konusunda bir

araç olarak kullanılmaktadır. İyi bir örnek olması konusunda “Twitter” platformunu kullanan kişilerin “Trend Topic” şekliyle dünyada en çok konuşulan konuyu belirleme güçleri vardır. Bu aslında teknoloji ile bütünleşmiş tüm dünya halklarının gücüdür. Kasıtlı ya da kazara gelişen olayları dünya gündemine taşıyarak, belki yeni medya olmaksızın haber olunamayacak birçok olayı milyonların önüne sermektedirler. Yukarıda bahsedilen birçok gelişmenin yanında birçok modern teknolojik gelişme de söz konusudur. Bu değişimleri ve gelişmeleri gazeteciliğin yakından takip ettiği aşikârdır. Yeni medyadaki görüntülü haber sisteminin bu denli gelişmesi insanların hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Günlük aktiviteleri sırasında dahi kısa haber görüntüleri izleyip olağan hayatlarını aksatmadan sürdürebilmektedirler. Günümüzde haber konusunda okuyarak edinmek meşakkatli bir iş olarak görülmeye başladığından beri görüntülü haber sistemi daha da yaygınlaşmıştır. İnternetin ve beraberinde getirildiği sanal medyanın oluşturduğu bu akıllı haber platformları, kullanıcıların ilgisine göre özenle hazırlanarak ve izlediği haberlere paralel diğer haberlerle tüketicinin ilgi odağını aynı yerde tutmayı amaçlamaktadır (Topsakal, 2018: 215).

Dünyada her gün sayısız haber üretilip tüketiciye servis edilmektedir. Onlarca yüzlerce haber, insanların hayatlarını girmekte ve birçok insanı bilgilendirmektedir. Yazılı ve görsel medya olarak ele alınan gazete ve televizyon yayıncılığı birinci unsur olarak ticari amaçla amansız bir mücadeleyi beraberinde getirmiştir. Haberi üretenlerin bu rekabet ortamından sıyrılması için tüketicinin isteği doğrultusunda haber yapması en temel görevlerinden biridir. Bu noktada haber, karşısındaki kitlenin ilgisini çekmeli ve onları içine almalı ki varlığını sürdürmeye devam edebilsin. Siyasi, spor, ekonomik ve magazin konuları evrensel olarak halk kitlelerinin bir hayli ilgisini çekmektedir. Muhabirlerin bilhassa bu noktalara değinerek daha seçici, daha yoğun çalışmalar üretmek zorunda kalmaktadır. Bu durum habercilik usulünün birçok kolunu oluşturmaktadır. Habercilik disiplini ve birçok usulü göz önüne alındığında ortaya çıkan haberlerin hazırlanma aşaması gözler önüne serilmektedir. Medya kuruluşlarının haber üretmedeki bu yolları farklı gibi görünse de çoğunun bir havuzdan çıktığı kabul edilmesi gereken bir durumdur. Ortak havuzdan çıkan haberlerin tarafsız şekilde incelenmesiyle hem olumlu hem de olumsuz katkılarının varlığı bilinmektedir (Ünlüer, 2016: 141).

Günümüzde yeni medya hariç tutulduğunda yazılı basına ilginin kısmen azaldığı görülmektedir. Bunun en büyük sebebinin teknolojik gelişmelere olan bağımlılık ve görsel medyanın ilgi çekiciliğidir. Bu ilginin en önemli sebebi sanal ortamda devlet müdahalesinin diğer yayın organlarına kıyasla daha az olmasıyla açıklanabilmektedir. Nitekim küresel

dünyaya genel bir yorum getirmek gerekirse geri kalan toplumlar ve nispeten gelişmek olan toplumlarda okur-yazarlık oranına ters bir şekilde yeni medyaya olan ilgi artmaktadır. Okumak daha meşakkatli ve sabır isteyen bir olayken internet üzerinden görsel medyanın kullanımı daha basit bir durumdur. Ticari açıdan bakılacak olursa görsel medya yazılı basına göre daha kolay ve daha pazarlanabilir bir alanı oluşturmaktadır. Bu açıdan düşünüldüğünde üretimin alanının da tüketimlerinde de görsel medyaya kayması gayet anlaşılabilir bir durumdur. Radyo ve televizyon, alıcıya ulaşma ve güncellenebilme konusunda geleneksel medyanın en önemli kolunu oluşturmaktadır. Gazete ise daha durağan bir yapıya sahip olup tarihsel olarak önemli fakat güncel durumda popülerliği nispeten gerileyen bir durumdur. Nitekim radyo ve televizyon haberlerini kıyaslamak gerekirse radyonun nüfus ettiği alan daha fazla iken televizyonunun görsel farkı olayın idrakini güçlendirmektedir. Bu durum bir bütün olarak incelendiğinde gazetenin geri kalmasına etkisi olmakla birlikte bu düşünce doğru değildir. Bilhassa gazete haberleri neredeyse diğer tüm yayın organlarına kıyasla daha ayrıntılı bir şekilde olayı irdeler, bunun sonucunda bir entelektüel ün kazanır. Ek olarak bu ayrıntı beraberinde yorum yapabilme imkânını getirdiği için diğer yayın organlarına kıyasla gazete daha çok yorum üzerine kurulmaktadır (Yurdigül, Zinderen, 2012: 84).

Yeni medya birçok özelliği bakımından diğer yayın organlarından daha demokratik kabul edilmektedir. Bir bakıma iktidara karşı muhaliflerin birleştiği bir platform olarak ele alınabilir. Çünkü devlet denetiminin az olduğu ve tamamıyla ele geçirilmesi neredeyse imkânsız bir medya kuruluşudur. İktidar ile medya ilişkisi esas alındığında bu iki gücün farklı yollarda devam ettiği görülse de çıkar ilişkisi söz konusu olduğunda karşı karşıya gelmeleri de söz konusudur. Gazeteciliğin sadece kendi disiplini için çalıştığı ve diğer faktörler tarafından baskı altına alınmadığı dönemler vardır. Nitekim küreselleşen dünyada iktidar, ticaret ve çıkar ilişkileri birçok gücü olduğu gibi bu ikiliyi de çoğu zaman karşı karşıya bırakmaktadır. Profesyonel yeni medya kuruluşlarının meydana getirdiği haberler tarafsızlık ilkesine bağlı olarak işlenmektedir. Bu bağlamda yeni medya her kesimin isteklerine cevap vermektedir. Demokratik medya anlayışının örneği oluşturması hususunda önemli yer tutmakta olup tüm halk tarafından da ilgi görmektedir. Son olarak yeni medyanın gelenekçi tutumu da gelişen teknoloji ve çağı yakalama olgusu hususunda değişime gitmekten geri kalmamıştır (Vardal, 2015: 97).

Yeni medya olarak adlandırılan bu platformun ortaya çıkışıyla beraber habercilik sektörünün genişlemesi ve gelişmesi sağlanmıştır. Bunun doğal sonucu olarak hükümetlerin ve medya kurumlarının bu politikalar üzerine eğilmelere gerek duyulmuştur. Mekân ve zaman

kısıtlaması göz önüne alındığında belli bir sınırı olmadığı için yeni medya popülerliğini günden güne arttırmıştır. Küresel zaman, bilinen dünyayı küçük boyutlara indirerek her kişinin dünyanın her noktasında bulunan habere kısa sürede ulaşma imkanı sağlamaktadır. Bu durum iletişimsel unsurların gelişmesine de sebebiyet verdi. Bunların en temeli internet medyası ve sosyal platformlar olarak belirtilebilmektedir. Bir milat olarak kabul edilen bu durum nihayetinde birçok araştırma alanı açmış ve evrilmenin başlangıcı olmuştur (Yurdigül, Zinderen, 2012: 85).

1.2. Haberi Oluşturan Unsurlar

Bazı dönemler haberlerin içeriği açısından daha ilgi çekici olabilmektedir. Televizyon haberciliği bu aşamada daha ön plandadır zira hem görüntü hem sesin bir arada olması bu noktada önemlidir. Gözyaşı, şiddet, acı, öfke gibi unsurlar televizyon haberlerinde etkinin öne çıkmasını sağlayabilmektedir. Ancak, görselliğin vermiş olduğu etki ile birlikte özellikle televizyon haberlerinde hem mesleki hem de etik anlamda yanlışların yapılması daha sık rastlanan bir durumdur. Olumsuz olayların aktarıldığı haberlerde kullanılan görüntülerin oranı, yahut olaylara gerektiği kadar yer verilmemesi, yani dengenin sağlanamaması da bu yanlışları doğurmaktadır. Birinde insanların psikolojik olarak etkilenmesi ve zarar görmesi, diğerinde ise insanların haber alma ihtiyacının karşılayıcısı olmakla yükümlü olan medyanın ihlali söz konusudur (Güngör Fırat, 2011: 49). Haberin oluşum sürecindeki yer, zaman, kişi gibi unsurlar ile sebep sonuç ilişkilerinin de iyi şekilde irdelenmesi en doğru bulguların edinilmesini sağlamaktadır. Tüm bu unsurlar bir araya geldiğinde bağdaşacak bir tablo ortaya çıkacak bu da haberin oluşumunu hızlandıracaktır.

Haberin, haber olma sürecinde çok sayıda unsur ile birlikte şekillendiği söylenebilir. Başlıca gerçeklik (doğruluk), yenilik (güncellik), ilginçlik (ilgi uyandırma), önemlilik (önemli sayılma) ve anlaşılabilirlik kavramları daha ön plana çıkmaktadır (Horoz, 2013: 95).

Sosyal hayatın içerisinde haberin nasıl konumlandığı ve medya içerisindeki büyüklüğü, çoğu olayın haber olabildiğini ortaya çıkarmaktadır. Trafik kazaları, politikacıların açıklamaları, sıradan insanların ilginç hikâyeleri hatta bir karganın bakkalın önünden ceviz aşırması bile haber olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütün bu örnekler geçmişten günümüze kadar süre gelen haber olgusunu var etmiştir. Haber değeri olacak bir olay, olağan üstü gelişmeler, önemli insanların hayat hikayeleri gibi haber konuları haberi oluşturabileceği

gibi, zaman ilerledikçe ve haber günümüzdekini haline evirildikçe, fotoğraf ve video görselleri ile bezenmiş sıradan bir hikaye dahi haber olarak insanların ilgisini çekebilmektedir (Kaya, 2018: 64).

Temel Gazetecilik adlı çalışmasında, "Haber; Acele kaleme alınmış edebiyattır" cümlesine yer veren Oya Tokgöz, bu noktada farklı bir yöne dikkat çekmektedir. Haberin ve habercinin, zaman unsuru ile de büyük bir kavgası vardır. Mesleki anlamda haber atlatma, haberi soğumadan aktarma gibi önemli faktörler, bir zaman yarışını da gerekli kılar. Bu unsurda, acelenin, zaman yarışının, hızın olumlu olduğu kadar olumsuz sonuçlarının da muhtemelliği kaçınılmazdır. Bilginin doğruluğunu teyit edecek zamanın olmadığı durumlar haberlere yansiyabilmektedir. Kimi kriz dönemlerinde bu olasılık artmakta, enformasyon, yeni iletişim teknolojilerinin de etkisi ile çok hızlı yayılmaktadır. Bilgi edinme adına yararı tartışılmaz ölçüde olan bu yeni iletişim ortamları ve yeni medya kanalları, bilgi kirliliğini, doğrulanması güç olan haberleri de beraberinde getirmektedir.

Medya yapılanmalarının amaçları doğrultusunda, olabildiğince geniş bir ağa hitap etmek istekleri düşünüldüğünde, haberin ve haberciliğin de buna göre farklılığı ve etkileyciliği ön planda tutulmaktadır. Medya kuruluşlarının ve çalışanlarının, "ilk" önceliği doğrultusunda hızlı haber verme çabası, haber atlatma istekleri, etik açıdan tam olarak bir süzgeçten geçirilemeyen içeriklerin paylaşımını ortaya çıkarır. Bu noktada özellikle kriz haberciliğinin önceliklerinden biri de, duygusal reflexlerden çok enformasyon ihtiyacının ön plana alınmasıdır.

1.3. Kriz Kavramı

Kriz sözcüğü eski Yunancada "karar vermek, ayırmak, seçmek" anlamlarını ifade eden 'krinein' kelimesinden gelmektedir. Karar anlamına gelen krasis kelimesi, 17. yüzyıla kadar kullanımını sürdürmüştür. Genelde tıp alanında kullanılan bu sözcük, Hipokrat, Galen, İbn-i Sina gibi isimlerin eserlerinde hastalıkların gidişatını tanımlamada kullanılmıştır. Hastalığıdaki kriz, hastalığın gidişatındaki önemli bir anı, kırılma aşamasını, dönüm noktasını belirtmektedir. Öyle ki, bir hastalık için kriz yönetimi ne kadar iyi olursa, hastanın iyileşme olasılığı da o yönde olacak, aksi bir durumda ise, hastalık hastayı yenecek yahut sakatlık, felç gibi istenmeyen durumlar oluşacaktır. Kriz yönetiminin tamamıyla başarısız sayılacağı bir

durumda ise, hasta hayatını kaybedecektir (Çınarlı, 2016: 25). Türk Dil Kurumu, kriz sözcüğünü altı anlamı ile şu şekilde sıralamaktadır:

1. (Tıp) Bir organda birdenbire ortaya çıkan fizyolojik bozukluk, akse

2. Bir kimsenin yaşamında görülen ruhsal bunalım

3. Bir şeyin çok kıt bulunması durumu

4. Bir şeye duyulan ani ve aşırı istek

5. (Ekonomi) Çöküntü

6. Bir ülkede ya da ülkeler arasında, toplumun veya bir kuruluşun yaşamında görülen güç dönem, bunalım, buhran (<http://www.tdk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 20.11.2018).

Risk, sorun gibi kavramlarla ilişki içerisinde olan kriz kavramı, bu kavramlarla çoğu zaman bütünlük içerisindedir. Ancak kriz ve risk, hem sözcük hem de işaret ettikleri dönemler adına farklılık göstermektedir. Kriz anlık olarak gerçekleşen yahut gerçekleşmiş olayları işaret ederken, risk geleceğe yönelik olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine kriz dönemleri daha kısa dönemler olmakla birlikte risk konusunda aynı şeyi söylemek mümkün değildir.

Kriz kavramı, ani ve hazırlıksız olanı ifade ettiğinden, kriz dönemleri için de aynı şeyi söylemek mümkündür. Kriz ile risk yukarıda ifade ettiğimiz gibi farklı olsa da, kriz dönemlerini hazırlıksızlık ve anilik dolayısıyla riskli dönemler olarak ifade etmek gerekmektedir, Kriz yönetimi, kriz iletişimi gibi kavramlar, hemen tüm yapılanmaların üzerinde durduğu ve gerek halkla ilişkiler gerek medya kanatları ile desteklediği konulardır. Güç ve buhranlı dönem olarak tanımlanan kriz dönemleri, toplum olarak etkilenilen kriz anları, olağanüstü hal ve durumlar, medyanın konumu itibariyle toplumun bilgi edinmesinin yanı sıra psikolojisini, duygularını, reflekslerini de etkileyebilme potansiyeline sahiptir.

Kriz kelimesi herhangi bir bireyin, olayın, olgunun olağan durumunun dışında problemlili bir hale gelmesidir. Türkçede birçok kullanım alanıyla çeşitlilik arz etmektedir. Sağlık sektöründe bir hastanın krize girmesi, ekonomide kriz atlatmak, siyasal durumda iki ülke arasında kriz oluşması bu duruma bazı örneklerdir. Türkçede bu kullanımlar deyimsel kullanımlardır. Çoğunlukla olağandışı durumlardaki olumsuzlukları belirtse de ümitsizlik, kaygılı olma hallerini de belirttiği olmaktadır. Evrensel olarak kriz kavramının net bir tanımı yapılamamakla beraber her kişinin dahi anlamını idrak edebilmesi mümkün olmuştur. Kriz

genel anlamda olumsuz bir ifade gibi görünse de bu durumu fırsata çevirerek mevcut konumunu pozitif anlamda ileriye götürebilecek durumlarda söz konusudur. Bu duruma en genel örnek Çin alfabesinde iki sembol şekliyle ifade edilen kriz kelimesidir. Telaffuz olarak bakıldığında hem tehlike demek hem de fırsat demektir (Gülgün, 2011: 9).

Küresel dünyada değişim her birey, her kurum için kaçınılmaz bir durumdur. Günümüzde üretilen haberlerin hızlılığı ve gerçekliği kadar sürekliliği de önem arz etmektedir. Bilhassa dünya artık tüketim çılgınlığına bürünmüş olup bu durum haber ve habercilik konusunda da aynı işlemektedir. Meydana getirilen haberlerin oluşma süresi ne kadar uzun olursa olsun tüketim süreleri dakikaları aşmamaktadır. Bu durum bir takım sorunları daha doğru tabirle haber üretme yarışını meydana getirmektedir. Haber oluşturma günümüzde bir yarıştır. İki koldan ilerlemekte olup ilk kolu habere en önce sahip olma yarışıdır. Diğer kolu ise devamlı haber üreterek tüketici kitlenin istekleri doğrultusunda kalıcılık sağlamaktadır. Bu doğrultuda yarışın getirdiği rekabet ortamı karşılaştıkları sorunları çözemeyince tahmin edilen sorun meydana gelmektedir: kriz. Kriz birçok şekilde ortaya çıkabilmektedir. Her bireyin habere ulaşma süresi kısaltmakta ve sosyal olaylardan etkilenmesi artmaktadır. Bundan dolayı medya kuruluşlarının yapılan sosyal politikalara gereken önemi vermemeleri öngöremedikleri şiddetli bir kriz kapılarını çalabilir (Özden, 2017: 5).

Krizin birçok temel nedeni vardır. Nitekim dünyamızda çıkan krizler göz önüne alındığında nedenlerinin en önemli sebebi ekonomik ve siyasal düzlemlerde yatmaktadır. Bu açıdan bakıldığında krize karşı geliştirilen yönetim politikalarına eğilmek kaçınılmaz bir durum olmuştur. Bu yönetim politikaları krizin üç safhasına doğrudan katkı yapmaktadır. Öncelik olarak kriz öncesi durumda alınacak tedbirleri ve krizi ertelemeyi ya da teğet geçmesini sağlamaktır. İkinci safha ise kriz anında alınacak önlemlerdir. Bu öngörülemeyen ya da planlı bir krizin anlık yıkımını önlemeyi öngörmektedir. Bahsi geçen politikanın en etkili olduğu safha burasıdır. Çünkü bu kriz yönetimi olarak adlandırılan olgunun kendisini ifade etmektedir. En son safha ise kriz sonrasını ifade eder. Bu noktada krizin yarattığı sorunların çözümüne odaklanması beklenir ve kriz sonrasındaki mevcut durumu kriz öncesindeki hale getirmeyi planlamaktadır. Bu doğrultuda anlatılanlara binaen neredeyse her kurum için kriz yönetimi en temel odak noktasını oluşturmaktadır. Bazı kuruluşlar kriz yönetimini sadece kriz anında kullanabilecekleri bir durum olduğunu düşünerek yanlış bir kaniya sahip olurlar. Fakat kriz yönetimi, krizden öncesi ve krizden sonrasında olarak önemli iki safhaya sahiptir (Diyaroğlu, 2011: 3).

Beklenmeyen bir durum olarak ele alınan kriz, olağan durumun dışındaki her şeyi konu edinmiştir. Toplumun, kurumların, bireylerin veyahut şirketlerin olağan durumlarının dışına çıkması ve belki de kökten bir değişim, yok edici bir tutuma sebebiyet veren durumların temelidir. Değişim istenilen bir durum nadir şekilde krizsiz atlatılabilir. Yani kriz çoğu durum için kaçınılmaz olmakla birlikte kontrol altına alınabilecek durumlardır. Kurumlar, genel anlamda kriz anında normal zamanlarından çok daha fazla mesai harcamaktadır (Ayhan, 2008: 78). Krizin bütün etkileri göz önüne alındığında en önemli aşaması krizin başladığı nokta ile bittiği nokta arasındadır. Kriz, ani bir şekilde ortaya çıkmakla beraber tedrici olarak meydana gelmesi de mümkündür. Bu süre zarfında meydana gelen krizin şiddeti artabilmekte veya azalabilmektedir. Kriz yönetiminin politikaları bu süreçte önemli yer tutmaktadır. Ani oluşan krizlerde beklenmeyen şok ve sürprizler ortaya çıkabilmektedir. Nitekim kriz algılandıktan sonra meydana gelen duruma karşı hazırlıklı olmak veya hazırlanma süresinden sonra yaşanan şok kısa sürede atlatılabilir. Sonrasında krizin son erdirilmesi üzerine odaklanılıp meydana gelen sorunları en kısa sürede ortadan kaldırmak için çalışılır. Nihayetinde ortaya çıkan kriz öngörülen ya da öngörülmeleyen sürede sona erdirilir. Bu rutin birçok kriz ortamında aynı paralellikle işler. Kriz dönemi en önemli süreç olarak ele alınsa da sonrasında yenilenme süreci de göz ardı edilmemelidir. Bu durum o denli önemlidir ki oluşan kriz bazı zamanlar fırsat olarak görülebilir. Ayrıca güçlü bir tecrübe olarak görülüp gelecek planlamasında önemli bir yer de tutabilir (Gülgün, 2011: 22). Kriz anı, birçok zorluğu beraberinde getirmektedir. Bazen beklenen krizde dahi alınan önlemler yetersiz kalma ve yıkımın boyutları hesaplanamayacak düzeylere gelmektedir. Kriz sonrası ekibinin bilançoyu belirlemek adına ciddi çalışmalar yapması gerekmektedir. Nitekim bazı krizler can kaybıyla dahi sonuçlanabilir ve bu durum sanıldandan daha dramatik hal alabilmektedir. Bu yüzden kriz sonrası durum ayrı bir krizi de doğurabilmektedir. Yukarıda belirtildiği üzere bazı durumlarda kriz kurumsal bir platformda geçirdiyse can kaybı olmamakla birlikte ürün kaybı, değerlerin düşmesi, stokların tükenmesi veyahut satış yapılamaması üzerine stok yığılmaları gibi durumlar yaşanabilmektedir. Bu durum bazen çok daha büyük boyutlara çıkarak kurumların varlığı dahi tehdit edebilmektedir. Küreselleşen günümüz dünyasında kriz, her birey, kurum, kuruluş hatta hükümetin hazırlıklı olduğu kimi zaman kendilerine fayda sağlayacak krizleri beklediği bir ortama bürünmüştür (Kayış, 2016: 28).

Genel anlamda kriz hayatın merkezindeki yerini almış olup dünyanın, kendisini kabul ettiği bir dönemden geçmekteyiz. İnsan yapısı dahi inişli-çıkışlı bir anatomiye sahipken

hükümetlerin ve kuruluşların yaşadığı krizler olağan bir durum olarak kabul edilmektedir. Bu noktadaki kabul beraberinde kriz yönetimini getirmektedir. Çünkü insanoğlu kaçınılmaz olana alışma eğilimindedir. Kriz konusunda da alışmaktan ziyade çözmekle ilgilenmiş ve birçok alanda da önemli bir konu haline gelmiştir.

1.4. Kriz Haberciliği Kavramı

Kriz dönemleri toplum için olduğu kadar medya için de riskli, ancak haber anlamında da bol malzemeye sahip dönemlerdir. İnsanların bilgi ihtiyacının en üst seviyede olduğu dönemler bu dönemlerdir. Görsel medya organları bu dönemlerde servis edecekleri her çarpıcı gelişmeyi ratinge, yazılı basın da tiraja çevirme olanağını elinde bulundurmaktadır. Ne var ki bu gibi hassas dönemlerde halkın haber alma ihtiyacını menfaate çevirme politikası izlemek, mesleki ve etik değerlere ne denli uygun olacaktır? Ticari kaygılar güdülerek yapılacak yayınlar, krizi fırsata çevirmenin farklı bir boyutunu oluşturmak ile birlikte etik unsurlara da ters düşmektedir.

Kriz yönetiminde yer alan kurumlar ve sosyal aktörler, ana paydaşların hâlâ sosyal rollerini tanımladıkları ve halkın tartışmalı ve sık sık kafa karıştırıcı bir karışımını gözlemledikleri bir siyasi alanda kararlarını ve politikalarını meşrulaştırma problemi ile baş etmek zorundadır. Ayrıca, toplumdaki yeni risk paradigmasının yenilikçiliğine rağmen, iki karşıt kamp gelişmiştir. Biri büyük teknolojileri ve daha fazla ekonomik büyümeyi destekleyen ve teşvik eden, diğeri karşı çıkan büyük ölçekli teknolojileri, koruma çabalarını destekleyen ve sıfır veya düşük büyüme ekonomisi. İki kamp kendi kurumlarını ve destek gruplarını oluşturmuş ve kamuoyunu kriz perspektifinin sürdürülecek olduğuna ikna etmeye çalışmıştır (Renn, Levine, 1991: 175).

Kriz iletişimi, bilimsel temelli bir disiplindir. Tehlikenin ciddi olmadığını ancak halkın panik yakınında olduğunu, insanları sakinleştirmek için kullanılabileceği durumlarda hedefi güvence sağlamaktır. Ama aynı zamanda bir anlam yaratmaya yardımcı olabilir (Covello, Sandman, 2001: 164).

Medya, dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen olağanüstü bir olaya herkesten önce ulaşabilmekte ve olayı yerinde takip edebilmektedir (Akgül, 2017: 26). Günümüzde haber, farklı alanlara bölünmüş bir şekilde çeşitli anlamlar kazanabilmektedir. Kriz dönemlerindeki atmosferde, meydana gelen olayların medya organları tarafından hızlı, doğru

ve etik açıdan ters düşmeyecek, başka krizleri meydana getirmeyecek şekilde aktarılması gerekmektedir. Bundan dolayı "Kriz Haberciliği" kavramı önem kazanmıştır.

Kriz haberciliği, medyanın toplumsal açıdan sorumlu olduğu bir çerçevede şekil kazanmaktadır. Bilgiye duyulan toplumsal ihtiyaç ile ticari çıkarlar güdüsüyle yapılacak yayınlar ayrı ayrı bu çerçevenin parçalarındandır (Çaplı, Taş, 2009: 238). Doğal afet, savaş, çatışma, terör gibi kriz anları, habercilik, yayıncılık açısından da kriz yönetimi gerektirmektedir. Bu gibi dönemlerde olağan üstülük taşıdığından ve kriz olarak karşılık bulunduğundan, yönetimi de kimi zaman olağan üstü çabalar ve kriz yönetimleri gerektirmektedir. Medyanın işleyişi düşünüldüğünde, haberciliğin bu durumlardaki hassasiyeti ve ehemmiyeti, daha bir önem kazanmaktadır.

Kriz haberciliğinde, aktarılacak herhangi bir bilginin binler hatta milyonlarca kişi tarafından beklenildiği düşünüldüğünde, ekstra bir tedirginlik, korku, panik gibi ihtimallere karşın bilgi kaynakları son derece önem kazanmaktadır. Bu gibi olağan üstü dönemlerdeki haber kaynakları, diğer dönemlere oranla daha hassas olmak durumundadır. Ancak ve ancak, doğru haber kaynağı, doğru bilgi doğru aktarım ve tarafsızlık ile başarılı bir kriz haberciliği örneklerinden söz edilebilecektir (Akgül, 2017: 36). Kriz olarak nitelendirilen dönemlerde ortaya çıkan bilgi açığı, kulaktan kulağa yayılan bilgilere, asılsız haberlere neden olarak sağlıklı olmayan bir iletişim ortamının önünü açmaktadır. Aynı zamanda zamanla yarışılan habercilik mesleğinde kriz durumlarında yeterli süreyi bulamayarak zorluklarla karşılaşmak muhtemeldir. Oluşabilecek tüm olumsuzlukların ön görülmesi adına devlet kontrolünde olacak birimler tarafından medyaya bilgi akışı sağlanabilir. Bu sayede olağan üstü dönemlerdeki zarar ve sakıncaların da önüne geçilmiş olacaktır (Fırat, 2011: 39).

Kriz dönemlerindeki sorunlardan bazıları medyanın özelliklerinden ve kısıtlamalardan kaynaklanmaktadır. Gazetecilerin bakışları ve rolleri de bu sorunlardandır. Genellikle mesleklerini basitçe görerek karşıt görüşlerini mesleklerine yansıtmaları bunun örneklerindedir. Dolayısıyla gazetecilikteki gerçek, bilimdeki gerçeklerden oldukça farklıdır. Muhabirler genellikle bilimsel ya da teknik özelliklere sahip değildirler. Karmaşık verileri ve çevreleyen anlaşmazlıkları değerlendirmek için gereken arka plan ve uzmanlık eksik kalmaktadır (Covello, Sandman, 2001: 166).

Kriz olayları ile ilgili haberlerin yayınlanması toplumda panik gibi unsurları da harekete geçirebilmektedir. Medyanın toplum genelindeki etkisi yalnızca hükümeti değil, aynı

zamanda eylemleri ve kamuoyunu da doğru yahut dolaylı yollardan etkileyebilmektedir (Chibundu, Ishak, 2013: 88).

Medya, tüm mesleki ve etik kurallar çerçevesinde zorlu sınavlardan geçebilmektedir. Toplumun en ihtiyaç duyduğu zamanlardan olan kriz süreçlerinde, yanlış görüntülerin servis edilmesi ne denli yanlış olacaksa medyanın yeterli yer vermediği bazı durumlar da kamuoyunun tepkisini çekmektedir. Habercilik anlayışı doğrultusunda bilgi akışını sağlamakla yükümlü olan medya yapılanmalarının, yasalar ve ilkeler dahilinde, her olayı aktarmakla ve yeterli şekilde yer vermekle yükümlü olduğunu söylemek gerekmektedir.

Bir bütün olarak medya, oluşan olağanüstü hallerde kitlelerin bilgiye ulaşmasındaki en büyük araçlardan biridir. Birçok araştırmacı oluşan bu durumlarda medyanın etkisi üzerine sayısız araştırma yapmıştır. İlk olan çalışma ise ABD bulunan Ulusal Araştırma Konseyi bünyesinde 1979 yılında yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda medyanın felaket durumlarındaki habercilik ve bilgi paylaşımının önemi gözler önüne serilmiştir. Bu rapor incelediğinde medya felaket anında bilgi paylaşımı konusunda en önemli yeri tutmaktadır (Özden, 2017: 39).

Geleneksel medyanın işleyişini değerlendirecek olursak eğer kriz ortamı var ise birkaç medya çalışanı halkın karşısına geçer ve bilgilendirme sağlar. Ek olarak basılı yayın organlarından yayınlanan bilgilendirmelerde yapılabilir. Bu, kriz döneminin halka ulaşma yöntemidir. Kriz süresince genel geçer davranışların dışına çıkılmamalı ve tutarlı gerçek bilgiler sunulmalıdır. Bilhassa sosyal mecralarda yapılan yanlış yönlendirmelere meyil etmeden gerçekçi bir yaklaşım benimsenmelidir. Akabinde eğer bu durumun tersi olursa yanlış bilgi yayılır ve kışkırtmalar başlayabilir. Nitekim bu dönemi yönetenler tutarlılık esasında sapmadan ve halka kendilerini inandırarak süreci yönetmek zorundadırlar. Kriz dönemleri yapılan haberler olağan durumlardan çok daha titiz olmalıdır. Hassas bir süreç olduğu farkında varılmasıyla önemsiz söylemler dahi farklı boyutlara dönüşebilir. Üzerinde durulması gereken nokta kurumların bu problemleri en alt seviyelerde tutmasıdır. Fakat bu durum sineye çekilmemelidir. Aksi takdirde yanlış yönlendirmelerin önüne geçilemez ve süreç doğru kontrol edilemez bir hal alır (Şahinsoy, 2017: 23).

Kriz haber merkezi, olağanüstü hallerde bir medya kuruluşunun en önemli ayağını oluşturmaktadır. Süreci iyi yönetmek ve olabildiğince kısa sürede tepki vermek kriz anlarında medyaya yüklenen bir görevdir. Bu gereklilik yanlış yönlendirmelerin önüne geçmeye hedeflemektedir. Kriz haberciliği bu noktada bir merkeze ihtiyaç duyar ve sadece bu alan üzerine yetiştirilmiş personel kadrosu oluşturur. Planlanan işlemler gerçekleştiğinde krizin

önüne geçmek, kriz anını yönetmek ve sonrasında olumsuz tabloyu toparlama konusunda daha hızlı ve daha doğru karar verilebilir hale gelmektedir (Kayış, 2016: 31).

"Gazetecilerin krizler ve felaketler haberciliği, insanlık trajedisinde tanıklık içerir; o, dürüst ve ahlaki açıdan zorlayıcı bir anlatı sunar ve böylece o kendi halkları için duygu ve siyasal eylem nedeni olan mücadelesi ve acı zararlı bu tür olaylar yakalanmıştır"(Papadopoulos, Pantti, 2013: 963).

Kriz haberciliğinin yanı sıra televizyon programlarındaki canlı yayınlar sırasında da krizler yaşanabilmektedir. Kanal D'de yayınlanan Beyaz Show programının 8 Ocak 2016 tarihli canlı yayınında, Ayşe Çelik isimli izleyici Diyarbakır'dan telefonla yayına bağlanarak "Türkiye'nin doğusunda güney doğusunda neler olup bittiğinin farkında mısınız? Burada doğmamış çocuklar anneler insanlar öldürülüyor. Sanatçı olarak, insan olarak bir şekilde siz de yaşananlara sessiz kalmamalısınız, dur demelisiniz. Ölen çocuklara sevilen zavallı insanlar var ben bu insanlara daha doğrusu biz o insanlara hiç bir şey söyleyemiyoruz yazıklar olsun demekten başka. Ben öğretmenim, öğrencilerini terk eden öğretmenlere seslenmek istiyorum. Bir daha oralara nasıl dönecekler? O güzel masum tertemiz yürekli çocukların yüzüne gözlerine nasıl bakacaklar? Burada yaşananlar ekranlarda medyada her şey çok farklı aktarılıyor. Sessiz kalmayın insan olarak biraz daha hassasiyetle yaklaşın görün duyun artık bize el verin yazık insanlar ölmesin çocuklar ölmesin anneler ağlamasın... Bomba seslerinden kurşun seslerinden insanlar susuzlukla açlıkla mücadele ediyor... Lütfen siz de duyarlı olun sessiz kalmayın lütfen." şeklinde bir konuşma yapmıştır. Bunun üzerine program sunucusu Beyazıt Öztürk "Çok iyi yaptınız çok teşekkür ediyoruz hassasiyetiniz için de ayrıca size çok teşekkür ediyoruz. Elimizden geldiğince duyurabileceğimiz yerlerden biz de elimizden geleni yapmaya gayret ediyoruz emin olun ama bu söyledikleriniz bir kere daha bize ders oldu daha da fazla yapmaya gayret edeceğiz. Buradan oradaki herkese selam olsun inşallah en kısa zamanda bütün o söylediğiniz barış dilekleri bizim için de geçerli biz de diliyoruz en kısa zamanda bütün bunlar çözülsün istiyoruz. Çok teşekkür ederiz Ayşe hanım sağ olun elinize yüreğinize sağlık teşekkür ederiz." diyerek hem bağlantı sırasında hem de bağlantı sonrasında Çelik'i alkışlatmıştır. Yaşanan bu olay sonrasında özellikle sosyal medyada Beyazıt Öztürk'ün bu tutumu çokça eleştirilerek farklı tepkiler gösterilmiş, terör örgütü propagandası yapmakla dahi suçlanmıştır. Bunun yanında Öztürk'ün tutumunu yayın idaresi olarak değerlendirip destek verenler de olmuştur. Öztürk, tepkiler üzerine katıldığı Kanal D Ana Haber Bülteni'nde özür dilemiştir. İlerleyen süreçte Beyaz Show programında canlı yayın sırasında seyirciler tarafından Ayşe Çelik'e destek sloganları atılmış ve sonraki zamanlarda program uzun bir süre

bant yayını olarak ekranlara gelmiştir. Yaşanan bu olay sonrasında Ayşe Çelik ise hapis cezasına çarptırılmıştır. Bir diğer örnekte ise, Star Tv'de yayınlanan Dada programının 7 Şubat 2016 tarihli canlı yayınında farklı bir protesto girişimi yaşanmıştır. Stüdyodaki bir kadın seyirci yayın sırasında üzerindeki kazağını çıkartarak "Ben teşekkür etmek istiyorum, Akp milletvekillerine..." demiş, bunun üzerine program sunucusu Okan Bayülgen, "Kesmeyin yayını hallederim ben... Bir eylem yapmak istiyorsun gayet iyi anlıyorum. Çünkü hem benim programım bu konuda kullanılabilir bir alan hem Beyazıt Öztürk'ün programı bu konuda kullanılabilir bir alan. Fakat onun da benim de bununla başa çıkmamız lazım. Burası bir televizyon kanalı ve bugün özellikle canlı yayınlarda, benim değil şahsen çünkü ben herkesin konuşmasından yanayım ve bütün bu eylemlerin yapılmasından yanayım insanlar hangi konuda konuşmak istiyorlarsa konuşmalarından yanayım. Soyunarak mı protesto ediyorsun bence evet, sesini mi yükseltmek istiyorsun bence evet, slogan mı atmak istiyorsun bence evet. Ama ben çalıştığım bu televizyon kanalını korumak zorundayım ve seni de korumak zorundayım ve bu eylemi yaptıktan sonra başına gelecek olanlardan dolayı seni korumak zorundayım kanalımı korumak zorundayım. Şimdi eğer kabul edersen bu eylemini gerçekten Türkiye'nin sosyal ve siyasal problemlerinden sorumlu olan insanların yani köşe yazarlarının siyasi programların gerçekten siyasetle uğraşan gazetecilerin geldikleri yerlerde yap. Bu sadece bu çok problemlili ülkenin gece 1'inde yayınlanan bir eğlence programı. Ben de bu ülkede yaşıyorum ben de bu memleketin sorunlarını biliyorum ama benim ödevim insanları eğlendirmek sadece ve sadece bu." şeklinde konuşarak protesto girişimini engellemiştir. Seyircinin özür dilemesinden sonra ise "Sakın özür dileme. Ben eylem yapmak isteyen bir tepki koymak isteyen bütün gençlerden yanayım. Ama programı ve bu kanalı ve seni korumak zorundayım" demiştir.

Bu çarpıcı olay da sosyal medyada çokça yer bulmuş ve farklı düşünceleri ortaya çıkarmıştır. Okan Bayülgen'in kriz yönetimini takdir edenler olduğu gibi olayın tamamen kurmaca olduğunu düşünenler de olmuştur.

1.5. Kriz Haberi Özelliği Taşıyan Olaylar Nelerdir?

Kriz haberleri, toplumsal olarak etkilenilen olayları konu edinmektedir. Bu tip olayların olumsuz etkileri fazladır. Ölüm, yaralanma, psikolojik hasar, maddi kayıplar, güvenlik tehditleri gibi unsurlar, kriz atmosferlerinin sonuçları arasında olabilmektedir. Kriz haberciliği için de bu açıda bir takım prensipler söz konusudur. Her olay kriz haberi olarak

nitelendirilemeyeceği için, hangi olaylar kriz haberciliği kapsamına girmektedir? ABD'de Rutger Üniversitesi'ndeki bir araştırma bu konu üzerinde durmaktadır. 1986 ile 1992 yılları arasında yürütülmüş olan araştırmalar neticesinde, kriz haberleri için yedi temel prensip ortaya çıkarılmıştır (akt. Demiroğlu, 2012: 72):

1. Haber içeriklerinde tehlikenin sağlıkta yarattığı durumlar değildir.
2. Haber içeriklerinde kapsamın çoğu ortaya çıkan tehlikeyle ilgili değildir.
3. Suçlama, korku, kızgınlık ve diğer etik olmayan konular ağırlık kazanmaktadır
4. Riskle ilgili olarak telaş ve korku yaratıcı kapsam, rahatlatıcı, yatıştırıcı ya da dengeleyici kapsamın çok üzerindedir.
5. Kriz durumlarında neyin panik yaratıcı neyin sakinleştirici olduğu toplumda yaşayan bireyle ilişkilidir. Kimi zaman uzmanların yatıştırıcı olduğunu düşündükleri şeyler okuyucu ya da izleyicide panik yaratıcı olabilmektedir.
6. Kaynak bağlamında kriz haberlerinde daha çok resmi kaynaklar tercih edilmektedir. Ancak, resmi kaynaklar "tehlikeli" derse endüstriden ya da uzmanlardan bir kaynağın "güvenli" demesini, eğer resmi kaynaklar "güvenli" derse eylemci gruplardan birinin ya da vatandaşların "tehlikeli" demesini ön plana çıkartma eğiliminde olduğu görülmektedir
7. Haberlerde kriz ortamlarında yatıştırıcı kaynaklardan çok, panik yaratıcı kaynaklara yönelim ön plandadır (Sandman, 1994).

Kriz haberi niteliğinde olan haberlerin özellikleri normal haberlere göre değerlendirildiğinde daha belirgindir. Bilgi ihtiyacının daha fazla, bilginin daha az olduğu, gerilime müsait ortamlar bu haberler için olası atmosferlerdir. Zaman yarışının, tarafsızlığın daha hassaslık kazandığı bu dönemler yine haberciliğin verdiği kavgalardandır. Eleştiri korkusu, haber servis etme ile etmeme arasındaki etik dengeler daha fazla önem kazanmaktadır. Olayın ortaya çıkışı, kriz olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği, haber üretim süreci gibi aşamalar, zamansal olarak gecikmenin önünü açmaktadır. Yeni medyanın gelişimi ile de bu durum geleneksel medyanın bir adım geride kalmasına neden olabilmektedir (Yücesan, 2015: 79).

1.6. Kriz Haberciliği Örnekleri

Kriz dönemlerinde medyanın duruşu, kritik dönemlerdeki meslek hassasiyeti ile de birleştiğinde eleştiriye açık bir ortam yaratmaktadır. Yakın dönemlerdeki birkaç olayda da bu görülebilmektedir.

13 Mayıs 2014 tarihinde yaşanan Soma'daki maden kazası sonrası oluşan kriz atmosferi bölgeye çok sayıda medya mensubunun intikali ile de, aynı zamanda bir kriz haberciliği örneğine dönüşmüştür. Türk medyası Soma'daki maden kazasından sonra yine şaşırtan bir harekette bulunmamış, bilgileri gizlemiştir. Çoğunlukla dram ile tartışma yaratılarak olaylar farklı boyutlara taşınmıştır. Bu da, medyanın bir kriz anındaki duruşunun politik bir tarzda sergilenebildiğini ortaya koymuştur (Ersoy, 2014).

Yine 3 Temmuz 2011 tarihindeki şike skandalı olarak bilinen süreç de yakın dönemdeki önemli kriz haberciliği örneklerindedir. Yazılı ve görsel medya, çarpıcı manşetler, son dakika gelişmeleri ile bazı futbol kulüpleri hakkındaki şike iddialarını gündeme getirmiştir. İlerleyen zamanlarda bu iddialar hukuki yollara taşınmıştır.

Aynı zamanda tez konumuzu da oluşturan, kriz dönemi olarak nitelendirilebilecek ve kriz haberciliği örneklerini oluşturacak iki olay 2013 ve 2016 yıllarında iki farklı dönem olarak gündeme gelmiştir. Hem Gezi Parkı hem de 15 Temmuz darbe girişimi sürecinde, medya en önemli faktörlerden biri haline gelmiştir. Ancak yaşanan bu iki süreçte, medya açısından farklılıklar ortaya çıkmıştır. Gezi sürecinde oldukça eleştirilen medya kanalları, 15 Temmuz sürecine gelindiğinde çok daha farklı bir konumda olmuştur. Gezi sürecinde medya denildiğinde ilk akla gelenler arasında penguen belgeselleri, yayından kaldırılan programlar olurken, 15 Temmuz sürecinde Facetime uygulaması ile yapılan canlı bağlantı, darbe bildirisi okutulması gibi konular akla gelmektedir. Medya gücü, etkisi ve konumu itibarıyla süreçleri doğrudan etkileyebilme potansiyeline sahiptir. Kriz haberciliği, ilgili süreçlerde kendisini açıkça göstermiştir. Yeni iletişim teknolojileri ile de desteklenen yayınlar, kriz anına doğrudan etki edebilirken, diğer tarafta yeterli bilgi akışını sağlamamak ile çokça eleştirilen medya yapılanmaları söz konusu olmuştur.

1.6.1. Gezi Parkı Olayları

2013 yılının Mayıs ayı itibarı ile başlayan Taksim Gezi Parkı olaylarında, özellikle ana akım medya tenkit odağı olmuştur. Olaylara gerektiği düzeyde yer vermemesi yönünde

eleştirilen medya, Gezi Parkı eylemlerinde de eylemcilerin protestolarında yer almıştır. Park alanını koruma maksadı ile bir araya gelen insanlar ile başlayan süreç, hükümet karşıtı eylem ve protestoları da kapsamına alarak genişlemiştir. Krizin çok boyutlu şekilde -isyan, şiddet, kan, ölüm vb.- yaşandığı bu dönemde medyanın olayları tam anlamı ile objektif şekilde yansıtmamış olması yine eleştiriler arasındadır. Olaylar esnasında televizyonlarda başka programların yayınlanması, olaylar ile ilgisi olmayan tartışmalarda bulunulması, penguen belgesellerinin göz doldurması medyanın niçin eleştirilere maruz kaldığının ilk canlı örnekleridir.

1.6.1.1. Gezi Parkı'nın Tarihi

Gezi Parkının mevcut konumunda 1940 yılına kadar 'Taksim Kışlası' ya da diğer adıyla 'Halil Paşa Topçu Kışlası' yer almaktaydı. Osmanlı İmparatorluğu'nun 27. padişahı olan I. Abdülhamit döneminde, 1780 yılında inşa edilen Topçu Kışlası, ertesi sene 'Kabakçı Mustafa İsyanında' tahribata uğramış ve bina padişah II. Mahmut döneminde yeniden onarılmıştır. (Şimşek, 2011). 1944 yılında Taksim Gezisinin Taksim Meydanı'na bakan ön (güney) kısmında, dönemin cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün at üzerindeki heykelinin kaidesi inşa edilmiş ancak heykel hiçbir zaman dikilmemiştir. 1950'de Demokrat Parti iktidara geldikten sonra da, atlı heykel uzun müddet bir depoda bekletilmiş, sonunda kaide söktürülmüş, heykel bu parka değil de, Maçka'daki Taşlık Parkı'na dikilmiştir. Taksim Gezi Parkı uzun bir süre İnönü Gezisi olarak isimlendirilmiştir (Yaltrak, 1994:197-198).

2012 yılı başlarında İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından "Taksim Yayalaştırma Projesi" isimli proje hakkındaki bilgiler kamuoyu ile paylaşılmaya başlanmıştır. Proje, Taksim ve çevresindeki taşıt trafiğinin tamamen yer altına alınmasını, Taksim Gezi Parkının bulunduğu alana 1930'larda yıkılmış bulunan tarihi Topçu Kışlasının yeniden inşasını içermektedir. Projenin üçboyutlu çiziminin ve animasyonlarının kamuoyu ile paylaşılmasından önce, proje üzerinde yapılan imar planı değişiklikleri İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meclisinde onaylanmıştır. Projenin kamuoyu ile paylaşılmasının arkasından, projeye ilişkin birtakım tartışmalar başlamıştır. Bilhassa Türk Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği mensubu Mimarlar, Şehir Plancıları, Peyzaj Mimarları Odaları ve farklı üniversitelerin akademisyenleri projeye ilişkin kaygılarını dile getirmişlerdir. Bu kaygı ve çekincelerin odak noktasını, projenin Taksim Meydanını yayalaştırma adı altında alana girişi tek bir noktadan denetlenebilir hale getirme amacını gütmesi, alanın taşıt yolları ile erişilemez hale getirilmesi, Topçu Kışlasının yeniden inşa edilmesi ile birlikte alanın kamusallığının ortadan kaldırılacak

ve alanın rant değerinin öne çıkarılacak olması oluşturmaktadır. Sözü edilen eleştiri ve iddialar, konuya ilişkin olarak ilgili meslek odaları tarafından açılan çeşitli idari davalara da konu edilmiştir. İtirazların dile getirilmesinin ardından 2012 yılının başlarında, ilgili meslek odalarının öncülüğünde seksene yakın sivil toplum örgütünün de katılımıyla “Taksim Platformu” adlı bir oluşum meydana gelmiştir. Bu oluşum, Taksim Yayalaştırma Projesinin gelişmesini takip ederek, kamuoyuna konuyla ilgili bilgilendirmelerde bulunmaya başlamıştır. Taksim Gezi Parkı olaylarının nabzını en yükseğe çıkaran nokta ise Taksim Yayalaştırma Projesinin fiili olarak uygulanmasıyla birlikte inşaatın başlatılması olmuştur (şahin, 2013: 77).

Gezi Parkını da içine alan Taksim ve Taksim Meydanı, geçmişten günümüze pek çok kitlesel harekete, olaya, eyleme ve protestoya şahitlik etmiştir. Bunlardan en bilinenlere 1977 yılında gerçekteşen ve Kanlı 1 Mayıs olarak tarihe adını yazdıran,yakın tarihimizin üzücü olaylarının yaşanmasına sebep olan eylemler örnek gösterilebilir.

1.6.1.2. Olayların Ortaya Çıkışı

Gezi Parkı Olayları, küçük çaplı bir süreç olarak başlayıp devamında şiddetli çatışmalara gebe olmuştur. Taksim Meydanı Yayalaştırma Projesi“ne tepki gösteren bir kısım aktivistin bir araya gelmesiyle başlayan ve sonrasında hedefleri, kapsamı ve etkisi genişleyen bir sürecin adıdır. Eylemler, Gezi Parkı'nın zarar görmesini engellemek için başlamıştır. Süreç, 27 Mayıs 2013 akşamı polis ve göstericiler arasında yaşanmaya başlayan çatışmalar ile ilerlemiş ve 31 Mayıs 2013 gecesine kadar devam etmiştir. Bu tarihler arasında Gezi Parkı Olayları kamuoyu tarafından da siyasi partiler tarafından da sıradan, basit bir asayiş sorunu olarak algılanmış, yazılı ve görsel basında da sınırlı bir yer işgal etmiştir. Hem eylemciler ve hem muhalefet partileri gerek basını gerekse bazı yayın organlarını takındıkları hükümet yanlısı tutum, taraf olmak, olayların objektif biçimde kamuoyuna yansıtılmamak, hatta bazı gerçekteeri bilinçli olarak yansıtılmasına engel olmak yönünde ciddi manada tenkit etmişlerdir. Özellikle hükümete yakın durmakla suçlanan yazılı ve görsel medya eylemciler tarafından protesto edilmiş aynı zamanda yayın kuruluşlarının merkez binaların önlerinde protesto gösterileri düzenlenmiş ve olaylar karşısındaki sessiz tutumları eleştiri oklarının hedefi olmuştur (Çakır, 2016: 74).

Olayların sonrasında resmi kaynakların verilerine göre 2,5 milyon göstericinin 79 ilde protestolara katıldığı bilinmektedir. Bu veriler doğrultusunda Bayburt ve Bingöl dışında tüm illerde farklı büyüklüklerde eylemler ve sokak gösterileri yapıldığı söylenilebilmektedir. Eylemler devam ettiği süre boyunca yaklaşık olarak 4 bin 900 eylemci “şüpheli” olarak gözaltına alınmış, 600’den fazla polis, 4 bine yakın eylemci yaralanmıştır. Yaşanan şiddet olaylarından sonra eylemler, “Duran Adam” protestolarıyla devam etmiştir (Akçay, 2015: 34). Olaylar, Türkiye’de ağır bilançolara ve ekonomik zararlara yol açmış ve medyada karşıt görüşler üzerinden bir algı oluşturma çabası şeklinde yankı bulmuştur. Basın ve yayın camiası ikiye bölünmüş bir kesim olayları bir milletin uyanışı olarak nitelendirirken; diğer kesim kendi nezdinde olayları hükümete karşı bir komplo girişimi bunun da ötesinde bir sivil darbe olduğu yönünde yorumlamıştır (Ertem ve Esayan, 2013: 183).

1.6.1.3. Gezi Parkı Olaylarının Medyada Yansıması

Gazete ve televizyonların, olan bitenler karşısındaki sessiz tavrı insanların büyük tepkisine sebep olmuştur. Bu tepkinin en somut örneği olarak televizyon kanalları ve gazete binalarının önünde yapılan protestolar, parktaki canlı yayın araçlarının üzerine yazılanlar gösterilebilir. Bununla birlikte Halk TV, Ulusal TV gibi kanalların ise parkta olup biten olayları anında yayınladıkları için izlenme oranlarının artış gösterdiği tespit edilmiştir. CNN Türk’ün olaylar sırasında penguen belgeseli yayınlaması yoğun tepkilere sebep olurken sansür sebebi ile insanlar daha çok dış medyaya yönelmiştir. Öte yandan gelişmiş iletişim olanakları sayesinde olaylar başından sonuna kadar anbean kayda geçirilmiştir. Sosyal Medya aracılığıyla paylaşılan fotoğraf ve videolar da oldukça önemli birer kaynak niteliğinde olmuştur. Kırmızılı Kadın, Duran Adam gibi orijinal protesto biçimlerinin de ortaya çıktığını söylemek mümkündür (Kongar, 2013: 59-67).

Etik açıdan büyük bir sorunsal oluşturan Gezi Parkı sürecindeki medyanın bu suskunluğu kamuoyunun büyük tepkisini çekmiştir. Hatta insanların gerçekleşen protestolara büyük bir destek vermelerinin altında yatan sebebin de istedikleri bilgiye istedikleri anda ulaşamamaları olduğu söylenebilir. Esra Ercan Bilgiç ve Zehra Kafkaslı'nın "Gencim, Özgürlükçüyüm, Ne İstiyorum? #direngeziparkı Anketi Sonuç Raporu" çalışmasında bu pay dikkat çeken bir unsurdur.

Buna göre insanların protestolara destek vermelerinde;

"-Başbakanın otoriter tavrının etkili olduğuna kesinlikle katılanlar yüzde 92.4,

-Polisin protestoculara uyguladığı orantısız gücün etkili olduğuna kesinlikle katılanlar yüzde 91.3,

-Demokratik hakların ihlal edilmesinin etkili olduğuna kesinlikle katılanlar yüzde 91.1,

-Medyanın suskunluğunun etkili olduğuna kesinlikle katılanlar yüzde 84.2,

-Ağaçların kesilmesinin etkili olduğuna kesinlikle katılanlar yüzde 56.2,

-Bağlı bulunduğu siyasi hareketin yönlendirmesinin etkili olduğuna kesinlikle katılanlar yüzde 7.7 oldu." (Bilgiç ve Kafkaslı, 2013: 10)

Eylemlerle ilgili sansürden sonra, bazı kitlelerin sosyal medya üzerinden ana akım medyayı protestoya başladığı görülmüştür. (Örnek olarak 3 Haziran 2013'te Doğu Power Centre önündeki ve Doğu Holding'e ait NTV haber merkezi önündeki eylemler verilebilir). Eylemlerin amacının büyük holdingle ait basın-yayın kanalları ve devlet arasındaki gözle görülür ilişkiye dikkat çekmek ve böyle bir ilişkinin var olduğu hususundaki farkındalığı arttırmak olduğunu söyleyebiliriz. Üzerinde farkındalık yaratılmaya çalışılan durum, aslında ana akımın işlevsel açıdan en güçlü unsurunun da artık geçerliliğini yitirmeye başladığının göstergesidir. Gündemi belirleyen ana unsurun her zaman ve her koşulda kamuoyu olması gerekirken 3 Haziran eylemlerindeki 'Biz satılmış basın istemiyoruz' şeklinde bir sloganın olması hem durumu özetlemekte hem de geleneksel medyanın durumunu gözler önüne sermektedir. Yapılan anketler, süreç boyunca kamuoyunun geleneksel medya yerine aslında sosyal medyayı tercih ettiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, pek çok akademik çalışmanın da konusu olmuştur. Olaylar esnasında ve sonrasında konuyla ilgili birçok yayının çıktığını söylemek mümkündür. Yayınlar, ağırlıklı olarak elektronik medya üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu durum, ana akım medya organlarının geçerliliğinin azaldığının, bireylerin gazete, radyo, televizyon gibi kitle iletişim organlarına güvenini yitirdiğinin, elektronik mecraların hızlı yayılması ve katılımı sağlaması gibi pozitif yönleri sayesinde daha çok tercih edildiğinin ispatı niteliğinde olmuştur (Nuran, 2015: 100).

Küresel medyaya baktığımızda ise olayları bir nevi "Türk Baharı" olarak nitelendirdiğini görmekteyiz. Olayları abartılı bir şekilde kullanan bazı Batı menşeli yayın organları, Türkiye'nin dünyadaki imajına yönelik olumsuz açıklamalarda bulunmuş ve tıpkı Ortadoğu'da olduğu gibi Türkiye'de de bir halk ayaklanmasının baş gösterdiği algısını yaratmaya çalışmıştır. Eylemlerle ilgili haberler yapılırken habercilik kriterleri ve ilkeleri

adeta yok sayılmış ve medya tam anlamı ile bir “ideolojik savaş” meydanı haline gelmiştir. Bu “savaş”ta hemen hemen her medya kuruluşu bir ideolojik tarafı temsil etmiş ve bu temsil ediş, olaylarla ilgili yayınlanan haberlerin sunum biçimini de etkilemiştir (Akçay, 2015: 34).

Basının tutumu, olaylar karşısında ilk günlerde ilgilenmez ve görmezden gelirmişçesine bir hava takınması eleştirilerin yoğun odağında olan noktadır. Bunun yanında Türk Basınının hükümet yanlısı bir tavır ve tutum sergilediği yönündeki ithamlar da eleştirilerin ardından gecikmeden gelmiştir. Hem eylemciler hem de muhalefet partileri olayların kamuoyundan gizlenmeye çalıştığını iddia etmişlerdir. Özellikle hükümete yakın durmakla suçlanan yazılı basın organları ve görsel yayın organları eylemciler tarafından protesto edilmiş, bazı yayın kuruluşlarının merkez binaların önlerinde protesto gösterileri düzenlenmiş ve olaylara sessiz kalmaları sert bir üslupla eleştirilmiştir. Artan baskı ve protestolar sonucunda eylemlerin 3. gününden sonra bazı yayın kuruluşları ve basın organları sessiz tutumlarını değiştirerek, gerek yazılı ve gerekse görsel medya organlarında Gezi Parkı olaylarına yer vermeye başlamışlardır (Tozkoparan, 2013: 21).

1.6.2. 15 Temmuz Darbe Girişimi

15 Temmuz 2016 gecesi, başlangıcı askeri uçakların Ankara'da alçak uçuşu ile gerçekleşen ve İstanbul'da Boğaziçi Köprüsü'nün askerler tarafından kapatılması ile devam eden bir darbe girişimi yaşanmıştır. Yakın dönem bir krizin yaşandığı 15 Temmuz sürecinde, medyanın yine başroldeki güç olarak konumlandığını söylemek mümkündür. Bu süreçte ana akım medya da sosyal medya da sürecin işleyişi ve akışında çok önemli iki faktör olmuştur. Gezi olaylarının aksine tüm medya organları, medya çalışanları, televizyon kanalları olayları bire bir aktarmış, tüm zorluklar ile mücadele etmişlerdir. 15 Temmuz sürecinin Gezi süreci ile ortak noktası elbette medya olmuştur. Tüm iletişim teknolojilerinin, haberleşme kanallarının, sosyal medya sitelerinin insanların birbirleri ile haberleşme ve örgütlenmeleri açısından konumlandığı gözlenmiştir.

1.6.2.1. 15 Temmuz Öncesi Süreç

Türkiye, tarihinin pek çok döneminde askeri müdahalelere maruz kalan bir ülke olmuştur. Hiç şüphesiz, Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasal düzeni ve bu siyasal düzen içinde asker ve sivil ilişkileri arasındaki gerginlik ve çatışma Türkiye tarihinin sonraki sürecini de

etkilemiştir. Bu sebepten demokrasinin işleyişini sık sık kesintiye uğratan askeri darbe geleneğinin aslında Osmanlı'dan Cumhuriyet'e doğru uzandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Türkiye'de yirmi yedi yıllık tek parti dönemi 1950 seçimleri ile son bulmuş ve Demokrat Partinin iktidara gelmesi ile çok partili hayat başlamıştır. Ülkemizde 14 Mayıs 1950 'den bu yana meydana gelen darbe girişimlerine bakıldığında son derece kabarık bir listeye karşılaşılmaktadır. Bu listede bulunan 1960, 1971 ve 1980 askeri darbeleri başarılı olurken diğer darbeler, askeri kuvvetlerin kendi içindeki hiyerarşi sorunsalından dolayı başarıya ulaşamamıştır (Duman, 2017: 126).

- 8-9 Haziran 1950 Darbe Girişiminin Önlenmesi

- 1957-58 Darbe Planının Önlenmesi

- 27 Mayıs 1960 Darbesi

- 22 Şubat 1962 Darbe Girişimi

- 20 Mayıs 1969 Darbe Girişimi

- 9 Mart 1971 Darbe Girişimi

- 12 Mart 1971 Darbesi

- 12 Eylül 1980 Darbesi

- 28 Şubat 1997 Darbesi

- 27 Nisan 2007 Muhtırası

- 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi

1.6.2.2. 15 Temmuz Süreci ve Medya

Türkiye daha önce yaşadığı ve yukarıda da sözü edilen darbelerin aksine 15 Temmuz 2016 gecesini Türk Silahlı Kuvvetleri içinde yapılanan Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) mensupları tarafından çok büyük ve uzun yıllarca planı yapılmış bir saldırıyla karşı karşıya kalmıştır. Darbe girişimi ve olayların nasıl seyrettiği şu şekilde özetlenebilir: Bütün kaynaklarda ortak olarak aslında darbe girişiminin 16 Temmuz sabaha karşı yapılmasının planlandığı; fakat MİT'in bu konuda elde ettiği istihbarat üzerine harekete geçme kararını

erkene alındığı ve 15 Temmuz Cuma günü saat 22.00'de başladığı bilgisi bulunmaktadır. Saat 22.05 itibarı ile savaş uçaklarının Ankara'da alçak uçuş yapmaya başladığı görülmüştür. Aynı esnada Boğaz Köprüsünün bir kısmı trafiğe kapatılmış ve halk bir terör saldırı ile mi yoksa bir darbe girişimi ile mi karşı karşıya olduğu konusunda endişeye kapılmıştır. Bu endişeler ve kafalardaki soru işaretleri henüz nihayete ermemişken birçok kamu binası önünde ve çevresinde asker ile polis karşı karşıya gelmiştir. Ankara'da bulunan Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) binasına ve Genelkurmay karargâhına helikopterler ile ateş açılmıştır. Türk halkı sosyal medyadan ve haberlerden gelişmeleri takip ederken iki büyük şehirde yaşayanlar patlama ve silah seslerine şahit olmuşlardır.

15 Temmuz akşamı aslında Türk basını için kritik bir mesleki deneyim olmuştur. 00.03 aslında Türk medya tarihi açısından kritik bir saat olmuştur. Bu saat ve sonrasında TRT'yi işgal eden FETÖ üyesi askerler, spiker Tijen Kardeş'a tehdit yoluyla darbe bildirisi okutmuştur. Gerginliği yüzünden ve sesinden anlaşılan Kardeş'in okuduğu metin korsan bir bildiridir. Bildirinin TRT üzerinden okunması bilinçli bir seçimdir. Çünkü darbelerle şekillenmiş toplumsal hafıza, bu şekilde yeniden travmatik bir şekilde yeniden tramvaya uğratılmıştır. 'Yurtta Sulh Konseyi' adı altında dikta edilen bildiride yinelenen bu söylemlere göre Cumhurbaşkanı ve hükümet yetkilileri gaflet, dalalet ve hatta hıyanet içindedir. Ayrıca ülkede korkuya dayalı bir yönetim söz konusudur. Bildirinin sonuç kısmında sıkıyönetim uygulaması kapsamında ikinci bir emre kadar dışarı çıkma yasağı uygulanacağı söylenmiştir. Fakat, bu noktada medyanın ne kadar etkili olduğu ortaya çıkmış; halk televizyon programları, sosyal medya ve akıllı telefon uygulamaları üzerinden organize olarak sokaklara dökülmüş ve bu yalan darbe girişimini protesto etmeye başlamıştır. Aslında halk, belki de ilk kez bir travma halk üzerinde kışkırtıcı etkiye sahip olarak yapıcı bir işlev üstlenmiştir (Demir, 2016: 10).

Medya 15 Temmuz gecesi bir demokrasi imtihanı geçirmiştir. Fakat olaylar, yaşanan darbelerin aksine bu kez çok daha farklı işlemiştir. Gazeteciler artık 'Ordu Yönetime El Koydu' manşetini atmaya gönüllü değildir. Manşetler, şu doğrultuda çeşitlilik göstermiştir: 'Darbeye Geçit Yok, Milyonlar Sokakta, Demokrasi Demokrasi Demokrasi, Demokrasinin Zaferi'. Ardından Türkiye'de 21 gün süren Demokrasi Nöbetleri başladı. Medya organları tarafından, devamlı suretle demokrasi vurgusu yapılmış ve halk tarafından darbeciler lanetlenmiştir. Milletın kahramanlıkları bütün yazılı ve görsel medya organlarında paylaşılmıştır. Demokrasi ve özgürlük adına Türk halkının şehit olduğu sayfalara taşınmış ve Demokrasi Nöbetleri'nin devam ettiği haftalar boyunca sürekli bu görüntü ve haberlere yer

verilmeye devam edilmiştir. Gazeteler 16 Temmuz sabahında demokrasi için baskı yapmış ve bunu ilerleyen günlerde de devam ettirmişlerdir. Türk siyasi tarihinin en büyük buluşması Yenikapı Meydanı'nda yapılırken , gazeteler İstanbul'da yapılan bu büyük Demokrasi Şöleni'ni yine manşetlerine taşımışlardır. Demokrasi Mitingi daha buluşmanın olacağı günün öncesinden başlayarak sürekli gazete sayfalarında yer almış ve sonrasında Türk insanının demokrasi ve özgürlüklere olan bağlılığı aktarılmıştır (Erdoğan, 2017).

Halkın özellikle olayların yoğunlaştığı İstanbul ve Ankara'da darbeye daha sistemli ve topyekun bir şekilde engel olması, hiç şüphesiz Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın CNN Türk'te yayınlanan konuşması sonrasında mümkün olmuştur. CNN Türk Ankara Temsilcisi Hande Fırat'ın, saat 00.26'da, 'özgürlük telefonu' olarak adlandırdığı akıllı telefonunun ekranını kameralara çevirip elindeki mikrofonu telefona yaklaştırarak Cumhurbaşkanı Erdoğan ile halkı bir araya getirmesi son yılların belki de en başarılı habercilik örneklerinden biri olarak nitelendirilebilir. Iphone telefonlarında görüntülü konuşma imkanı veren FaceTime uygulaması sayesinde Erdoğan, bunun planlı bir kumpas, belli bir azınlıkçı ve ayrılıkçının gerçekleştirdiği darbe girişimi olduğunu dile getirerek tüm Türk halkını meydanlara davet etmiştir. Cumhurbaşkanının daveti kısa sürede yankı bulmuş ve darbe girişiminin sonunu getiren en kritik eylem de şüphesiz bu çağrı olmuştur. Bu tarihi görüşmenin videosu ise neredeyse eş zamanlı şekilde sosyal medya ağları üzerinden insanlar arasında yayılmıştır (Demir, 2016: 10).

1.7. Etik Nedir?

Etik, neyin yapılıp yapılmayacağı yahut doğuracağı sonuçlar ile ilgili bir felsefedir. Toplumsal değerler ile birlikte şekillenen, alışkanlık kazanan, kabul gören ve görmeyen hemen her davranış etik konusuna dahil edilebilmektedir. Meslek etiği de, yine bu çerçevede neyin yapılıp neyin yapılamayacağı, doğruluk yanlışlık gibi öğeleri barındırmaktadır.

Durkheim'e göre, mesleki yapılanmalar, kendi iç düzenlerinde bir ahlak kontrolü yaratacak ve mesleki anlamda da önemli olan etik kuralları oluşturabilecek yeterliliktedir. Meslek etiğinde, söz konusu alana özgü kural ve kaidelerin ön planda tutularak ortak bir çıkar anlayışı güdülmesi ile bireyselliğin ikinci planda tutulması, ahlaki tarafın var olması ile ilgilidir (akt. Özyurt, 2007: 108). Etik ve ahlak kavramları, toplumsal olarak ele alındığında kişilerin o toplumda uyum sağlayarak var olması açısından önem arz etmektedir. Ancak evrensel çapta söz edilebilecek bir etik anlayışından söz etmek yanlış olacaktır. Mesleki anlamda görülebilen bu bütünlük içerisindeki etik anlayışlar, sosyolojik anlama yayıldığında

farklılık gösterir. Her toplumda minimal seviyede de olsa ortak paydalarda buluşulabilecek alanlardan söz edilebilir. Fakat yine de, hem dini hem de kültürel farklılıklar buna olanak vermemektedir (Alemdar, 1990: 18). Türkiye'den örnek vermek gerekirse, doğu ve güneydoğu bölgelerinde özellikle geçmişte var olan başlık parası geleneksel anlamda kabul görmüş bir alışkanlıktır. Söz konusu bölgelerde normal karşılanan oturmuş bu düzen, aynı toplum içerisinde dahi aslında ahlaki anlayışın farklılaşabildiğinin göstergesidir.

Etik kurallar dahilinde belirli kararları alırken, körü körüne sadece kurala bağlı kalmak yerine şartların gerektirdiği ölçüde hareket etmek gibi bir tercih de söz konusudur. Olayların ötesinde bir de mevcut durumlar vardır. Durumların özel olarak gereksinimleri, kimi zaman etik açıdan değerlendirmeyi zorlaştırabilmektedir. Durumsal etik de bu gibi noktalarda dengeleyici bir konumu işaret etmektedir. (Jensen, 1997: 190). İnisiyatif kullanma kurallarının olduğu yerde gerekli görülmez iken, bazen kurallar ile gözü kapalı hareket edilemez durumlar istisnai hareketlerin önünü açar. Bu durum değerlendirmeleri, ahlaki değerlerden uzaklaşmak değildir. Yalnızca durumun gerektirdiği ölçüde karar alabilmek, bazen hayati ölçülerde dahi önem arz edebilir.

Tüm koşullarda geçerli, herhangi bir ahlaki temel ilke mevcut değildir.. “Öldürmemelisin” buyruğu dahi, yüksek tehlikeler barındıran, savunmanın büyük ölçüde tehdidine maruz kalan durumlarda tamamen bağımsız bir biçimde geçerli değildir. Bu gibi durumlarda etik olarak açıklanmak istenene kurallar ve kitaplar yeterli olmayacak, niyet unsuru devreye girecektir. Olayların açıklanması için de, bahsi geçen durum etiği önemlidir (Leisinger, 2000:96).

Bir meslekte meslek erbabalarının uyması gerek kurallara “meslek etiği”denir. Medya etiği ise mevzu bahis olan bu felsefenin bir alt sınıfını oluşturmaktadır. Temel ilgi alanı ise medya ve gazete bölümünde çalışanların işlerini yaparken zaruretle uyguladıkları ilke ve kurallardır. Kesin olan şudur ki, medya etiği, medya organının etik olması anlamına gelmez. Bu bağlamda haberciler, kimlerin ne zaman ve ne ölçüde, özel yaşamına ilişkin haberlerini yapmalıdır veya yapmamalıdır. Güncel haberler reyting kaygısından dolayı medyaya abartılı olarak yansıtılır ve habere konu olan şahıslara karşı sürekli sorular sorulur (İşçiabaşı, 2011: 169).

Aynı toplumda yaşayan insanlar bazen pratik yaşam kaygıları söz konusu olduğunda toplumun belirlediği normları göz ardı ederek davranışlarını değiştirebilirler. Fakat yine de insanın önceden edindiği normların bilinçlerinden tamamen silinmesi söz konusu olamaz. Bu

yüzden etik normların etkisini asla kaybetmeyeceğini söylemekte bir yanlışlık yoktur. Belirlenen normlara karşı bakış, insan zihninde henüz çocuk yaşta iken aile ortamında şekillenmeye başlar. Zamanla toplum tarafından dışlanmaktan çekinen insan toplumun genel kurallarını benimsemek zorunda kalır. Medya da toplumda benimsenen normların bireylere işlenmesinde önemli bir etkisi olduğu için büyük bir öneme sahiptir. (Gencer, 2011: 551).

Medya ile alakalı etik ilkelerinin büyük bir çoğunluğu etik uygunluğu tanımlamasının yanı sıra bu mesleği icra edenlerin bahsi geçen ilkelere uyma yönünde tercih yapmaları gerektiğini belirten hususlara da yer vermektedir. Bu durum bahsettiğimiz bilinçli kabul hususuna bir örnek teşkil edebilir. Tam bu noktada belirtmemiz gereken bir diğer konu da etik kuralların uygulanmasını zorunlu kılan durumlardır. Konu medya olduğunda mesleki yatkınlık aranmadığı gibi ciddi yaptırımları olan bir mesleki örgütte mevcut değildir.

Etik davranışı konu edinen bildirimlerden dikkat çeken bir başka konu da “özgürlük” kavramıdır. Basın özgürlüğü iki aşamalı özgürlük kavramının birincisini oluşturmaktadır. Demokrasilerde halk seçme ve seçilme hakkına sahiptir. Ancak yönetim gereği sonrasındaki mukabelelere ve karar sürecine dâhil olamaz. İşte tam bu noktada halk adına bunu temsil edecek merci basındır, yada güncel tabiriyle medyadır. Basının kamu yararını gözetme işlevi ve konum olarak 4. güç tanımlaması, söz konusu hakkın garantiye alınmasının gerekçelerini oluştururlar. Bu durum söz konusu olduğunda herkes için iyi olanın bulunması adına medyanın ne derece denetim ve etki altına kaldığını ve ne kadar özgür olduğunu sormamız ve yanıtını araştırmamız gerekir. Örneğin; güçler ayrılığı ilkesi olarak karşımıza çıkan yasama, yürütme ve yargıdan ne derece bağımsız olduğu, ne şekilde baskı ve yönlendirmeye maruz kaldığını bilmek özgür iradenin gerçekleşme ihtimalini bilmemiz açısından büyük önem arz eder (Ünlüer, 2006: 3). Medya etiği her şeyden önce gazetecilerin, iletişim profesyonellerinin, reklâm müdürlerinin vb. profesyonel etik kurallarını içerir. Her ne kadar çalıştığı alanlar çok farklı olsa da gazeteciler, radyo ve televizyon yapımcıları, iletişimciler ve reklam müdürleri arasında bazı ortak noktalar mevcuttur: onlar günün medya kanalıyla büyük bir kitleye hitap ederler. Fakat etik kurallar sadece onlar için geçerli değil, demokrasi ile yönetilen tüm toplumları alakadar etmektedir. Etik ile ilgili sıkıntılar her daim sadece kaynakla ilgili değildir. Bazen sorunun sebebi medya izleyicisinin bakış açısı ile de alakalı olabilir. Haricen göz önüne alınması gereken, medyanın yapısıyla ilgili makro-etik sorunlardan da bahsetmek gerekir, örneğin demokratik bir toplumda medyada çoğulculuğun normatif yönleri gibi. Medya da esasen belirtmek istenen şey her daim göndericiye yapılsa da kapsamlı bir medya

etiği hem gönderene, hem de alıcının görev ve sorumlulukları ile medyanın kendi yapılanması ile sistem bütünlerinin etik ile alakalı taraflarını göz önüne almalıdır (Evers, 2010: 46).

Medya etiği alanına giren tarafsızlık ve objektifliğin geçirdiği süreç medya kurumunun önceliğinde değildir. Bunun gerçekleşmesi için kuruma ait özneler esas alınmalıdır. Bu açıdan bakarsak tarafsızlık, medya işini yapan çalışanın sınırlarını belirleyen bir durum olarak açıklanabilir. Aydınlanma felsefesinin açıklamasını yaptığı, bilmeye istekli özerk özne tarafsızlık ve objektiflik ilkelerinin aktif bir şekilde kullanılmasında çok büyük etkiye sahiptir. .Bireyden ve gazeteciden, rasyonel ve özerk olmalarından mütevellit içinde buldukları tüm toplumsal şartlarda yanlış doğrudan ayırmaları ve yanlış olanın ardından gitmemeleri beklenir (Altun, 2011: 16).

Teknolojinin günden güne gelişmesi, sayısal medya, internet haberciliği ve sosyal medya gibi kavramlar geçmişe dayanan medya etiği kuramlarının günümüz ile kıyaslanarak bir yorum yapılmasını imkânsız kılar. Medyanın geçmişi ve bugünü arasında daha önce bahsetmiş olduğumuz farklar etik kavramı hakkında yeni yorumların yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Modern medya, eskiye nazaran çok daha hızlı, katılımcısını zamana ve mekâna kısıtlamayan fakat editör sürecinden geçmemiş ve çoğu zaman etik kurallar göz ardı edilerek içerik üretebildiği, denetimsizlikten dolayı bilgi kirliliğinin de çok olduğu bir ortamdır. Mevcut durum yeni medya etiğinin farklı değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Büyük medya kuruluşlarının internet haberlerini bir kenara bırakırsak bireysel kullanıcılar için yeni medyanın uzantısı olan sosyal medyaların ortaya çıkardığı en büyük sorun kullanıcılarına olduğundan farklı görünmesine olanak sağlanan sanal kimlikler oluşturabilme imkânı sunmasıdır. Yeni sosyal medya kimliği ile farklılaşan birey, elde ettiği bu yeni kimlik ile bilgiler üretilip bunları yaymaktadır (Eralp, 2017: 51).

Etik ihlaller, sosyal medya gibi denetimi az ve anlık söylemlerin kolayca yapılabildiği platformlarda sık rastlanan bir durumdur. Bu gibi mecralar yeni yeni insan hayatına dâhil olduğundan çoğu zaman hükümetler tarafından bir müdahaleye maruz bırakılmamaktadır. Yine de gerekli görüldüğünde erişim yasağı koyarak ulaşımının zorlaştırılması mümkündür. Nitekim bazı durumlarda bahsedilen bu hususlar gereklidir.Devletin zararına olan bilgiler, halkı provoke edecek veya ulaşılmaması gereken diğer durumlarda ulaşım engellemenin fayda sağlayacağı düşünülmelidir. Diğer bir yandan etik anlayışının kurallaşmadığı yeni medya, çoğu zaman halkın zararına olacak durumlara sebebiyet vermektedir. Kişisel bilgilerin çalınması sosyal platformların en önemli sorunlarından birini teşkil etmektedir. Bu yüzden bir

bakıma herkes tehlike altında olduğunun farkına varmalıdır (Yazar, 2016: 63). Etik kuralların eksikliğinin önüne geçmek, sosyal platformlardaki kişilerin kendini geliştirmesine ihtiyaç duymaktadır. Bakir bir alan olduğu göz önüne alındığında yeni etik kurallarının belirlenmesi ve halkın bu konudaki riyakâr tutumu bu platformda yaşanan sorun ve ihlallerin oranının azalacağı öngörülebilmektedir. Bilinçlenmeyi sağlamada sosyal sorumluluk projeleriyle desteklenerek bu sürecin kısaltılması mümkündür. Sonuç olarak bireyin kendi sorumluluklarının farkına vararak süreci devam ettirmesi ileride kendisinin de karşılaşacağı birçok sorunu önlemesi açısından dikkate değerdir (Yazar, 2016: 64).

1.8. Habercilik Pratiklerinde Etik Sorunsalı

Kriz anlarındaki kaos potansiyeli etik açıdan ters düşen durumlar yaratmaya müsait bir atmosfer yaratmaktadır. Asılsız haberler, kan, şiddet gibi öğeler, sansürler, mesleki etik değerlere ters düşecek tutumların kriz dönemlerindeki öncü tehlikeleri şeklinde nitelendirilebilecektir. Kriz yayıncılığı ve kriz haberciliğinde rekabet ve hız gibi durumlar medya çalışanları için geçerlidir. Ancak ilk duyuran kanal olmak adına yapılacak hamleler, ticari kaygıları ön planda tutacak yayınlar krizi fırsata çevirmenin farklı bir örneğini oluşturacaktır. Bu durumlar etik değerlere ters düşmektedir. Basının kamuoyunu aydınlatma, bilgilendirme görevi, kriz durumlarında farklı bir hassasiyete dönüşerek aynı zamanda kamuoyunu yönlendirmede de etkilidir.

Gazeteciler için sorumluluk bilinci kişi ve toplum kesimlerine karşı büyük önem taşır. İşte bu sorumluluk, etik değerlere uygun bir gazeteciliğin önünü açmaktadır. Habercilikte topluma, haber kaynaklarına ve haberlerde yer alan kişilere karşı sorumluluklar mevcuttur. Bu sorumlulukların hiçe sayılması etik olarak ters düşecektir. Yine, reklam kaygısı, devlet baskısı gibi faktörler de etik anlayışa karşı sorunlar doğuracaktır (Uzun, 2007: 61).

Medyanın gücü, bireylerin hatta toplumların yaşamlarında değişiklikler yaratabilecek, toplumsal olayları tetikleyebilecek, ulusal ve uluslararası alanda sorunlara yol açabilecek çaptadır. Bu noktada medya bazı sınırlandırmalar ile karşılaşmaktadır. Haber ihtiyacını karşılamak konusunda, medyanın karşısında anayasa ile güvence altında olan haberleşme özgürlüğü durmakta, bu da hareket alanını artırmaktadır. Ancak bireyin ve toplumun hak ve özgürlükleri ile çelişmemesi adına, hukuksal çizgilerin yanında etik unsurlar da ön plana çıkmaktadır (Genç, 2003: 26). Haberciliğin konu edindiği olaylar diğer mesleklere oranla etik

açından çok daha fazla sorun barındırmaktadır. Tarafsızlık, doğruluk, mahremiyet gibi birçok unsur, etik olarak hassas olan ve haberin karşısına çıkan alanlardandır. Bu sebeple medya var oldukça, etik sorunların ve tartışmaların da var olması kaçınılmazdır (Şeker, 1999: 102).

Bir yayın sırasında, yayına konu olan olay hakkında net ve doğru bilgilere erişim çok önemlidir. 17 Ağustos depremi sonrasında hayatını kaybeden kişilerin sayısı veya PKK terör örgütünün öldürdüğü kişilerin sayıları, her kanalda değişik rakamlarla yer almıştır. Kesinlikten uzak olan bilgiler ile yapılan haberler, habere ve haberciye karşı güven kaybına neden olmaktadır (Fırat, 2011: 107). Kriz haberciliği bu noktada da önem kazanmaktadır. Bilgilerin yaşanan kriz ortamında kesinleştirilebilmesi, yüksek özveri ve profesyonel becerinin yanında doğru haber kaynaklarının kullanımı ile mümkün olacaktır. Aksi durumların yaşanması ve farklı bilgilerin yer alması kriz anlarındaki kargaşa ortamından kaynaklansa da sosyal medyanın da bu konudaki rolü önemli boyutlara ulaşmaktadır. Bilgi kirliliğine giden yolda gerek kriz anlarındaki aşırı enformasyon, gerekse çeşitli provokasyonlar neden oluşturabilmektedir. İletişim teknolojilerindeki büyük ivmeler sonrasında kullanıcıların da birer yayıncı konumuna dönüşebilmesi, anlık haber, bilgi, belge, görüntü servis edebilmesi bu gibi durumları beraberinde getirmiştir. Bu da, çeşitli doğrulama platformlarının ortaya çıkışını gerekli kılmıştır.

Hem habercilik, hem de toplumsal açıdan etik algısına ters düşen bir diğer durum da suskunluktur. Sansür, sessizlik, eksik bilgi, yeterli yer bulamama gibi durumlar, olayların doğru yansıtılmamasına yol açabilmektedir. Bu konuda, Elisabeth Noelle Neumann tarafından geliştirilen 'Suskunluk Sarmalı' teorisine değinmekte fayda vardır. Sedef Kabaş, bir röportajda bu konudan şöyle söz etmektedir: "Neumann'ın meşhur suskunluk sarmalında olduğu gibi sen uyandırmazsan, sen söylemezsen o zaman birileri senden cesaret alıp konuşmayacak. Öbürleri sustuğu için diğerleri farklı düşünse de, çoğunluk böyle düşünüyor ben kara koyun olmayayım şimdi aykırılık yapmayayım diye o da susar. Aslında toplumda farklı görüşler vardır ama farklı görüşlerin ifade edilebileceği bir ortam olmadığı için, sen sustun o sustu, farklılıklar sustu. Farklılıklar sustuğu için herkes aynı şeyi düşünüyormuş algısı yaratılır. Ve böylelikle susanlar o suskunluk sarmalı dediğimiz sarmalı daha da büyütür. Yani suskunluk suskunluğu beraberinde getirir ve bu demokrasi dediğimiz farklı görüşlerin dile getirildiği ortamın yok olmasına neden olur. Zaman zaman ülkeler bunu yaşıyor, yani sesi yüksek çıkan, mikrofona sahip olan, medyaya hükmeden aslında var olan gücünü olduğundan daha büyük gösterme üzerine çalışır. Medyayı onun için kullanır. Hatta öyle ki, farklı görüşlerin dile getirilmesine kanal açmadığı için, sen kendini farklı düşününce yalnız

hissedersin. Yalnız hissettiğin için farklı görüşünü söylemeye çekinirsin. Birbirimizin farklı düşündüğünü bilmediğimiz için bir suskunluk sarmalı oluşur, belki bizim sayımız bile daha fazla. Bu suskunluk sarmalı zaman içinde bütün farklılıkları ve dolayısıyla demokrasiyi öldürür."

Çağdaş haberciliğin ortaya çıkışını kapital üretimin doğuşu ile bir arada değerlendirirsek, bu kavramın etiği ve imkaları hakkında daha sağlıklı yorum yapabiliriz. Bu açıdan bakıldığında kapitalizm içerisinde gelişen moden habercilikte etik kavramı gazeteciyi etik davranmaya zorlamaktan ziyade onu denetim altında tutmak için kullanılmaya başlamıştır. Bu etik sınırlamalar içerisinde gelişen liberal gazetecilikte artık gazeteci karşılaştığı olay ve olgulara olan yaklaşımında sadece kendi vicdanına göre olayları değerlendirmesi konusundan epey uzak görünmektedir (Adaklı, 2010: 61).

Haber etiğinde en önemli noktalardan biri kalite ve yetkinlik gerektiren ürünler oraya çıkarmaktır. Bir haber için öncelikle yapılması gerekenler; mevcut olgunun içeriğini ve önemini topluma duyurmaktır. İçerikte ölçüyü korumak, dil konusuna dikkat etmek, görsel anlamda magazin ve şiddet unsurlarından kaçınmak önem arz eden diğer hususlardır. Magazin haberciliğinin de kendine has içerikleri olsa da bu haber tarzında da haber konusu olanların kişilik haklarına saygı gibi ilkelere uyulması da son derece önemlidir. Bahsedilen ilkeler dışında haberde düzeltilere yer vermek, açıklamalara müdahale etmemek gibi hususlar insan haklarına girmesinin yanı sıra meslek etiğinin de bir parçasıdır. Haber etiğinin anlayışı toplum etiğinden bağımsız değildir. Etik anlayışa sahip her meslekte olduğu gibi gazeteciliğin etik ahlakının uygulanabilmesi de toplumun genelinin etik kullara değer vermesiyle mümkün olabilir. Etik sonuç olarak doğru karar vermeyi gerektirir. Bunun sağlanabilmesi içinde muhakeme, vicdan, iç görü ve sezginin güçlü olmasının yanı sıra doğa, eğitim ve demokrasiye ihtiyaç vardır (Dedeoğlu, 2013: 138).

Gazetecilik etiği, "Gazetecilikte doğru eylem nedir?" sorusunun peşinden gitmektedir. Yirmi yüzyılda medya etiği ve gazetecilik hakkında tartışmalar günden güne artmaktadır. Bu tartışmalarının armasının nedeni medya ve gazetelerin görevleri ile çıkar ve güç odakları arasındaki sıkıntılardan kaynaklanmaktadır. Gazetecilikteki etik kavramı meslek içinde ve akademide sürekli tartışıla gelmektedir. Fakat görülen o ki bu tartışmaların ana konusu çoğunlukla gazetecilerden ibarettir. Günümüz yaşamında bireysel hayatın öneminin artması yeni etiklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu husus gazetecilik etiğinde de aynı seviyede artış göstermektedir. Etik konusundaki artış modern yaşamın insanı parçalayan

etkenlerinden bireyin duyduğu rahatsızlığın bir göstergesi olabilir. Fakat insanlar bu sorunları ortak bir paydada buluşup çözmek yerine bireyselliğin öne çıkmasından sebep kendi iç dünyalarında farklı etik kodları ortaya çıkararak çözmeyi tercih ediyorlar (Çığ, Çığ, 2011: 26).

Kapitalist ekonomi ve onun kültürel düzeni içerisinde kalan medya ve haber ciddi anlamda toplum nazarında bir güven sorunu yaşamaktadır. Medya, ifade ve haber konusunda bir hareket alanı olarak görülüyorken bazen habercilik esnasında hak ihlallerine, kışkırtma ve ayrımcılığa da neden olmaktadır. Profesyonel anlamda habercilik günümüzde sistemi tutan bir tavır sergilediğinden dolayı farklı habercilik anlayışlarına duyulan ihtiyaç artmıştır. Alternatif habercilikte odak noktayı profesyonel haberde ilgi odağı olmayan çocuk hakları, kadınlar, savaş mağdurları gibi konular oluşturmaktadır. Kendisinden objektif olması beklenen haberci, her iki farklı ucunda dayanaklarını bilgi olarak sunarak verdiği bilgide yine otoritenin istediği ölçüde ürün ortaya koymaktadır (Türkkol, 2019: 24).

Belirlenen etik ilkelerinin çoğu gazetecinin olay sırasında nasıl davranacağı ve karar verirken ne tür seçimler yapacağı yönündedir. Bahsettiğimiz ilkeler, gazetecinin mesleğini icra etme şekline ve gideceği yola ilişkin değerlendirmelerde bulunabilmesine yönelik içerikleri barındırmaktadır. İlginç olan şu ki Avrupa'dan Amerika'ya, Asya'dan Afrika ve Latin Amerika'ya kadar dünyanın pek çok farklı ülkesinde, mesleki uygulama kılavuzları olarak bu ilkeler, habere ilişkin ortak bir anlayışı paylaşmaktadır: Haber, olanı tarafsız, nesnel ve dengeli bir şekilde gösteren ve alıcıya aktaran bir bilgi türü olan kabul edilmektedir. Bu görüşe uygun olarak habercilerin ve gazetecilerin olabildiğince yansız bir şekilde çoğunluğun yararı için icraatlarda bulunması beklenir. Türkiye'de gazeteciliğe/haberciliğe ilişkin etik ilkeler, hem gazetecilik meslek örgütleri tarafından hem de çeşitli basın/yayın kuruluşları tarafından geliştirilmektedir. Bahsi geçen ilkeler Avrupa'dakinin aksine ülkemizde şimdilik basının toplum üzerindeki sorumluluğu göz ardı edilerek güç odaklarının denetiminden kurtulmak isteyen gazetecilerin münferit çabaları sayesinde ortaya çıkmıştır. Bu durumu takiben 1980 darbesinden sonra ülkemizdeki gazeteciler basın özgürlüğünün temini hususunda belli bir etik anlayışın olması gerektiğini fark etmiş ve bunu sağlamak adına 1986'da Basın Konseyini kurmuşlardır. Konsey, basını siyasi iktidarlara karşı korurken okuyucuları da basına ve gazetecilere karşı korumak ikili amacını gerçekleştirmeye çalışmaktadır (Dursun, 2010: 25).

Etik, diğer meslek gruplarında olduğu gibi gazetecilere herhangi bir yaptırım getirmez, sadece bir öneri olarak göz önüne alınmaya yarar. Durum böyle olunca, meslek etikleri sürekli

gündeme getirilse de işin içinde haber olduğu zaman etik ihlallerinin önüne geçilememektedir. Fakat göz ardı edilmemesi gerek bir konu daha vardır. O da basın ile alakalı cezai yaptırım barındıran yasaların basın özgürlüğüne ket vurmalarıdır. Medyanın bağımsızlığının korunması için etik kodlarını geliştirmek ve uygulama alanını arttırmak meslek etiğinin korunması için büyük önem arz etmektedir (Göker, Doğan, Demir, 2009: 238).

Modern yaşamda televizyon, insanların bilgi sahibi olmasına yarayan bir araçtan daha öte bir işlev kazanmıştır. Artık toplum üzerinde derin etkiler yaratan ve siyasi duruma da yön veren bir araç konumuna gelmiştir. Değişen bu durum televizyon haberciliğine farklılık getirmiştir. Fakat televizyon haberciliği yazılı basından farklı olarak zamanla yarışan ve kesintisiz yayın yapabilen bir konuma sahiptir. Ancak onun bu konumu hıza büyük önem vermesinden mütevellit kitleleri derinden etkileyen olaylarda ciddi hatalar yapmasına da vesile olmaktadır (İlhan, 2019: 24).

Yurttaş gazeteciliğiyle ilgili olarak iki etik mesele söz konusudur: ilk olarak enformasyonun güvenilirliğinin doğrulanmasındaki güçlük ve yayınlanan resimlerin özgünlüğü. Ayrıca bir de magazin fotoğrafçıların tüm habercilerden önce davranarak halkın beğenisini kazanmış insanların fotoğraflarını çekerek ya da önemli bir olayı yakalayıp değerini düşüreceklerine dair bir korku söz konusudur. Bir de bu korkunun üzerine amatör olarak fotoğrafçılık yapan insanların genel kargaşaya neden olan bombalı saldırı gibi olaylarda insanlara yardım etmektense olayı yakalama gayesine düşebilecekleri endişesi eklenmiştir. Yeni ortaya çıkan bu gelişmeler farklı düzenlemelerin gereksinimine ihtiyaç duyan yeni bir etik pratiğini gerekli kılmaktadır. Zaten medya çok zamandır etik konusunda klasik basın etiğine nazaran farklılık arz etmektedir. Artık etik kapsamına giren şey gazetecilerin ve program yapımcılarının etiği değildir. Çünkü artık herkes farklı düzeyde etik sorunları ile karşı karşıya kalmış bir haber ve enformasyon endüstrisi yaratılmıştır (Evers, 2010: 59).

Gazetecilikteki “etik” kavramı gerek Batı’da gerekse ülkemizde sürekli tartışılan bir konudur. İzleyicilerin merak unsurunu gidermek medyanın en temel var oluş gerekçesi olduğu için medya, kendi tüketicisinin ihtiyaçlarını gidermek için haber yapmaya ve etik kuralları ihlal etmeye devam edecektir. Temel problemler; yayınlanacak haberlerin nasıl sunulacağı, haberin başlangıcı ve bitişinin nerede olacağı, haber konusu olan insanlar ve onların yakınlarının düşüncelerinin habere ne şekilde yansıtılacağı ile ilgilidir. Terörist saldırılarda,

deprem, sel, yangın, kaza gibi felaket boyutuna ulaşan yıkımlarda medya kayıplar ve ölen insanların yakınların yaşadığı acıların mahremiyeti söz konusu olduğunda bu hususlara ne yazık ki çok az dikkat etmektedir. Bu durumun göz ardı edilmesi sonucu duygular istismar edilir ve kötü niyetler için kullanılırsa bu sefer toplumsal olarak yaşanan gerginlik ve çatışmaların oluşması işten bile değildir. Medya dediğimiz oluşum en başta kamu yararını gözetilen bir yapılanma olduğu için bu yönü ile ticari kaygı gündem kuruluşlardan ayrılır. Ancak medya görevi olan kamu yararını düşünmeden haber yaparsa bu defa neden olacağı zarar diğerlerinden daha şiddetli ve olumsuz yönde daha etkili olmaktadır (Temiztürk, 2012: 14).

İnsan kendisini yetiştiren toplumun değer ve ahlak yargılarına göre gelişir. Bunun sonucunda da içinde büyüdüğü toplumun sınırları içerisinde yaşamını idame ettirir. Bu durum bize aslında bireyin çokta bağımsız hareket edemediğini, karşılaştığı olaylar karşısında yetiştiği toplumun ona izin verdiği ölçüler çerçevesinde tepki koyabildiğini göstermektedir. Fakat gazeteciliğinde içinde olduğu bazı mesleklerde çalışanlardan içinde yetiştikleri toplumların değer yargılarından arınarak mesleklerini icra etmeleri beklenmektedir. Bu yüzden gazeteciliğin temelinde nesnellik bulunmaktadır. Genel anlamda karşılaştıkları olaylara dışarıdan bir gözle bakarak daha geniş çerçeveyi kavrayabilen gazeteciler nesnellik açısından daha başarılıdır. Haberin yayına hazırlanması süresince konunun aslına sadık kalarak izleyicinin karşısına çıkarılması gazeteciliğin ve haber unsurunun en genel kuralı olarak kabul edilmektedir. (Horoz, 2013: 105).

Günlük hayatımızda aktif olarak kullandığımız internetin bize evrensel bir gözetleme imkanı sunmasının bir getirisi olarak bizim doğru olmayan bir haberi çok kısa bir sürede öğrenmemize olanak sağlamaktadır. Bu durum tahmin edileceği gibi kötü sonuçları da beraberinde getirmektedir.

Haberi yapan kişilerin bilerek veya yanlışlıkla izleyiciye sundukları bilgiler gerekli denetimlerden geçmeden yanlış ifadelerle yer verip izleyici tarafından yanlış yorumlanmasına sebep olmaktadır. Bunların yanında, her olanın “haber” olmadığı da bilinmektedir. Bu sorunlar dikkate alındığında internetin yararlarını ön plana çıkarıp zararlarından olabildiğince arındırarak kullanıcı için olabilecek en faydalı hale getirmek çok büyük önem taşımaktadır. Bu önlemler alınırca modern haber alma yöntemlerinden biri olan sosyal medyada yer alan haberler daha işlevli ve izleyici için daha yararlı bir hale getirilecektir.

Eğer şu an ki duruma müdahale edilmezse, ilerleyen yıllarda medyanın güven ve doğruluk ile ilgili kavramları insanlar tarafından daha da sorgulanacak ve iyiden iyiye güvenilirliğini yitirecek gibi görülüyor. Bir haberin alıcıya doğru iletilmesi kadar alıcının medya çalışanına güvenmesi de büyük bir önem taşımaktadır. Ortaya çıkan yeni teknolojik gelişmeler bir haberin güvenilir olup olmadığını sorgulamak için çok fazla imkan sunmaktadır. Lakin bu sistemde haberin doğruluğundan ziyade haber kaynağının doğruluğunun sorgulanması gerekmektedir. Eğer kaynağın doğruluğu sorgulanmazsa var olan teknolojik imkanlar sayesinde yanlış bir haber çok kısa bir sürede büyük bir kitleye yayılarak ciddi sorunlar ortaya çıkarabilir (Dedeoğlu, 2013: 8).

Medya kurum ve kuruluşlarının etik kuralları açısından ihlale düşmesinin ana sebebi çalışma ortamlarında baskıcı tutumdur. Bu durum tehdit ve şantaj boyutlarına ulaşınca, muhabirler etik olarak yanlışa yönelmek zorunda kalmaktadır. Hukuki yaptırımlar her konuda olduğu gibi Medya konusundaki etik sorununun çözümünde büyük bir pay sahibi olabilir. Bu durumun farklı bir bakış açısı da vardır. Hukuki yaptırım uygulayarak üretilen habere yapılan baskı, muhabiri mahkûm olmaktan korkutarak etik ihlaline götürmektedir. Ekonomik çıkarlarda etik sorunsalının temel sorunlarından biridir. Medya kuruluşlar reklam ve sponsor gelirlerindeki azalışın önüne geçmek için ekonomik destek veren kişilerin olumsuz yönlerini görmemektedir. Akabinde bu durum medyayı, siyasi veya ekonomik olarak bazı kurumların destekçisi, tabir yerindeyse sözcüsü yapmaktadır. Nitekim medya çalışanları daha iyi koşullar hedefledikleri için uygun olmamakla birlikte etik ihlali yapabilmektedir. Bu durum akabinde belli bir amaca hizmet etmeyi getirmektedir. Medya çalışanları için bu sorunsal büyük bir ikilik yaşatmaktadır (Kardan, 27: 2015).

2. BÖLÜM

GEZİ PARKI OLAYLARI VE 15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ SÜREÇLERİNDEKİ KANAL D İLE NTV HABERLERİNİN İNCELENMESİ

2.1. Araştırmanın Amacı

Çalışmadaki amaç, kriz haberciliğinin kuramsal çerçevede ele alınarak, aynı zamanda da örnekler ile karşılaştırılmasıdır. Yakın dönemdeki olaylar ile kriz haberciliğindeki farklı durumları ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda Gezi Parkı ve 15 Temmuz gibi iki farklı kriz dönemi ele alınmaktadır. Her iki süreçte de, içerik analizleri ile incelenecek ana haber bültenlerinin, ne gibi farklılıklar yarattığı görülmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda kriz anlarının önemi ve riski, hem toplumsal açıdan hem medya açısından görülebilmektedir. Medyanın bu kriz süreçlerindeki işleyişi, etik açıdan da değerlendirildiğinde farklılıklar kazanabilmektedir. Bilgiye olan ihtiyacın en üst seviyelerde yaşandığı kriz dönemlerinde, kriz yönetimi ve kriz haberciliğinin önemi de aynı doğrultuda devam etmektedir. Tarafsızlığın yitirilerek ve belirli çıkarlar gözetilerek oluşturulacak habercilik anlayışları, medyanın tamamıyla eleştiri odağı haline gelmesinin önünü açacaktır. Karşılaştırılarak elde edilen bulgular, çalışmanın ortaya koymak istediği kriz dönemlerindeki farklı tutumları, dolayısıyla da etik sorunları oluşturacaktır. Gezi Parkı Olayları ve 15 Temmuz Darbe Girişimi süreçlerindeki medyanın farklı tutumunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

2.2. Araştırmanın Sorusu

Bu çalışmada, Gezi Parkı Olayları ve 15 Temmuz Darbe Girişimi süreçlerinin Türkiye'de görsel medya organlarındaki işleyiş şekillerinin, kriz haberciliği ve etik unsurlar çerçevesinde karşılaştırılarak incelenmesi amacı temel alınmıştır. Bu amaç ile, kriz haberciliğinde yaşanan etik sorunlar bu iki örnek ile ön plana çıkarılmıştır. Zira Gezi Parkı ve 15 Temmuz süreçlerinde ana akım medyanın olayları yansıtma biçimleri -özellikle Gezi Parkı olaylarında- farklılık göstermektedir. Bu noktada araştırmamız kapsamında şu sorular önem kazanmaktadır:

-Kriz haberciliğinde olaylar arasında farklı tutumlar sergilemek söz konusu mudur?

-Kriz dönemlerinde etik kurallar medya tarafından ne denli uygulanabilmektedir?

-Medyanın işleyiş bakımından kendi çıkarlarını gözeterek taraf olması kriz dönemlerinde görülebilen bir durum mudur?

-Olağanüstü dönemlerde başarılı bir habercilik pratiği mümkün müdür?

-Kriz haberciliğinde etik unsurlar kaos ortamı göz önünde bulundurularak göz ardı edilebilir mi?

Çalışmanın hipotezleri;

-Türkiye'deki ana akım medya organlarının Gezi Parkı ve 15 Temmuz süreçlerinde farklı hareket edebildiği görülmektedir.

-Kriz haberciliği kapsamında tam anlamıyla bir tarafsızlık sağlanamamıştır.

--Medyanın kendi çıkarlarını gözeterek taraf olması Gezi Parkı sürecinde görülebilmektedir.

-Toplum psikolojisini kötü etkileyecek görüntülerin servis edilmesi gibi, olaylara karşı yeterli bilgi ve görüntüye yer verilmemesi de etik ihlalleri oluşturmaktadır.

-Medyanın gücü ve önemi, eleştirilen yanları da dahil olmak üzere söz konusu olan her iki kriz döneminde de açıkça görülmektedir.

2.3. Araştırmanın Yöntemi

Malzemenin belirli farklılıklarının saptanması doğrultusunda yapılan, bir ifadeyle de tarama olan içerik analizi, nicelleştirme ölçütlerini önceden ortaya çıkararak, ilgili konunun belirli beklentiler eşliğinde incelenmesini sağlamaktadır (Karasar, 1995: 184). Gezi Parkı ve 15 Temmuz haberlerinin taranması konusunda da, ilgili yönetime başvurulmuştur. İçerik analizi ile sayısal ve oransal olarak saptanan bulgular, farklılıkların görülebilir bir biçime getirilmesi açısından da son derece önemlidir. İçerik analizi; metodolojik araç ve teknikler bütünü, kontrollü yorum yapma, nesnel, sistematik ve nicel yollardan betimleme, önceden belirlenmiş ölçütlere göre inceleme, anlam çıkarma, açık talimatlara göre nicelleştirme işlemi, niteli nicele dönüştüren bir işlem, kavramların ölçülmesi ve belirli bir anlam çıkarılması için kategorilere ayırma olarak tanımlanmaktadır (Tavşancıl, Aslan, 2001: 21). Ana haber bültenlerinin incelendiği bu çalışma için de, içerik analizi uygun bir zemin hazırlamaktadır.

Zira kategorisel olarak ayrılan, sonrasında betimlenen ilgili kriz dönemleri haberlerinde, kavramlardan belirli anlamlar çıkarılarak sonuca gidilmektedir.

İçerik analizi kayıtlı olan malzemelerin analiz edilmesine yönelik olan ve iletinin kapsamındaki enformasyona odaklanan bir yöntemdir. Kimi sorunların çözümünde, içerik analizi bir enstrüman olarak kabul edilebilmektedir (Yıldırım, 2015: 105). Gezi Parkı ve 15 Temmuz haberlerinde, iki televizyon kanalının ana haber bültenleri bu kapsamda ele alınarak, içerikleri nicesel şekilde incelenmiştir. İletişim araştırmalarında sıkça yer bulan içerik analizi yöntemi, araştırma konusu itibarıyla bu çalışmada da yöntemin gereklerini karşılamaktadır. Ayrıca içerik analizi, medya ve haber alanlarındaki araştırmalarda da çokça kullanılan bir yöntemdir. Öyle ki, Türkiye'de içerik analizinin en eski kullanımı, günümüzdeki tekniklerin bir bölümünün uygulandığı Hürriyet Gazetesi ile ilgili yapılan çözümlene olmuştur. Jacques Kayser isimli Fransız araştırmacının, Mart 1951'de 17 ülkenin gazetelerinin bir haftalık sayılarını alarak karşılaştırmalı şekilde yaptığı araştırmada, Türkiye'den çalışmasına dahil etmek üzere Hürriyet Gazetesini almıştır. İlk aşamada ağırlıklı olarak fiziksel birimleştirmeye yönelik gerçekleştirilen araştırma, sonralarda gazetede mevcut konuların kapsadıkları alan ölçümlerine ilerlemiştir (Akçay, 2015: 47).

Bu çalışmadaki haberlere yönelik alan araştırmasında örnek olarak ele alınan araştırma Halloran, Elliot ve Murdock'ın 1968'de Londra'da düzenlenen Vietnam savaş karşıtı gösterilerin medyada yer alma biçimini analiz eden çalışmalarıdır. Söz konusu araştırma aslında şiddet içermeyen bir gösteriye kitle iletişim araçlarında geniş yer ve süre ayrılmasının toplum üzerinde kaygı verici endişelere yol açtığını açıklamıştır. Olayları öne çıkarma, gösterinin kendisine ayrılan yer ve süre gibi mekanizmalar, bu araştırmanın temel çerçevesini oluşturmuştur (Hansen, 2003: 64).

Elde edilen veriler kategorisel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Televizyon haberlerinin değişkenleri, yani haber süresi, haber sayısı, sunum biçimi, görüntü çeşitliliği gibi unsurlar, içerik analizi ile ortaya konulması amaçlanan değerlerdendir. Ancak bu noktada, yalnızca bir olay ele alınmadığından, Gezi Parkı ve 15 Temmuz sürecindeki ana haber bültenlerinin taranarak aynı zamanda karşılaştırmalı bir analiz sağlanacak olması önem kazanmaktadır.

Bu analizler yapılırken ana haber bültenleri 2 araştırmacı göz tarafından daha incelemeye tabi tutulmuştur. İlgili sonuçlarda % 80 oranında benzerlik görülmektedir.

2.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

İçerik analizi, iletişimsel eylemlerin analizleri, değerlendirmeleri ve bunların sonuçları ile ilgilidir. Bundan dolayı evren, bütün bu iletişim eylemlerinin tamamını ifade etmektedir. Diğer bir şekilde ifade etmek gerekirse, içerik analizlerinde genel olarak evren, araştırma sorusunun işaret ettiği kapsamda, araştırmayı yürüten kişi veya grubun kaynak ve zaman gibi sınırlı imkanlarına karşılık, gazeteler, dergiler, televizyon yayınları, kitaplar, röportajlar hükümet belgeleri, konuşmalar, mektuplar ve bu gibi malzemelerden oluşabilir. Fakat, bir araştırma için evrenin sınırlarının belirlenmesi zaruridir (Koçak, Arun, 2006: 24).

"Gezi Parkı Olayları ve 15 Temmuz Darbe Girişimi Haberlerinin Kriz Haberciliği Kapsamında Etik Açısından Karşılaştırılması" başlıklı bu çalışmada, ilgili olayların haberleri denildiğinde çok geniş bir havuz karşımıza çıkmaktadır. Yazılı ve görsel medya organları başta olmak üzere, her türlü basılı yahut dijital ortamdaki, olaylara ilişkin tüm haberler araştırmanın evreni kapsamına girmektedir. Ancak, görsel medyanın gücünün ve etkisinin daha kapsamlı, televizyon haberciliğinin de daha çeşitli açılardan analizinin mümkün olduğu göz önüne alınarak, kriz haberciliği kapsamında analiz edilmek üzere söz konusu olaylardaki yine söz konusu kanalların ana haber bültenleri incelenmiştir. Bu noktada da Türkiye'de geniş bir yelpaze mevcuttur. Yüzlerce televizyon kanalının incelenmesinin mümkün olmadığı, olayları etkilerinin günümüze kadar uzandığı düşünüldüğünde yine birtakım sınırlamalara gidilmiştir. Gezi Parkı olaylarının en yoğun yaşandığı 31 Mayıs, 1 Haziran, 2 Haziran 2013 tarihleri ile, 15 Temmuz gecesinden sonraki 16 Temmuz, 17 Temmuz, 18 Temmuz 2016 tarihli, Kanal D ve NTV kanallarının ana haber bültenleri analiz edilmiştir. Türkiye'nin ilk haber kanalı olan NTV ile tecimsel yayın yapan Kanal D'nin üç günlük ana haber bültenleri, araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Söz konusu haber bülteni analizleri, veri toplama bölümünde yer alan şekilde kategorize edilerek çözümlenmiştir.

2.5. Veri toplama

Gezi Parkı ve 15 Temmuz süreçlerini takip eden ana akım medyanın ilgili tarihlerdeki haber bültenleri verileri oluşturmaktadır. Bu şekilde ortaya çıkacak tabloda verilerin süreçlerdeki farklılıkları ortaya çıkarması ön görülmüştür. Kategorisel anlamda sıralanarak ve karşılaştırmalı olarak gidilen veri analizlerinde, Hakan Akçay'ın 2015 yılındaki "Gezi Parkı

Olaylarının Türkiye Televizyon Ana Haber Bültenlerindeki Sunum Biçimi" çalışmasında yer verdiği analiz başlıklarından yararlanılmıştır. Buna göre;

-Haber bülteni süreleri ilk kategoride yer almaktadır. Bu kategoride her iki kanalın ana haber bültenlerinin toplam sürelerine ayrı ayrı yer verilerek, süresel olarak Gezi ve 15 Temmuz süreçlerine ne kadar yer verdiği tespit edilmiştir.

-İkinci kategoride ana haber bültenlerindeki Gezi Parkı ve 15 Temmuz haberlerinin oranı bulunmaktadır. Bu kategoride ortaya konulmak istenen veri, 3 gün boyunca her iki kanalın da ayrı ayrı olaylara oransal olarak ne kadar yer verdiği incelenerek hem aradaki farkın hem de kriz dönemlerinde söz konusu olaylara bültenlerde ayrılan yerin saptanmasıdır.

-Ana haber bültenlerinde yer alan haberlerin sayılarının incelenmesi üçüncü kategori kapsamındadır. İki kanalın da ana haber bültenlerindeki toplam haber sayısı ile Gezi Parkı ve 15 Temmuz haberlerinin sayıları belirlenmiştir.

-Dördüncü kategori, ana haber bültenlerinden yapılan canlı bağlantıların sayılarını içermektedir. Hem Gezi Parkı hem de 15 Temmuz dönemlerindeki gelişmelerin hangi sıklıkla olay yerlerinden canlı olarak aktarıldığı bu kategoride verilmiştir.

-Ana haber bültenlerindeki Gezi Parkı ve 15 Temmuz haberlerinde kullanılan görüntünün türü bu kategoride ele alınmaktadır. İlgili haberlerde kullanılan görüntüler canlı, aktüel, arşiv, güvenlik kamerası, cep telefonu, mobese, alt yazı ve kelebek alt başlıklarında incelenmiştir.

-Gezi Parkı ve 15 Temmuz haberlerinde kullanılan ses diğer bir kategoridir. Haberlerde kullanılan sesler perfore, perforesiz, müzik, doğal ses ve doğal ses fonda olarak sınıflara bölünmüştür.

-Bir başka kategoride, haberlerde olaylara ilişkin görüşüne başvuru uzman olup olmadığı ele alınmıştır. Kriz dönemlerinde bu şekildeki uzman görüşleri kamuoyunu bilgilendirmede de ön plana çıkmakta ve bilginin güvenini artırmaktadır. Ana haber bültenlerinde buna ne sıklıkla yer verildiği bu kategoride incelenecektir.

-Haber spikerinin Gezi Parkı ve 15 Temmuz haberlerindeki sunum şeklini inceleyecek olan bu kategoride spikerin, haberin sunumuna kendi yorumlarını katıp katmadığı ve sunum esnasında kullanmış olduğu sözcüklere odaklanılmıştır. Böylelikle haberlerin sunumunda spikerin yorumlu ya da yorumsuz oluşu belirlenmiştir.

-Bir diğerkategoriye de haberin tarafları oluşturmaktadır. Yaşanan olayların tarafları olan kişilere veya gruplara haber içerisinde ne sıklıkla yer verildiği açıklanmıştır.

2.6. Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

“Gezi Parkı Olayları Ve 15 Temmuz Darbe Girişimi Haberlerinin Kriz Haberciliği Kapsamında Etik Açısından Karşılaştırılması” isimli bu çalışmada, ilgili konularda yapılan araştırmalardan yararlanılmıştır. Haber, kriz haberciliği, etik gibi kavramların ele alındığı pek çok çalışma olduğundan, araştırmanın odağına en uygun olabilecek çalışmalar esas alınmıştır. Söz konusu araştırmalar incelendiğinde, Hakan Akçay’ın 2015 yılındaki “Gezi Parkı Olaylarının Türkiye Televizyon Ana Haber Bültenlerindeki Sunum Biçimi” çalışması hem konu hem de analiz şekli itibari ile örnek teşkil etmektedir. Akçay bu araştırma ile kategorisel anlamda televizyon haberlerini inceleyerek ilgili dönem için bir medya analizi sağlamıştır.

Arife Tan’ın 2019 yılındaki “15 Temmuz Darbe Girişiminde Medya” çalışması yine televizyon kanallarının ilgili süreçteki tutumunu ortaya koymaktadır. Tan bu çalışması ile, sürecin yön almasında medyanın etkisini ortaya koymaktadır.

Bekir Bilgiç’in 2019 yılındaki “Türk Basınının ‘28 Şubat Post Modern Darbesi’ ve ‘15 Temmuz Darbe Girişimi’ne Yaklaşımı Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme” çalışması iki farklı kriz döneminin yazılı basındaki işleyiş şekli üzerine örnek oluşturmaktadır. Bilgiç araştırmasında bir takım benzerlikler ve farklılıklar saptamıştır.

Didem Güngör Fırat’ın, 2011 yılındaki “Kriz Dönemlerinde Televizyon Yayıncılığı” çalışması, içerik analizi ile televizyon haberlerini incelemesi, aynı zamanda da literatür araştırmaları açısından benzer çalışmalardandır. Fırat çalışması ile, kitle iletişim özgürlüğü ve yayıncı sorumluluğu gibi kavramların bir yarış içerisinde olduğunu belirtmektedir.

Mehmet Kamil Yücesan’ın 2015 yılındaki “3 Temmuz 2011 Sürecinde Kriz Haberciliği Ve Futbol Kulüplerine Etkisi” çalışması yine kriz haberciliği için önemli bir örnek olan 3 Temmuz sürecindeki haberleri ele almaktadır. Yazılı basındaki haberlerin incelendiği çalışmada Yücesan, “Haber para kazandıran bir ürün gibi görmekten ziyade, toplumsal değerlere atfeden ve dikkat çeken bir üretim daha faydalı olacaktır” çıkarımını ortaya koymaktadır.

Hande Demiroğlu'nun 2012 yılındaki "Kriz Haberciliği Bağlamında Domuz Gribi Haberlerindeki Panik Unsurların Belirlenmesi" alışmasında içerik analizi yöntemi ile domuz gribi haberlerinde gazetelerin paniğe neden olabilecek unsurları araştırılmıştır. Gazetelerin birinci sayfalarında en fazla endişelendirici anlatımlar ile ölüm, virüs gibi sözcüklerin sıklıkla kullanılması temel bulgulardan bazıları olmuştur.

2.7. Gezi Parkı Olayları Ve 15 Temmuz Darbe Girişimi Süreçlerindeki Kanal D İle NTV Haberlerinin İncelenmesi

2.7.1. Haber Bülteni Süreleri

Habercilik, bir nevi zamanla yarış olduğundan, haber ve haber bültenlerindeki süreye de önem verilmektedir. Gazetelerde nasıl ki satırların hesabı yapılıyor ise, aynı durum televizyonlar için de saniyeler ile ifade edilebilir. Televizyon seyircisinin tutumları, süreyle de doğru orantılı olabilmektedir (Işıklar, 2012: 109).

Tablo 4.1 Toplam Haber Süresi ve Gezi Parkı Haber Süresi

KANAL	TOPLAM HABER SÜRESİ (DK)	GEZİ HABER SÜRESİ (DK)
Kanal D	116,46	85,32
NTV	114,15	53,18

Kanal D ve NTV kanallarının Gezi Parkı olaylarını izleyen üç günlük ana haber bültenleri incelendiğinde, süresel bazda yukarıdaki tablo karşımıza çıkmaktadır. Buna göre toplam ana haber bülteni süresi içerisinde Kanal D Gezi Parkı olaylarına süresel olarak daha fazla yer vermiştir.

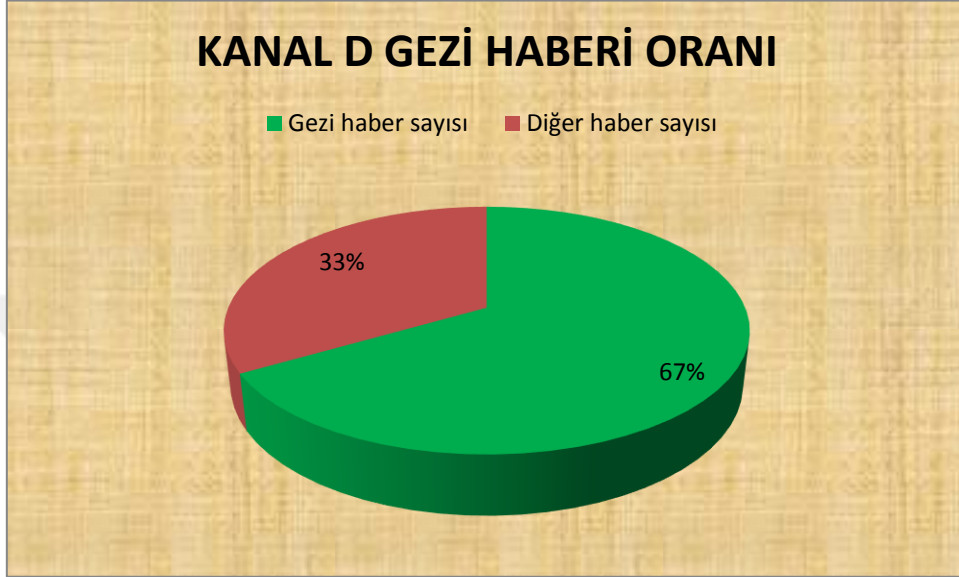
Tablo 4.2 Toplam Haber Süresi ve 15 Temmuz Haber Süresi

KANAL	TOPLAM HABER SÜRESİ (DK)	15 TEMMUZ HABER SÜRESİ (DK)
Kanal D	423,08	420,25
NTV	149,5	149,5

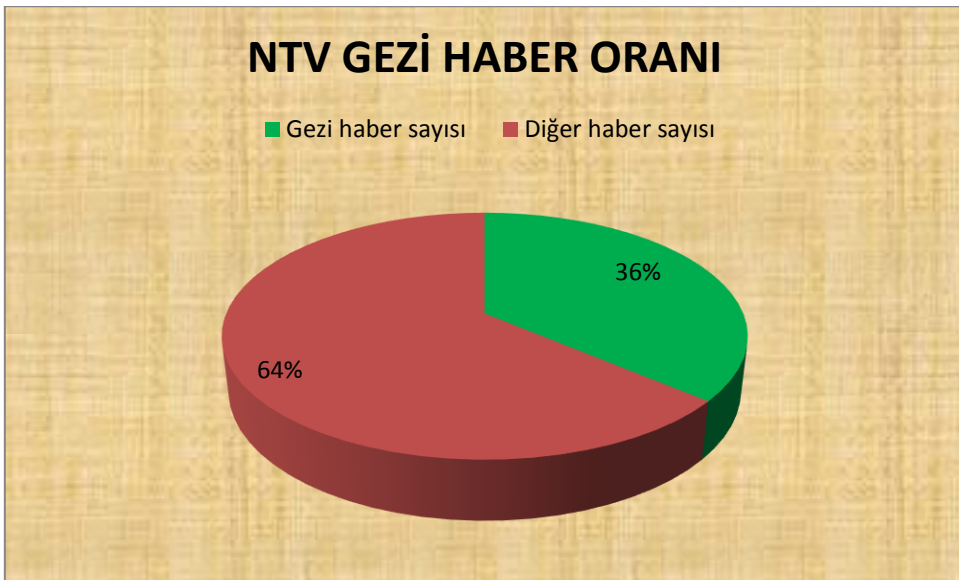
15 Temmuz Darbe Girişimi sürecine bakıldığında, her iki kanalın da haber bültenlerinin neredeyse tamamını 15 Temmuz haberlerine ayırdığı görülmektedir. Olağanüstü bir dönem olan, ülke ve toplum açısından kritik sınavlar verilen bu süreçte, medyanın da kriz haberciliği örneği de oluşturan bu işleyişi önemli olmuştur. Olayların ve yaşanan gelişmelerin haber bülteni süresince aktarılmış olması kamuoyunun bilgilendirilmesi adına son derece önemlidir.

2.7.2. Haberlerin Oranı

Oransal olarak ana haber bültenlerindeki Gezi Parkı ve 15 Temmuz haberleri, bu başlık altında incelenmiştir. 3 gün boyunca her iki kanalın da ayrı ayrı olaylara ne kadar yer verdiği yüzdelik olarak karşılık bulmaktadır. Bu da, hem olayların, hem aradaki farkın daha net görülebilmelerini sağlamaktadır.

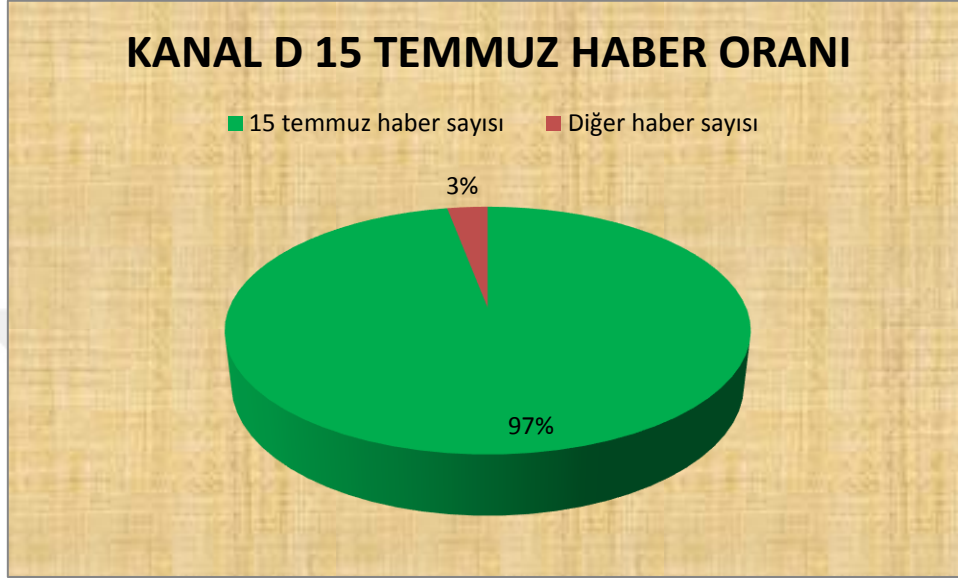
Şekil 4.1. Kanal D Gezi Parkı Olayları Haber Oranı

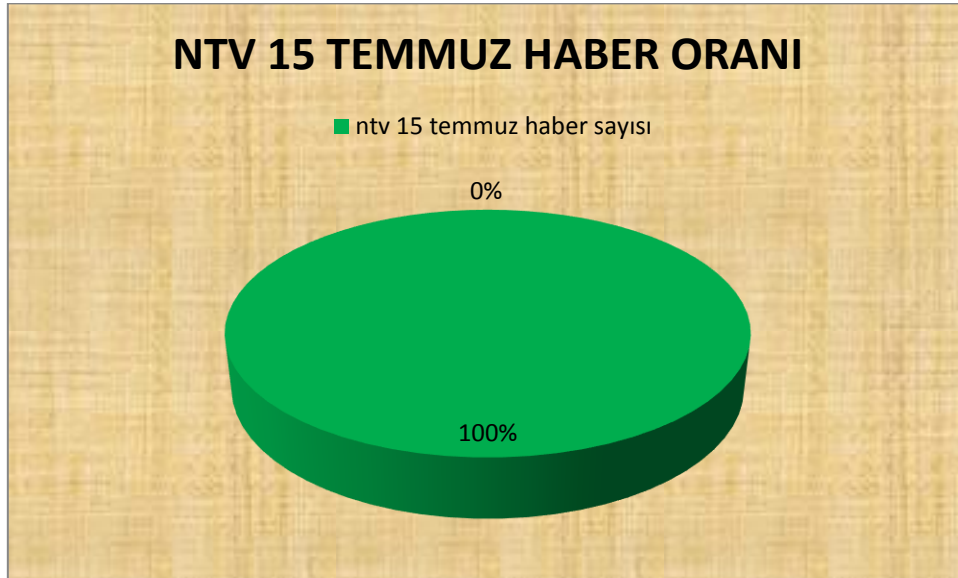
Şekil 4.2. NTV Gezi Parkı Olayları Haber Oranı

Gezi Parkı olaylarında, medyanın çokça eleştirildiği yaşanan olaylara yeterli şekilde yer vermemesi, incelenen Kanal D ve NTV haberlerinde oransal bazda yukarıdaki şekilde

karşımıza çıkmaktadır. Kanal D'nin üç günlük haber bültenlerinde, Gezi Parkı olayları % 67, diğer haberler % 33 yer bulmuştur. Kanal D'nin Gezi haberlerine, diğer haberlerden daha fazla yer verdiği görülmektedir. NTV haberlerinde ise daha farklı bir durum karşımıza çıkmaktadır. Gezi haberlerine % 36 yer veren NTV, toplam ana haber bültenlerinin % 64'ünde başka haberlere yer vermektedir.

Şekil 4.3. Kanal D 15 Temmuz Darbe Girişimi Haber Oranı

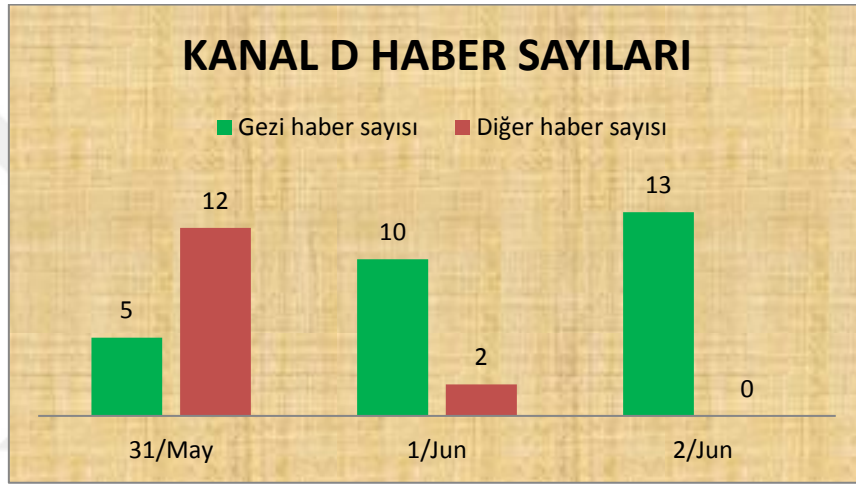
Şekil 4.4. NTV 15 Temmuz Darbe Girişimi Haber Oranı

15 Temmuz Darbe Girişimi sürecinde, Kanal D haberlerine bakıldığında % 97 ve % 3 gibi yüksek farklı oranlar görülmektedir. Tamamına yakınında 15 Temmuz haberleri yer alan bültenlerde, olaylarla ilgili tüm detaylar aktarılmaya çalışılmaktadır. Yine NTV haberlerinde de,

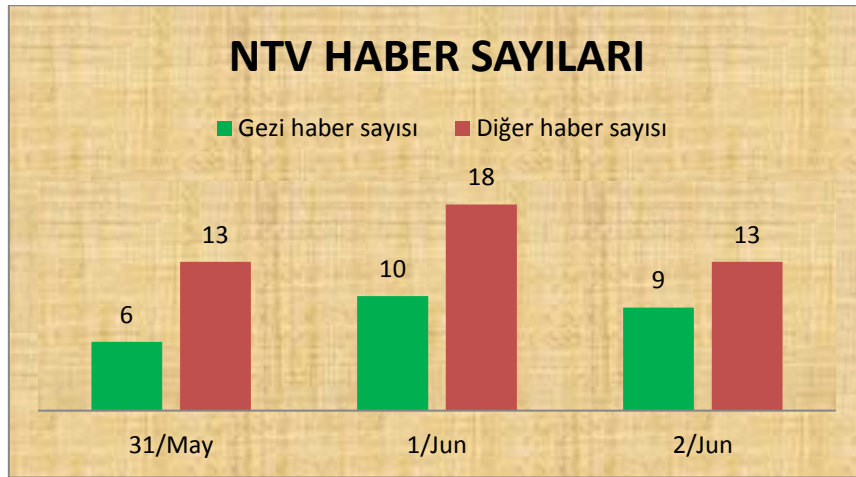
haber bültenlerinin tamamı 15 Temmuz süreci ile ilgili olmuştur. Bu şekilde her iki kanalın da, yaşanan kriz dönemine haberlerinde çok geniş yer verdiği söylenebilmektedir.

2.7.3. Haber Sayıları

Haberlerin çeşitliliğini ve konuyla ilgili farklı noktalara değinilmesini anlamak adına haber sayılarına bakmakta da fayda vardır. Kriz haberciliği kapsamında olayların ne sıklıkta yer aldığı, olayların farklı yönlerinin detaylı şekilde yansıtılıp yansıtılmadığı sayısal olarak ilgili olayların haberleriyle ilgidir.

Şekil 4.5. Kanal D Gezi Parkı Haber Sayıları

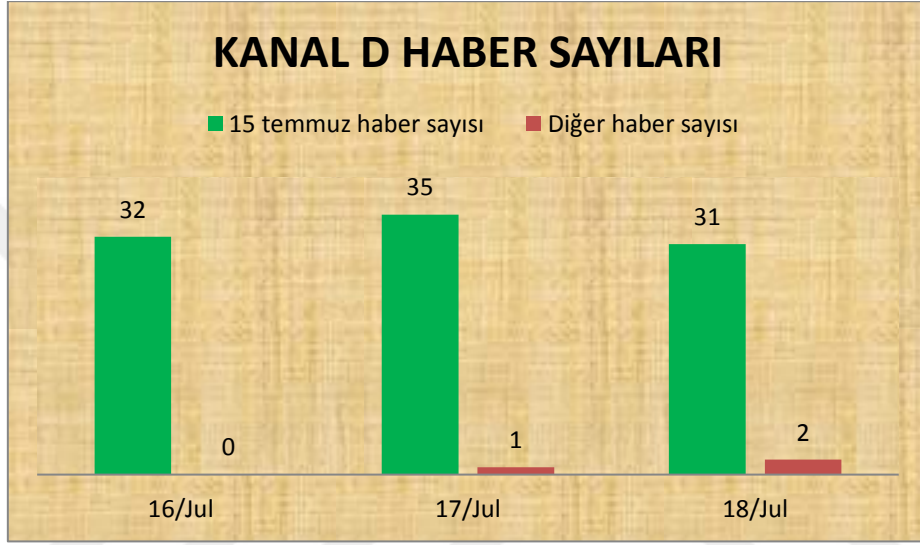

Şekil 4.6. NTV Gezi Parkı Haber Sayıları

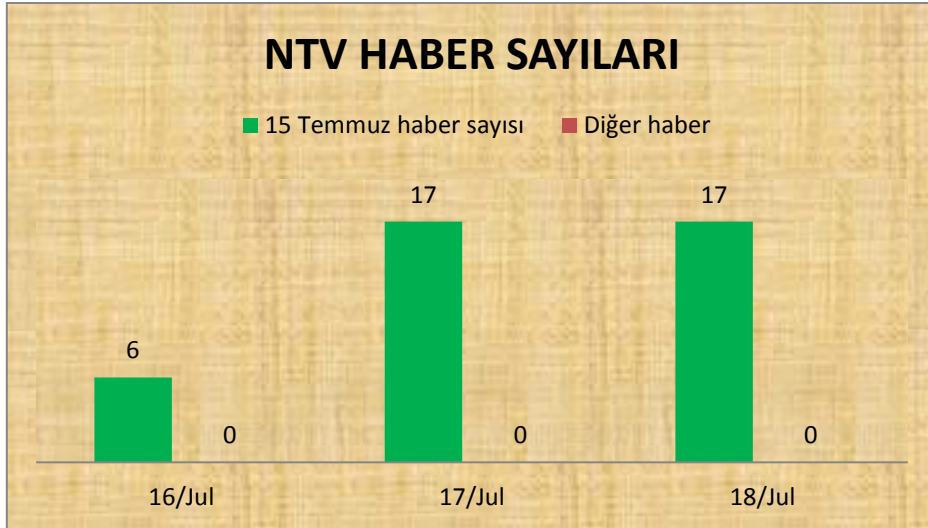
Haber sayılarına bakıldığında, üç günlük haber sayılarında farklılıklar görülmektedir. Kanal D, 31 Mayıs ana haber bültenindeki 17 haberin 5'inde, 1 Haziran ana haber bültenindeki 12 haberin 10'unda, 2 Haziran ana haber bültenindeki 13 haberin ise tamamında

Gezi olaylarına yer vermiştir. Hem yaşanan olayların şiddetinin artması, hem de medyaya yönelik tepkilerin bunda etkili olduğu söylenebilir. NTV ise, 31 Mayıs ana haber bültenindeki 19 haberin 6'sında, 1 Haziran ana haber bültenindeki 28 haberin 10'unda, 2 Haziran ana haber bültenindeki 22 haberin 9'unda Gezi olaylarına yer vermiştir. Üç gün boyunca NTV Gezi olaylarına diğer haberlerden daha az yer vermiştir. Haber kanalı kategorisinde olan NTV'den beklenti, kuşkusuz ki daha fazla olmuş, haber kanallarına yönelik hem Gezi Parkı eylemlerinde hem de kamuoyunda oluşan tepkilerle de bu açıkça görülmüştür.

Şekil 4.7. Kanal D 15 Temmuz Haber Sayıları

Şekil 4.8. NTV 15 Temmuz Haber Sayıları

15 Temmuz Darbe Girişimi sürecinde, haber sayılarında dikkat çeken bir fark vardır. Kanal D'nin 16 Temmuz ana haber bültenindeki 32 haberin tamamı, 17 Temmuz ana haber bültenindeki 36 haberin 35'i, 18 Temmuz ana haber bültenindeki 33 haberin ise 31'i 15

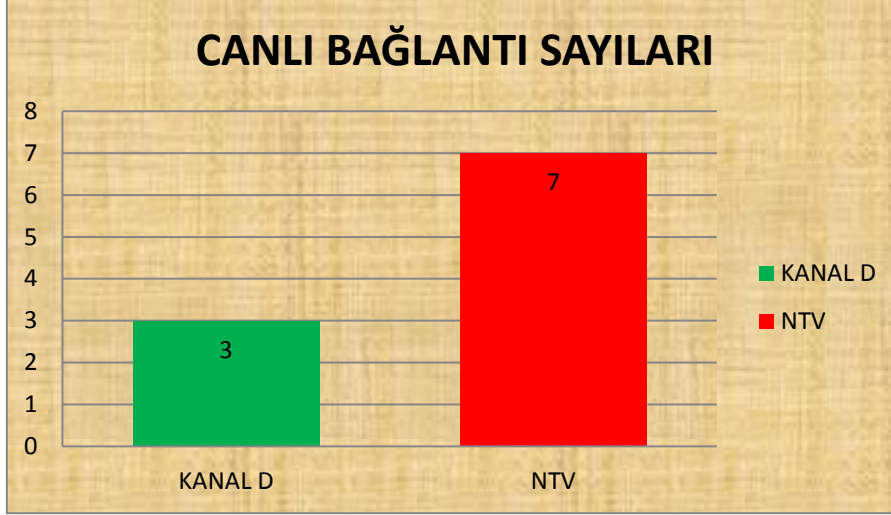
Temmuz süreci ile ilgili olmuştur. Kriz dönemi olarak asıl gündemi oluşturan böylesi bir süreçte, habercilik açısından da detaylı şekilde olayların ele alınması ve yaşanan gelişmelerin an be an aktarılması kriz haberciliğinin başarılı örneklerindedir. Yine NTV de, 16 Temmuz, 17 Temmuz ve 18 Temmuz tarihlerindeki ana haber bültenlerinde, haberlerin tamamında darbe girişimine yer vermiştir. Gün boyu yapılan yayınlar ve canlı bağlantılar ile de olayları aktaran NTV, ana haber bülteninde de sürece ilişkin haberleri aktarmaya devam etmiştir.

2.7.4. Canlı Bağlantı Sayıları

Televizyon haberciliğindeki önemli noktalardan birisi de canlı bağlantı imkanlarıdır. Anlık olarak olay yerlerinden gerçekleştirilen yayınlar, yaşanan olayların birebir aktarımı yahut olay izlerini üstünden zaman geçmeden izleyiciler ile paylaşma adına önemlidir. Kriz dönemlerinde de canlı bağlantılar özellikle görsel medyanın bir gücü olarak karşımıza çıkabilmektedir.

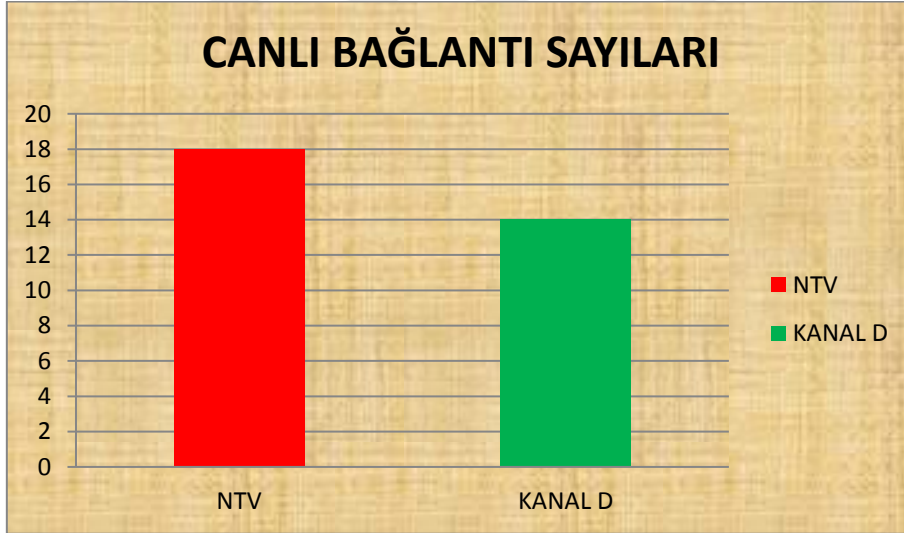
Gazetelerin bir önceki günkü haberleri içerdiği düşünüldüğünde televizyon haberciliğinin canlı bağlantı imkanı öne çıkmaktadır. Haber atlatma gibi rekabet anlayışlarında da yer bulan canlı yayınlar ile kriz atmosferinde anlık bilgi servisi sağlanabilmektedir. Bu yayınlar kimi zaman muhabirin veya bir bilir kişinin anlatımı ile gerçekleşebilirken, kimi zamansa yalnız olay yerlerinden canlı görüntüler izleyici ile paylaşılmaktadır. Kriz haberciliğinde medya çalışanları açısından bir kolaylık gibi görünse de, canlı bağlantılar belirli riskleri de oluşturmaktadır. Özellikle söz konusu kriz atmosferlerinde etik açıdan ters düşecek, yayıncılık anlayışının önüne geçebilecek sözlü veya fiili eylemlerin ekranlara aks etme durumu söz konusudur. Paket haberlerde olduğu gibi bir süzgeçten geçemeyen, yani montaj aşamasına giremeyen bu tür canlı bağlantılar, imkan sağladığı gibi risk de oluşturabilmektedir.

Gezi Parkı Olayları ve 15 Temmuz Darbe Girişimi süreçlerinde de, canlı bağlantılar ile olaylar aktarılmıştır. Yaşanan olaylar, olayların bıraktığı izler, siyasi isimlerin açıklamaları gibi durumlar birebir olay yerlerinden takip edilip canlı yayınlar ile servis edilmiştir. Bu sayede halkın haber alma ihtiyacının giderilmesi adına zamansal olarak da avantajlı bir durum ortaya çıkmaktadır.

Şekil 4.9. Gezi Parkı Olayları Canlı Bağlantı Sayıları

Gezi Parkı Olaylarında Kanal D ve NTV ana haber bültenlerinde yer alan canlı bağlantılar farklılık göstermektedir. Kanal D Gezi Parkı ve Taksim'den yaptığı üç canlı bağlantı ile olaylara yer verirken, NTV yedi canlı bağlantı gerçekleştirmiştir. Haber sayılarında Gezi olaylarına daha az yer veren NTV, canlı bağlantılar ile olayları daha fazla aktaran kanal olmuştur.

Şekil 4.10. 15 Temmuz Darbe Girişimi Canlı Bağlantı Sayıları

15 Temmuz Darbe Girişimi sürecinde, haberlerdeki süresel, oransal ve sayısal fazlalık canlı bağlantılarda da kendini göstermektedir. Kanal D 14 canlı bağlantı, NTV ise 18 canlı bağlantıya ana haber bültenlerinde yer vermişlerdir. NTV'nin her iki olayda da, haber kanalı olmasının da etkisiyle canlı bağlantılara daha fazla yer verdiği görülmektedir.

2.7.5. Görüntünün Türü

Gezi Parkı ve 15 Temmuz haberlerinde hangi tür görüntülerin kullanıldığı bu kategoride incelenmiştir. Canlı, aktüel, arşiv, güvenlik kamerası, cep telefonu, mobese, alt yazı ve kelebek gibi görüntü türleri, haberlerde doğru etkinin sağlanabilmesi adına önem taşır. Özellikle kriz dönemlerinde, arşiv görüntüler ile bezeli bir haberin, olay yerinden canlı görüntülerin yahut aktüel görüntülerin yer aldığı haberler ile aynı etkiyi yaratmayacağı şüphesizdir. Ancak medya çalışanlarının olağanüstü dönemlerde gözden kaçırabildiği durumlar olması olağandır. Ani gelişen olaylarda, her noktada bir basın mensubunun, bir kameramanın ya da bir foto muhabirinin olmadığı düşünüldüğünde, cep telefonu, güvenlik kamerası gibi görüntü sağlayıcılardan da yararlanılabilmektedir.

Tablo 4.3. Kanal D Gezi Parkı Haberlerindeki Görüntü Türleri

KANAL D GEZİ PARKI GÖRÜNTÜ TÜRLERİ							
CANLI	AKTÜEL	ARŞİV	GÜVENLİK KAMERASI	CEP TELEFONU	MOBESE	ALTYAZI	KELEBEK
3	28	3	0	4	0	8	7

Şekil 4.11. Kanal D Gezi Parkı Haberlerindeki Görüntü Türleri

Yukarıda hem sayısal, hem oransal bazda yer alan görüntü türlerinde, Kanal D'nin Gezi Parkı haberlerinde en fazla aktüel görüntüler kullandığı görülmektedir. Olayları yansıtırken bire bir ve yakından takip imkanı sunan aktüel görüntü türü, kriz dönemlerinde bu özelliğinden ötürü önemli ancak kameraman açısından da kimi zaman riskli olabilmektedir. Bunun örneği de yine Gezi olaylarında yaşanmış, birçok basın mensubu olaylar sırasında polis tarafından kullanılan biber gazlarından etkilenmiştir. Ancak, Gezi haberlerindeki görüntülerin

yarısından fazlasının aktüel görüntülerden oluşması, kriz haberciliği yönünden etkili olmaktadır. İlgili olaylardan söz ederken fazlasıyla kullanılacak arşiv görüntüleri, gereğinden fazla cep telefonu, güvenlik kamerası görüntüleri, başarılı bir habercilik anlayışını doğurmayacak, aynı zamanda izleyicinin sağlıklı bilgilenmesinin de önüne geçebilecektir.

Tablo 4.4. NTV Gezi Parkı Haberlerindeki Görüntü Türleri

NTV GEZİ PARKI - GÖRÜNTÜ TÜRLERİ							
CANLI	AKTÜEL	ARŞİV	GÜVENLİK KAMERASI	CEP TELEFONU	MOBESE	ALTYAZI	KELEBEK
5	19	4	0	1	0	1	6

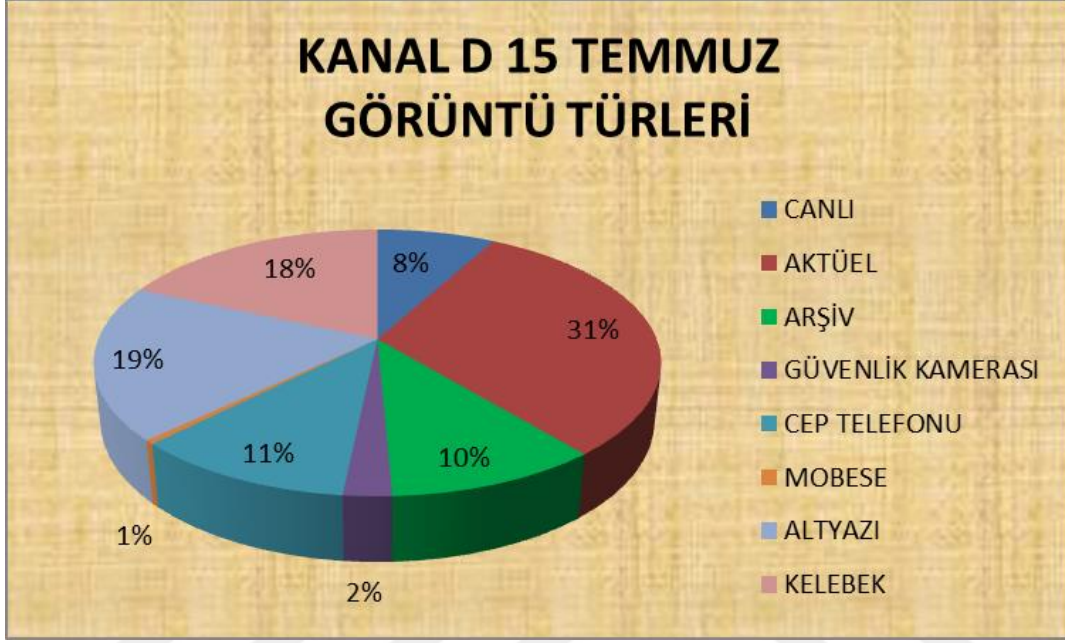

Şekil 4.12. NTV Gezi Parkı Haberlerindeki Görüntü Türleri

Gezi Parkı haberlerinde NTV'nin de yine en çok aktüel görüntüler kullandığı görülmektedir. Kanal D ile kıyasla canlı görüntülere de daha fazla yer veren NTV, hareketli görüntüler kullanmıştır. Ancak yine de, arşiv görüntülere de daha sık başvuran kanal olmuştur. Haber kanallarının işleyiş yönünden özellikle bu tip dönemlerde daha fazla taze görüntüler ile haber servis etmeleri beklenebilir. Genellikle rutin haberlerde başvuru arşiv görüntüler haber kurgularında her ne kadar kurtarıcı olsa da, olağanüstü dönemlerde yaşanan gelişmelerin izleyiciye görüntü olarak da verilebilmesi gerekmektedir. NTV'nin kelebek görüntü türüne de önem verdiği görülmektedir. Özellikle bir muhabirin yaşanan olayları anlattığı esnada ekranın bölünerek bir yandan da olay görüntülerinin verilebilmesi bu görüntü türünü tercih etme sebeplerindedir.

Tablo 4.5. Kanal D 15 Temmuz Haberlerindeki Görüntü Türleri

KANAL D 15 TEMMUZ GÖRÜNTÜ TÜRLERİ							
CANLI	AKTÜEL	ARŞİV	GÜVENLİK KAMERASI	CEP TELEFONU	MOBESE	ALTYAZI	KELEBEK
17	66	22	5	23	1	40	39

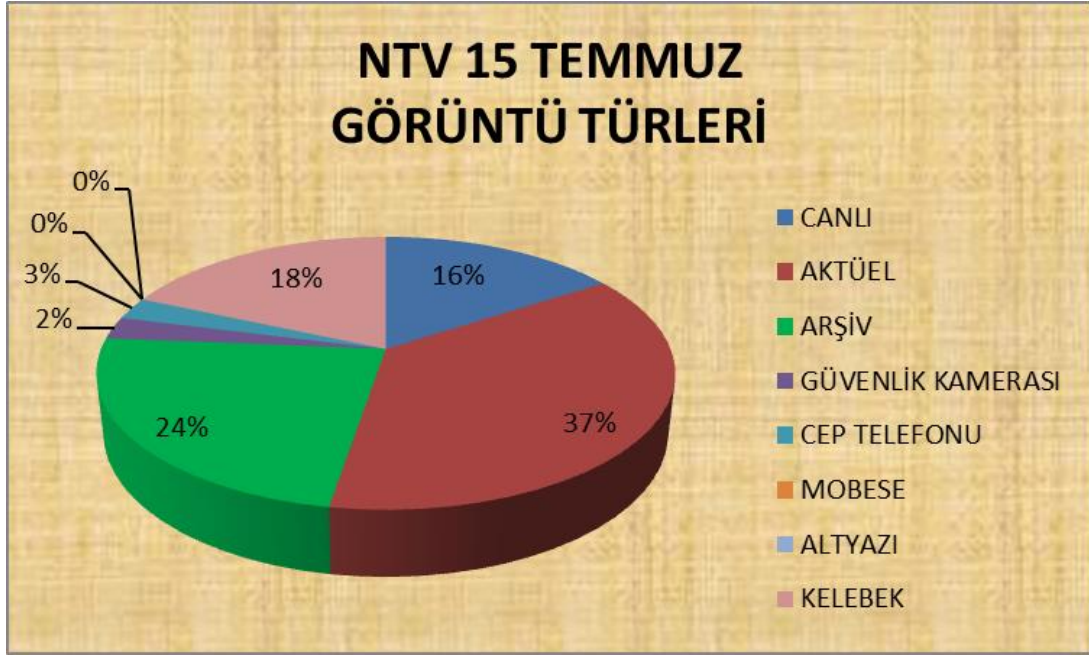
Şekil 4.13. Kanal D 15 Temmuz Haberlerindeki Görüntü Türleri

15 Temmuz sürecine baktığımızda görüntü çeşitliliği açısından daha zengin haberler karşımıza çıkmaktadır. Kanal D bu süreçteki haberlerde yine en fazla aktüel görüntü kullanırken, cep telefonu görüntülerinden de sıklıkla yararlanmışır. Özellikle Gezi haberlerine göre olay yerlerinde cep telefonu ile kaydedilmiş görüntülere haberlerde daha fazla yer verilmiştir. Haberlerin, 15 Temmuz Darbe Girişimi gecesinde yaşanan olayları yansıması bunun sebeplerindedir. Aynı gece birçok noktada farklı olayların yaşanması, cep telefonu gibi günümüzde hemen herkesin kullanma imkanı bulduğu görüntü sağlayıcılardan yararlanma gerekliliğini doğurmuştur. Kaos atmosferi söz konusu olduğundan, altyazıların da 40 haberde kullanıldığı görülmektedir. Olay yerlerinde sarf edilen cümlelerin, duyulan seslerin anlaşılabilirlik riski açısından, altyazılar ile izleyiciye sağlıklı bilgilendirme yapılmaktadır. Haberlerde sesin çok net anlaşılmadığı durumlarda sıklıkla bu yöneme başvurulmaktadır. Görüntü çeşitliliği, daha genel bir anlayışla belirtmek gerekirse habercilik açısından da üzerinde durulan bir konudur. Ortalama olarak üç saniyede bir değişecek görüntüler ile, izleyicinin dikkati de sabit tutulmaktadır. Bu nedenle kimi zaman röportajlar ve

açıklamalar dahi cümle ortalarından kesilebilmektedir. Çok önemli olan ve uzun süre verilmesi gereken görüntüler ve canlı yayınlar haricinde, haberlerde görüntü çeşitliliği önemlidir.

Tablo 4.6. NTV 15 Temmuz Haberlerindeki Görüntü Türleri

NTV 15 TEMMUZ GÖRÜNTÜ TÜRLERİ							
CANLI	AKTÜEL	ARŞİV	GÜVENLİK KAMERASI	CEP TELEFONU	MOBESE	ALTYAZI	KELEBEK
12	28	18	2	2	0	0	14

Şekil 4.14. NTV 15 Temmuz Haberlerindeki Görüntü Türleri

NTV bu süreçte en fazla aktüel görüntüler ile haberlerini oluştururken, ikinci olarak arşiv görüntüler kullanmıştır. Kriz dönemlerinde en üst seviyede yaşanan bilgi ihtiyacı, televizyon haberciliği açısından aynı zamanda görüntü demektir. Bu nedenle, oransal bazda bakıldığında ortaya çıkan sonuç, arşiv görüntülerin de azımsanmayacak oranda kullanıldığını göstermektedir. 15 Temmuz süreci sırasında ve sonrasında, kişi ve kurumlar, piyasalardaki dalgalanmalar gibi haberlerde arşiv görüntülerine başvurulması olağandır. Ancak, Kanal D'nin daha fazla cep telefonu gibi görüntü kaynaklarını tercih etmesinin yanında arşiv görüntülerin fazla kullanılmış olması dikkat çekmektedir. Kamuoyunu aydınlatmada, olayların olabildiğince içinden, başka bir ifade ile olayların kalbinden yapılacak yayınlar ve haberler, televizyon haberciliğinin olmazsa olmazlarındandır. Görsel medyanın asli farkı burada ortaya çıktığından, bilginin yanında görüntü desteğinin de güncel olarak sağlanması, başarılı bir habercilik anlayışını haklı kılacaktır.

2.7.6. Haberin Sesi

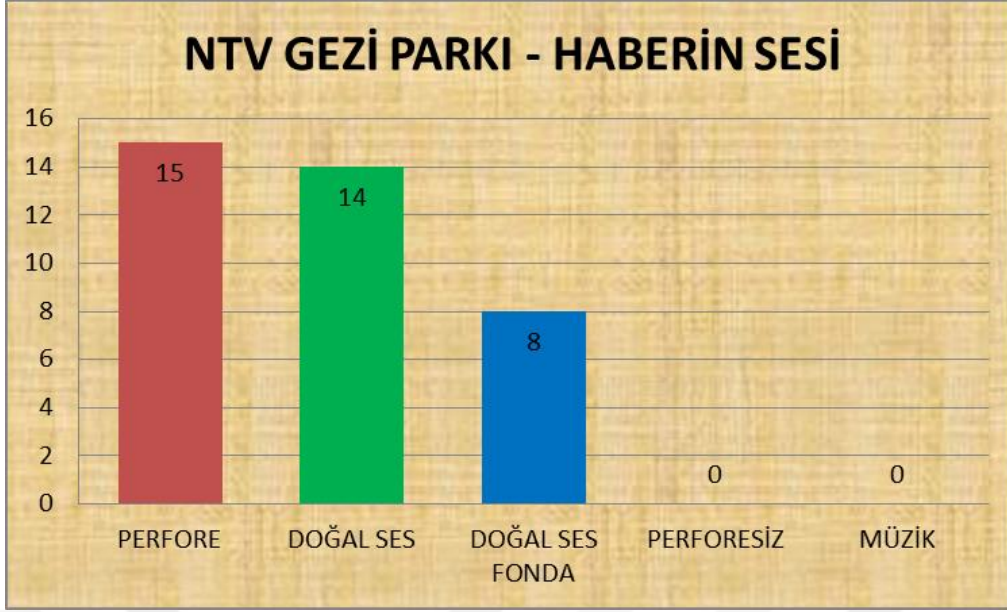
En az görüntü kadar, haberlerde sesin de çok önemli olduğu şüphesizdir. Haber metinleri hazırlandıktan sonra, perforeler şekillenerek seslendirilir ve ilgili haberin altına montaj sırasında yerleştirilir. Bunun yanında, haberle ilgili önemli anlarda doğal sesler de çokça tercih edilmektedir. Kriz dönemlerinde de, yaşanan olayların vahameti açısından doğal sesler ön plana çıkmaktadır. Bu sesler kimi zaman perfore aralarında kısa efektler halinde, kimi zamansa alt yazılar ile desteklenerek haber içinde yer alır. Gezi Parkı olayları ve 15 Temmuz Darbe Girişimi süreçlerinde de, haberlerde kullanılan sesler ön planda olmuştur.

Şekil 4.15. Kanal D Gezi Parkı Haberlerindeki Ses Kullanımı

Kanal D Gezi Parkı haberlerinde en fazla perfore ve doğal seslere yer vermiştir. Olayların izleyiciye aktarılması sırasında, bilgiler, yaşanan gelişmeler, son durumlar perforeler ile; olaylar sırasında polisler ile eylemciler arasındaki çatışmalar, biber gazı, sloganlar da doğal sesler şeklinde haberlerde kullanılmıştır. Bazı haberlerde duygu katmak amacıyla müzik kullanımı, Gezi haberlerinde görülmemiştir. Doğal Ses Fonda, genelde bir açıklama sırasında haberin sesinin kısılması ve açıklamayı yapan kişinin sesinin haberde kullanılması ile gerçekleşmektedir. Canlı bağlantılarda bu teknik daha fazla tercih edilmektedir. Kanal D'nin Gezi haberlerinde de yedi haberde DSF kullanımı görülmektedir. Perforenin olmadığı haberlerde ise, önemli bir gelişme sırasında spikerin sunumu sonrası yalnızca görüntü verilebilmektedir. Bu tip görüntülere bülten aralarındaki ani gelişmelerde daha sık rastlanmaktadır. Kanal D'nin Gezi haberlerinde de bu duruma yalnızca bir kez yer verilmiştir.

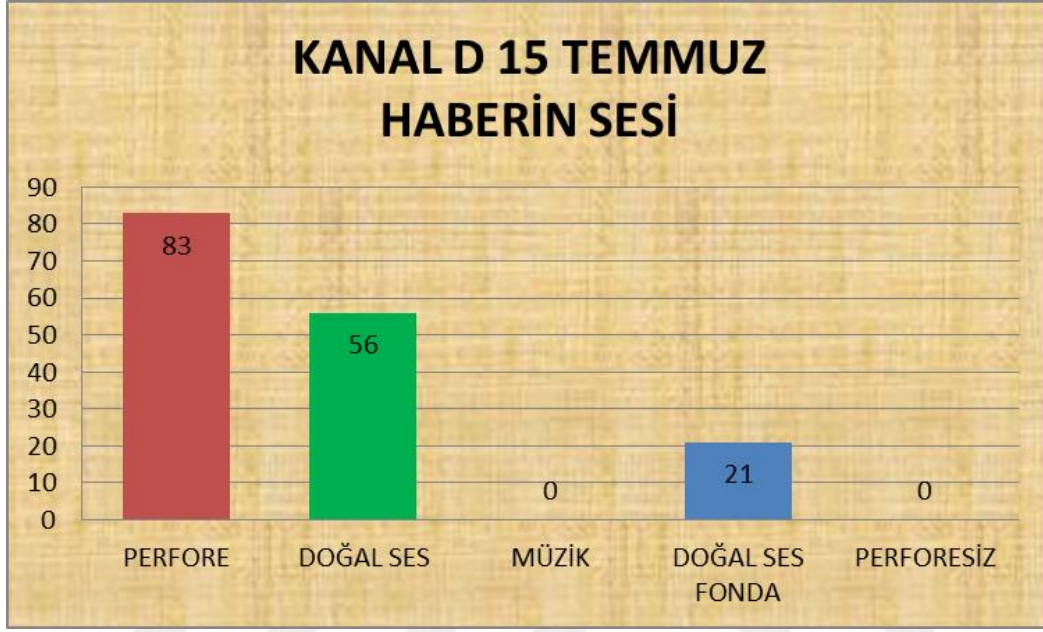

Şekil 4.16. NTV Gezi Parkı Haberlerindeki Ses Kullanımı

NTV haberlerinde Kanal D'ye göre Gezi haberlerinin daha az yer almış olması diğer kategorilere de yansımaktadır. Buna göre NTV yaptığı haberlerin 15'inde perfore, 14'ünde doğal ses, 8'inde ise doğal ses fonda kullanmıştır. Perforesiz olan ya da müzik kullanılan bir haber olmamıştır.

Televizyon haberinin yapısı en çok radyo ve dergi haberine yakındır. Yine de anılanlarla arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Radyo haberi ile benzeşmesi, her ikisinin de haber yapısının bir şov(gösteri) düzeni içinde düzenlenmesi gerekliliğindedir. Yalnız, televizyon haberinde ayrıca görüntü malzemesinin yer alması gösteri düzenini, radyodan ayırmaktadır. Dergi haberlerinden televizyon haberlerinin ayrıldığı nokta ise, televizyonda haberlerin bir yayın düzenine göre kurgulanmasıdır. Bu bağlamda düşünüldüğünde de ses kullanımı bir ortak benzerlik göstermektedir. Radyo haberlerinde kuşkusuz sesin önemi büyüktür. Televizyon haberlerinde olduğu gibi herhangi bir görüntü ile desteklenemeyeceği ve tamamlanamayacağı için radyo haberlerinde kullanılan sesler daha kısıtlı olmak durumundadır. Yine net olmayan ses kullanımları da televizyon haberlerinde kullanılabilir. Görüntü faktörü ile birlikte alt yazı imkanının oluşması, haberin ilgisine giren bir sesin, bir konuşmanın sağlıklı bir biçimde anlaşılmasa dahi alt yazılı şekilde desteklenerek paylaşılabilmesi demektir. Televizyon haberleri bu açıdan birçok imkanı elinde bulundurması ile de farklılık kazanmaktadır. Gazete ve dergi haberlerinde ses faktörünün olmayışı, haber metninin ve haber görsellerinin güçlülüğünü gerekli kılmaktadır. Bu da fotoğraf karelerinin en çarpıcı ve haberi en iyi yansıtanının özenle seçilmesi, haber

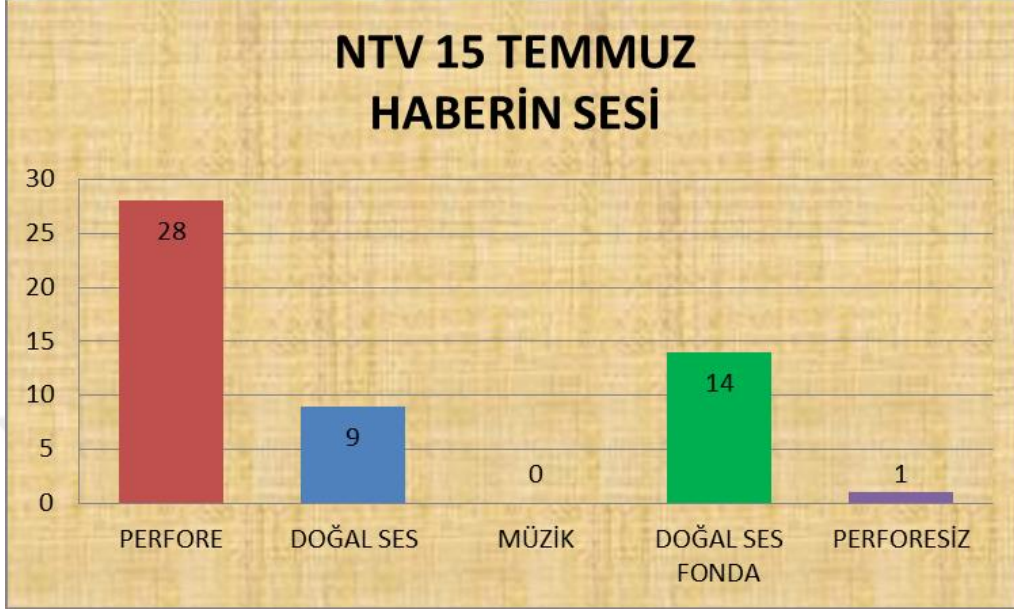
metinlerinin kısa, öz biçimde hazırlanması ile mümkün olacaktır. Ancak televizyon haberciliğinde ses ve görüntünün birlikte olması, bilgi akışı yönünden daha sağlıklı imkanlar doğurabilmektedir. Anlatılan bir olayın, verilen bir haberin aynı zamanda görüntülerini de görebilen izleyici, kendi içinde bir ikna ve emin olabilme duygusu hissedebilmektedir. Aynı durum tam tersinde, yani görüntünün sesle olan birleşiminde de geçerlidir.

Şekil 4.17. Kanal D 15 Temmuz Haberlerindeki Ses Kullanımı

15 Temmuz sürecine bakıldığında haberler açısından daha yoğun bültenler karşımıza çıkmaktadır. Gündemin tamamına yakınına oluşturan süreçle ilgili tüm detaylar aks ettirilirken son dakika bilgileri de izleyiciler ile paylaşılmıştır. Kanal D'nin 15 Temmuz Darbe Girişimi sürecindeki haberlerinde kullanılan seslere baktığımızda, perforeler birinci sırada gelmektedir. Çok sayıda can kaybının yaşandığı, göz altılarının sürdüğü süreçte her an yeni bir bilginin gelmesi perforelerin önemini arttırmıştır. Üç günlük süreçteki haberlerin 83'ünde perfore kullanımı görülmektedir. Yine olayların yaşandığı 15 Temmuz akşamındaki görüntülerde alçak uçuş yapan uçak sesleri, silah sesleri, bomba sesleri gibi çarpıcı öğeler de bulunduğundan, 56 haberde doğal ses kullanımı mevcuttur. Süreci izleyen haberlerde görüntülerin yanında bu seslerin de net şekilde izleyiciye aktarılabilmesi olayların vahametinin de anlaşılabilmesi açısından önemli olmuştur. 21 haberde Doğal Ses Fonda (DSF) kullanılmıştır. Perforeler yoğun bilgi akışı için haberlerde önemli bir etken olduğundan perforesiz bir habere rastlanılmamıştır. Haber metninin seslendirilmesi ve bu seslerin her bir bölümünün görüntülerle uyumlu şekilde kurgulanması, perforelerin hem yazım hem seslendirme aşamalarını hassas kılar. Özenli kelime kullanımından

seslendirmedeki tonlamalara kadar, haberin izleyicide yaratacağı algı farklılık kazanabilecektir. Kanal D'nin bu süreçteki haberlerinde herhangi bir müzik kullanımı da olmamıştır.

Şekil 4.18. NTV 15 Temmuz Haberlerindeki Ses Kullanımı

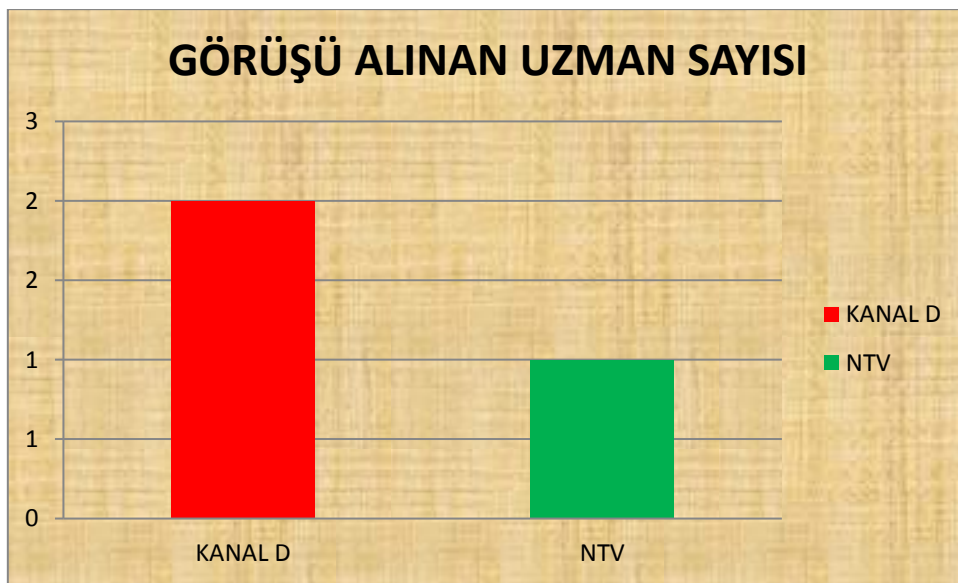
NTV'nin 15 Temmuz sürecindeki haberlerde, Kanal D haberleri ile benzer şekilde 28 haberde perfore en çok kullanılan ses olmuştur. Özellikle haber kanalı olmasının da ayrıcalığı ile, NTV'nin bilgi akışını sağlarken haberlerinde ikinci olarak en fazla Doğal Ses Fonda kullandığı görülmektedir. Özellikle canlı bağlantı gibi durumlarda anlatının üzerine ilgili konulardaki görüntülerin verilmesi, NTV'nin daha fazla tercih ettiği bir kullanım olmuştur. Yine bir haberin spiker tarafından okunması ve üzerine ilgili görüntülerin verilmesi de Doğal Ses Fonda kullanımlarındandır. Son dakika gelişmeleri bu dönemde yoğun olduğundan, seslendirmeye vakit kalmayan durumların da yaşanması, NTV'nin bu kullanımındaki sebeplerden gösterilebilmektir. Doğal sesler Kanal D'ye göre daha az kullanılırken, daha fazla habere dair bilgilerin ve anlatımların olduğu sesler ağırlık kazanmaktadır.

Haberlerde müzik kullanımı kimi zaman tercih edilen bir ses olsa da bu gibi kriz dönemlerinde anlık gelişmelerin de yaşanması bu konuda kendiliğinden bir sınır yaratabilmektedir. Bilgiye ulaşmanın ve aktarmanın ön planda olduğu süreçlerde, duygu yönünden mesajlar iletebilecek müzik gibi kullanımların olmaması habercilik açısından da gerekli ve geçerli bir durumdur.

2.7.7. Görüşü Alınan Uzman

Haberlerde konuyla ilgili uzman kişilerin görüşüne başvurulması sıkça kullanılan bir durumdur. Yaşanan olayların özellikle izleyici tarafından daha iyi anlaşılabilmesi açısından alanında uzman kişilerin süreçle alakalı bilgiler vermesi ve olayları yorumlayabilmesi daha bir güven algısı oluşturmaktadır. Kriz dönemlerinde de bu durum haberlerde büyük önem taşır. Zira içerisinde bulunulan buhranlı dönemin korku ve panik yaratması, bilgi kirliliğinin de etkisi ile risk yaratabileceğinden, uzman kimselerden alınacak bilgiler kamuoyunun da hem sağlıklı bilgilendirilmesi hem de psikolojik anlamda kötü etkilerden uzaklaştırılması açısından önemlidir. Görüşürüne başvurulmuş uzmanlar kimi zaman haber stüdyolarında konuk alınırken kimi zamansa canlı bağlantılar ile haber bültenlerinde yer almaktadır.

Gezi Parkı sürecinin üç günlük haberleri incelendiğinde, Kanal D ve NTV kanallarının herhangi bir uzman görüşüne başvurmadığı görülmektedir. Olaylarla ilgili hem siyasi açıdan hem de medya açısından tartışmaların yaşandığı bu süreçte, uzman kişilerden herhangi bir görüşe yahut bilgiye başvurulmaması habercilik anlamında doğru bir seçim olmamıştır. Süreci değerlendiren, kamuoyunu bilgilendiren, olayları uzman olduğu alanda ele alarak aktaran bir uzmanın, kamuoyunu aydınlatmadaki etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Olayların ilk ortaya çıkış anından itibaren, yayalaştırma projesi, eylemcilerin neden toplandığı, olayların neden büyüdüğü, medyanın eleştirilmesi, siyasi açıdan değerlendirilmesi gibi pek çok başlık, uzman kişilere başvurulabilecek sorulardandır.

Şekil 4.19. 15 Temmuz Haberlerindeki Görüşü Alınan Uzman Sayısı

15 Temmuz sürecine baktığımızda, çok farklı olmasa da ilk üç günlük sürece göre nispeten daha farklı bir durum görülmektedir. Bu süreçteki haberlerinde, Kanal D iki, NTV ise bir uzman görüşüne başvurmuştur. Olaylar bütünü ile düşünüldüğünde bu sayıların da ilgili haberler için yeterli sayılabilmesi mümkün değildir. Süreçlerin toplum hafızasında bıraktığı derin izler, sürece ait farklı gözlerden bilgileri de kimi zaman gerekli kılabilir. Kılabilir.

Kriz atmosferleri bu anlamda farklı bakış açılarını önemli hale getirmektedir. İnsanların tek bir kanaldan haber izlemediği günümüzde, bir kanalın da pek çok gözden olaylara yer vermesi gerekmektedir. Ayrıca sosyal medyanın da etkisi düşünüldüğünde, hem haberciliğin hem de haberleri izlettirmenin zorluğu artmaktadır. Herkesin görüş belirtebildiği ve herkesten bilgi alabildiği büyük yeni medya ağları, ana akım medyanın tercih edilmesini bir gereklilik olmaktan çıkarmıştır. Bu sebeple uzman görüşleri, özellikle de söz konusu kriz dönemlerinde haberlerde sıklıkla yer alması gereken unsurlardandır. Haberin gücü ve etkisi, alanında uzman kişilerin de katkısı ile daha yüksek olacaktır.

2.7.8. Spikerin Sunum Tarzı

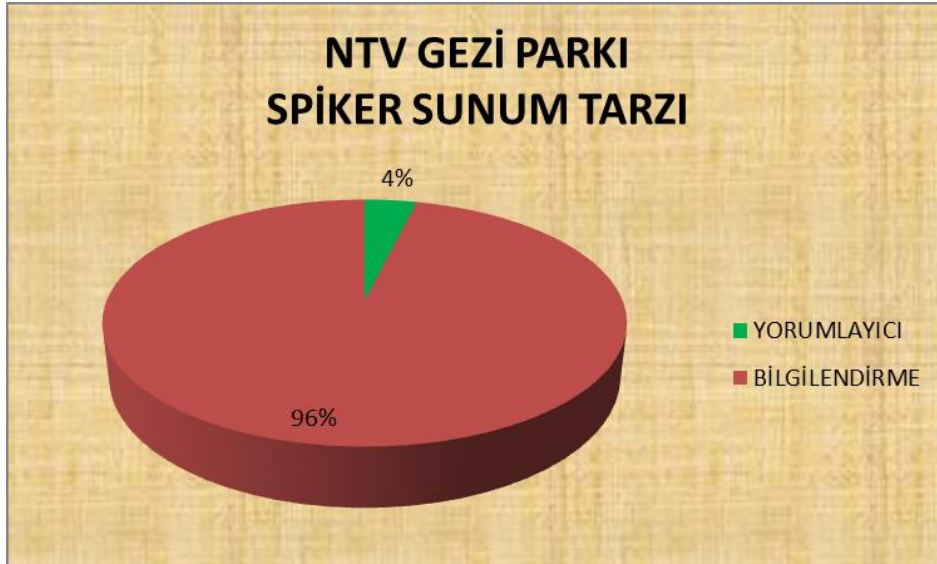
Bir spikerin haberi sunarken hem cümleleri hem de o cümleleri ifade ediş biçimi önem taşımaktadır. Haberlerin kam-spik bölümünde, yani kameranın spikerde olduğu bölümlerde, habere doğru pasların atılması, önceden izleyicide bazı beklentileri de oluşturabilmektedir. Özellikle taraf oluşturabilecek tutumlardan kaçınılması, doğru ifade ve özenli kelime seçimi haberi izlettirebilmek kadar etik açıdan da hassas noktalardandır. Spikerlerin haberi sunarken yararlandığı prompter ismi verilen ve elektronik suflör olarak nitelendirilen cihazlar, haber sunum metninin kameraya bakarak okunmasına imkan tanımaktadır. Prompter cihazından bağımlı ya da bağımsız, spikerlerin haberi okurken dikkat etmesi gereken önemli noktalar vardır. Objektif şekilde, kendi bakış açısından kurtularak yapılması gereken bir sunum haber açısından önemlidir. Bunun yanında vurgu ve tonlamalar dahi izleyicide bazı algılar oluşturabilecektir.

Gezi Parkı ve 15 Temmuz sürecindeki haberlerde, spikerin sunum biçimleri incelenmiştir. Bu inceleme bilgilendirici ve yorumlayıcı olarak iki başlık altında ele alındığında, aşağıdaki sonuçlar karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 4.20. Kanal D Gezi Parkı Haberlerindeki Spiker Sunum Tarzı

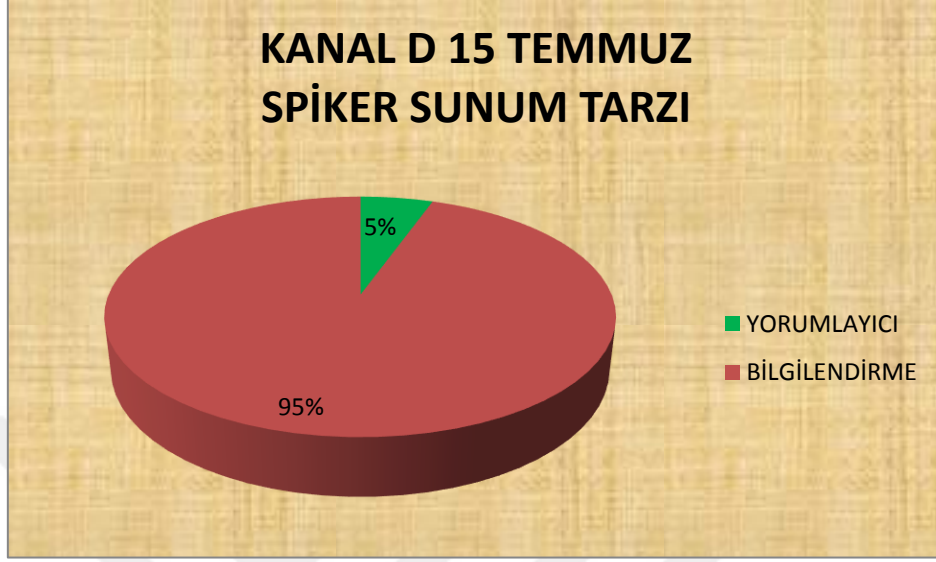
Kanal D'nin Gezi Parkı haberlerinde, spikerin sunum tarzı yorumlayıcı ve bilgilendirici olarak incelenmiştir. Yüzdeler olarak ele aldığımızda % 96 bilgilendirici, % 4 ise yorumlayıcı sunum tarzı karşımıza çıkmaktadır. Bu yorumdan uzak ve bilginin ön planda olduğu sunum biçimi, en az haberlerde olduğu kadar önemlidir. Çünkü bir haberin izleyici ile ilk buluşması spikerlerin haber sunumlarında olmaktadır. Bu yönden haberi sunarken haberle ilgili kısa ve öz bilgiler vermek, yorumdan uzak bir sunum tarzı benimsemek doğru olmaktadır.

Şekil 4.21. NTV Gezi Parkı Haberlerindeki Spiker Sunum Tarzı

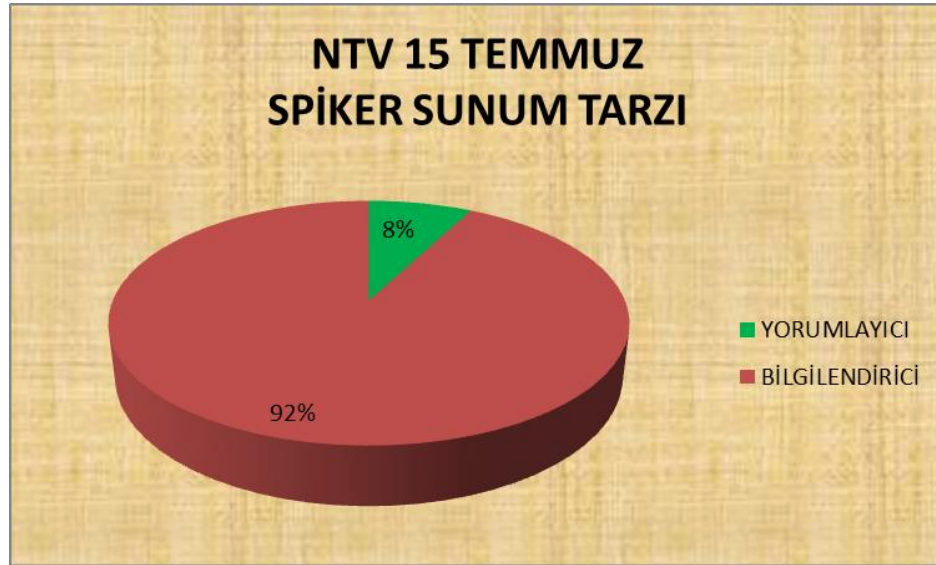
Oransal bazda bakıldığında NTV'nin de Kanal D ile benzer şekilde % 96 bilgilendirici, % 4 ise yorumlayıcı sunum tarzına yer verdiği görülmektedir. Bu açıdan her iki kanalın da

Gezi Parkı haberlerinde çok fazla yorumlayıcı sunumlar içermediği söylenebilir. Spikerler haber sunumlarında ağırlıklı olarak söz konusu haberler ilgili bilgiler vermekte, kişisel yorumlardan uzak durmaktadır.

Şekil 4.22. Kanal D 15 Temmuz Haberlerindeki Spiker Sunum Tarzı

15 Temmuz sürecine gelindiğinde benzer bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Kanal D'nin 15 Temmuz Darbe Girişimi haberlerindeki haber sunum tarzlarının % 95'i bilgilendirici olurken % 5'i yorumlayıcı olmuştur. Bu kriz döneminde de haberlerde bilgilendirme ön planda tutulmuştur. Spikerlerin haberleri sunarken kişisel fikir ve yorumlarından uzak durması gerekliliği, büyük oranda geçerli olmuştur.

Şekil 4.23. NTV 15 Temmuz Haberlerindeki Spiker Sunum Tarzı

NTV'nin 15 Temmuz sürecindeki haberlerinin sunum tarzları % 92 bilgilendirici % 8 yorumlayıcı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine büyük oranda bilgilendirici sunum tarzları söz konusudur. Bu açıdan başarılı bir habercilik anlayışından söz etmek mümkündür. Zira yorumun bilginin önüne geçtiği bir noktada etik açıdan da büyük önem taşıyan objektiflikten söz etmek mümkün olmayacaktır. Ne var ki böylesi bir durum Kanal D ve NTV kanalları açısından hem Gezi Parkı olayları hem de 15 Temmuz darbe girişimi süreçlerinde yaşanmamıştır. Sunum tarzlarına bakıldığında büyük oranda bilgilendirici sunumlar görülmektedir. Ancak yine de tüm yorumlayıcı sunum tarzlarına bakıldığında NTV'nin söz konusu % 8'lik dilimi birinci sıradadır.

2.7.9. Haberin Tarafları

Özellikle kriz dönemlerinde, olaylar bazı kişi veya gruplar etrafında şekillenmektedir. Bu yüzden, ilgili haberler ve yayınlar da buna göre hazırlanır. Söz konusu kişi veya gruplar üzerinden olaylar aktarılır. Bunu yaparken medyanın içerisinde bulunduğu hassasiyet artmaktadır. Kriz dönemlerinde yaşanan olaylar kimi zaman çok kritik sınavlardan ibaret olabilmektedir. Toplum ve devleti doğrudan hedef alabilen terör saldırıları, hükümet karşıtı eylemler, protesto gösterileri, ekonomik kriz ve benzeri pek çok olay, kriz haberciliğinin alanına girerek aynı zamanda haberin de taraflarının oluşmasını sağlamaktadır.

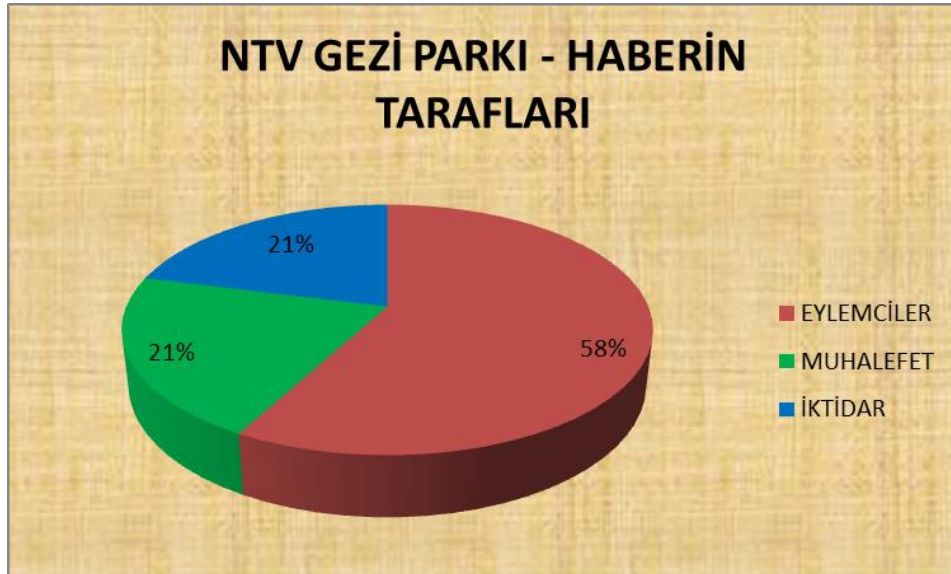
Gezi Parkı olaylarında, temel olarak bakıldığı zaman üç taraftan söz etmek mümkündür. Eylemciler, gösteri, protesto ve olayların ilk gününden itibaren haberin taraflarından ilkinin oluşturmaktadır. Hatta olaylar sırasında eylemciler arasından kırmızılı kadın, duran adam gibi figürler dahi çıkmış ve sosyal medya başta olmak üzere uzun süre gündem olmuştur. Mevcut iktidara yönelik eylemlerin yaşandığı süreçte, iktidar tarafından da eylemlere yönelik açıklamalar, tepkiler haberlerde yer almıştır. İktidar haberin taraflarından bir diğerini oluşturmaktadır. Eylemlere genel itibariyle destek veren muhalefet kanadı ise haberlerin üçüncü tarafıdır. Bunlar haricinde eylemlere destek veren sanatçılar, orantısız güç kullanımı çokça eleştirilen emniyet güçleri de süreçte sıkça konu olmuştur. Ancak genel olarak haberin tarafları ele alındığında belirtilen bu üç başlık geçerli olacaktır. Gezi Parkı haberlerindeki haberin tarafları incelenirken de bu başlıklar dikkate alınmıştır.

Şekil 4.24. Kanal D Gezi Parkı Haberlerindeki Haberın Tarafları

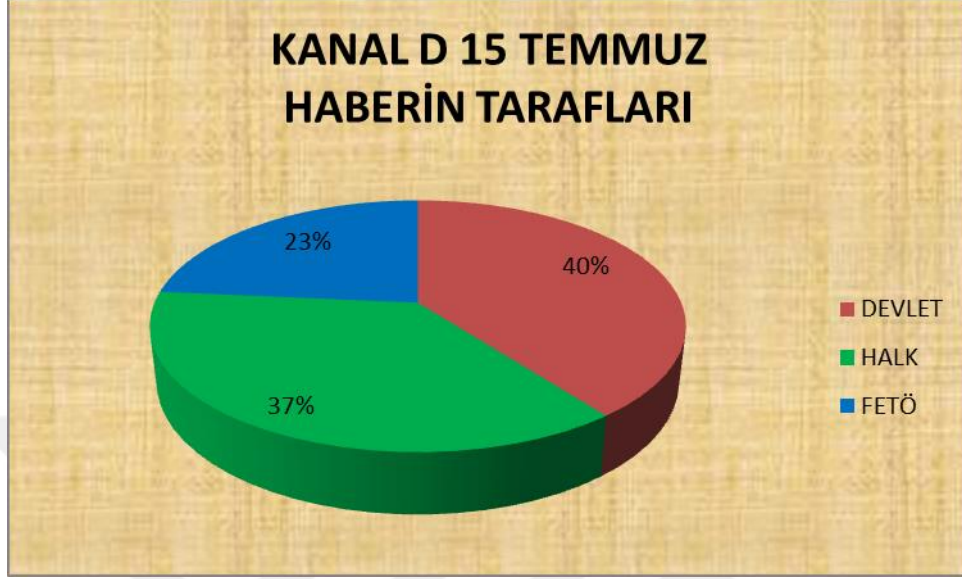
Kanal D'nin Gezi Parkı haberlerinde, haberin taraflarının ne oranda yer aldığı yukarıda görülmektedir. Buna göre olaylarla ilgili haberlerin % 50'lik dilimi yani yarısında eylemciler, % 28'inde muhalefet ve % 22'sinde iktidar yer almaktadır. Haber içeriklerinde eylem ve protestolardan, yaşanan çatışmalardan, iktidar ve muhalefet kanatlarının açıklamalarından söz edilmektedir. Bu da haberin taraflarının oluşması ve farklı oranlarda yer bulması demektir. Kanal D konuyla ilgili haberlerinde eylemcilere daha fazla yer vermiştir.

Şekil 4.25. NTV Gezi Parkı Haberlerindeki Haberın Tarafları

NTV'nin Gezi Parkı sürecindeki haberlerinde de benzer bir durum görülmektedir. Eylemcilere % 58 oranında ağırlıklı olarak yer verilirken iktidar ve muhalefet tarafları NTV

haberlerinde eşit oranda yer almıştır. Gezi Parkı olaylarında her iki kanalın da haberin tarafları açısından benzer bir dağılım izlediği söylenebilir. Süreçle ilgili haber içerikleri incelendiğinde genel olarak eylemcilerin daha fazla yer aldığı görülmektedir.

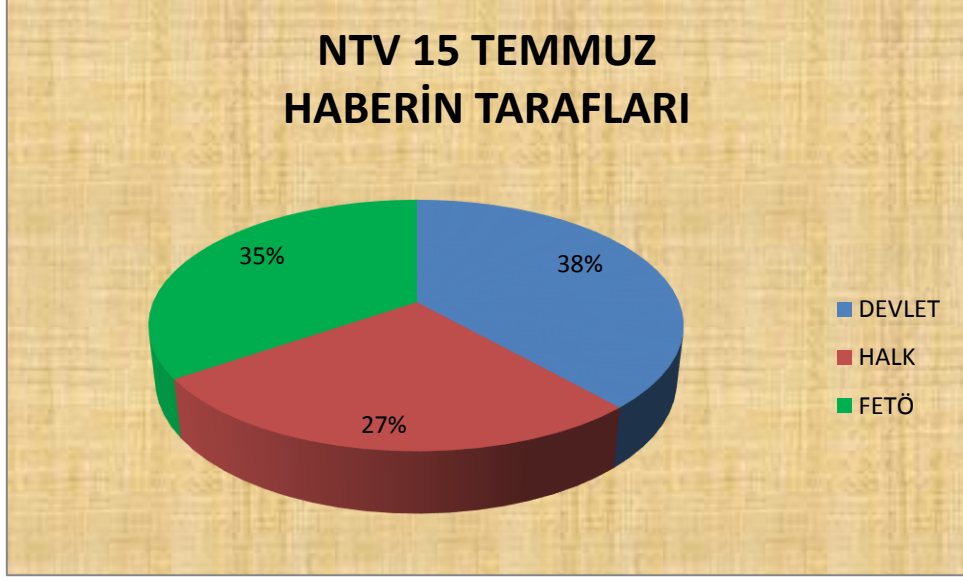

Şekil 4.26. Kanal D 15 Temmuz Haberlerindeki Haberın Tarafları

15 Temmuz Darbe Girişimi sürecinde, haberin tarafları daha farklı şekillenmektedir. Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ)'nün darbe girişimi, devlete karşı bir kalkışma şeklinde cereyan ettiğinden ve yaşanan süreçte halkın başrolde olmasının büyük etkisinin olması sebebiyle, haberin tarafları yukarıdaki gibi şekillenmektedir.

Kanal D'nin 15 Temmuz sürecindeki haberlerinde, % 40 oranında devlet, %37 oranında halk, % 23 oranında da FETÖ yer almaktadır. Ankara ve İstanbul'da yoğun olarak yaşanan olaylarda Boğaziçi Köprüsü'nün kapatılması, halkın üzerine ateş açılması ile başlayan süreç Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bombalanmasına kadar ilerlemiştir.

Bu olaylarda devlet kademelerine yönelik bir tehdit söz konusu olduğundan, haber içeriklerinde de ağırlıklı olarak yer almıştır. Halkın sokaklara çıkarak olayların bizzat karşısında durması da sürecin önemli yönlerinden biri olmuştur. FETÖ mensubu askerlerin ordu içerisinde yapılanması ve darbe girişiminin planlanıp yönetilmesine varan süreç de haberlerde yer almaktadır.

Şekil 4.27. Kanal D 15 Temmuz Haberlerindeki Haberın Tarafları

15 Temmuz sürecindeki NTV haberlerine baktığımızda haberin taraflarında Kanal D haberleri ile benzer şekilde en fazla % 38 oranla Devlet kanadına yer verilirken, Kanal D haberlerinden farklı olarak % 35 oranla FETÖ ikinci % 27 oranla Halk üçüncü yoğunlukta yer almıştır. Oransal bazda ele aldığımızda FETÖ yapılanmasından, göz altı ve tutuklamalardan NTV haberlerinde daha fazla söz edildiği görülmektedir. İlk anlardan itibaren devlet erkanının açıklamaları büyük önem taşıdığından, sürecin ilerleyen zamanlarında da bu devam etmiştir. Yine NTV haberlerinde de sürecin yönlenmesinde önemli etkileri olan halkın devlet kanadı ile yakın oranda yer aldığı görülmektedir.

3. TARTIŞMA VE SONUÇ

Gezi Parkı Olayları ve 15 Temmuz Darbe Girişimi haberleri, Kanal D ve NTV kanalları baz alınarak incelendiğinde bazı farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Kriz dönemlerinde yönetilmesi hem gerekli hem de zor olan kriz haberciliği örnekleri söz konusu bu iki dönemde de açıkça görülmektedir. Televizyon kanallarının rutin haberlerde dahi kendi içlerinde izlediği politikalar, tercih ettikleri davranışlar olabilmektedir. Bu durumlarda dahi görülebilen farklılıkların kriz dönemlerinde görülmesinin her zaman aykırı olmadığı söylenebilir. Ancak, kriz dönemlerinde küçük farklılıklar dışında eşit mesafede hareket etmek gerekmektedir. Halkın haber alma ihtiyacının en üst seviyede olduğu bu dönemlerde, medyanın da bu görev bilinci ile hareket etmesi asli görevlerdendir.

Örneğin, yukarıda yer alan iki kriz dönemi haber oranlarında ciddi farklılıklar görülmektedir. Gezi Parkı ve 15 Temmuz süreçlerindeki haberler, habercilik açısından kriz haberciliği şeklinde ifade edilebilmektedir. Ancak oransal bazda baktığımızda haber bültenlerinde olaylara ayrılan sürelerde ciddi farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıklar diğer analiz başlıklarında da devam etmektedir. Etik açıdan da ters düşebilen bu tip farklılıkların, kriz dönemlerindeki bilgi ihtiyacının da göz önünde bulundurularak, sergilenmemesi gereklidir.

"Medya etiği, oto kontrol açısından çok daha fazla önem kazanmaktadır. Basın özgürlüğü ve sansür ikileminde karşımıza çıkan bu çelişkili durumun çözümünde, yayın yapan aktörlerin birtakım etik unsurlara dikkat etmesi, medya etiğinin önemini ortaya koymaktadır" (Düzgün, 2013: 33).

Gezi Parkı olaylarında medyanın olaylara yeterince yer vermemesi çokça eleştirilmiştir. Bunun yanında 15 Temmuz sürecine baktığımız zaman da kriz haberciliği çerçevesinde bazı etik sorunlar karşımıza çıkabilmektedir. Yalnızca gerekli şekilde haber yapılıp yapılmaması ile değil, kriz süreçleri bilgi doğrulamaya yeterince zaman olmaması ile de etik sorunlara yol açabilmektedir.

ATV'nin 15 Temmuz sürecindeki bir haberinde, muhabirin çöpten çıkan bir kağıdı darbe şifreleri diye nitelendirmesi uzun süre gündem olmuştur. Gta 4 isimli bir bilgisayar oyununun şifrelerinin yazdığı kağıdın darbe şifreleri diye haber yapılması ve bu haberin tüm aşamalardan geçerek yayınlanması, özellikle sosyal medyada dalga konusu haline gelmiştir. Bu örnek, kriz haberciliğinin ne kadar yönetilmesi güç ve etik sorunlar doğurmaya müsait bir

alan olduğunun yakın dönemdeki kanıtlarındandır. Yoğun bilgi ve haber akışı içerisinde, bir kriz atmosferinde yapılan bir haber, muhabirinden editörüne, montaj masasından yayın yönetmenine kadar fark edilmeyerek yayına verilmiştir. Oyun şifrelerini darbe şifresi diye yorumlamak ve bunu doğrulayamadan haber yapmak bir infial yaratmaktadır.

"Türkiye’de medyada etik sorunlar oldukça çoktur. Birkaç tanesini sıralayalım: Çalışanlara asgari ücret bile ödememe, fazla mesai ödememe, haftanın bazen yedi günü uzun saatler çalıştırma, çalışanın sigortasını ödememe, şirketin çıkarı doğrultusunda kurulan baskı kültürüyle oluşturulan bir ürünü, yani baskıyla gelen oto sansürü basın yayın özgürlüğü olarak sunma, haber, eğlence, yarışma gibi isimler altında ürettikleri çöplükleri “halka istediğini veriyoruz” diye sunma, Anadolu insanına aşağılık duygusu aşılama, Anadolu insanına yabancı kültürleri aşılama. Burada bir devletin asla vatandaşına yapmaması gerekeni kurumlarında yaptığını eklemek gerekir: Esnek üretim denen sendikasızsızlaştırma ve en düşük ücretle insan çalıştırma politikalarını TRT ve RTÜK gibi kurumlarda taşeron şirketlerin işçilerini kullanarak ve kadrosuz-sözleşmeli insanlar çalıştırarak yapmaktadır. Bu durum ciddi bir insan hakları ve etik sorunudur" (Erdoğan, 2007: 1).

Türkiye’de özel televizyon kanallarının yayına başlamaları ve yaygınlık kazanmalarının ardından, etik konusu, ancak reyting rekabetinde bir başka kanala üstünlük sağlamak için gündeme gelmekte, rakip kanal suçlayıcı ifadelerle eleştirilmekte, fakat geniş boyutlu ve gerçekçi bir biçimde ele alınmamaktadır. Bununla birlikte, etik kuralları, medyada sık sık ihlal ediliyor görünmesine karşın yine de medya kuruluşları için önemlidir. Çünkü bu kurallar, bir medya kuruluşunun hem diğer kuruluşlar arasındaki hem de okuyucu/izleyici kitle içindeki saygınlık ve güvenilirliğinin bir koşuludur (Uzun, 2009: 166).

Medyadaki etik sorunlar geleneksel medya ile de sınırlı değildir. Yeni medyanın gelişimi, sosyal medya, kullanıcıların yayın ve paylaşım gibi imkânlarının artması da, etik sorunları beraberinde getirmektedir.

Kriz dönemlerinde iletişimin son derece hassasiyetle kullanılması gerekmektedir. Sosyal medyanın da bu dönemlerde kriz iletişimi potansiyeli de düşünülerek iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Sosyal medya mecralarındaki krizlerin yönetilebilmesi için, sosyal medyaya hakim olmak, avantaj ve dezavantajlarını iyi bir şekilde saptamak gereklidir. Özellikle kriz dönemlerinde, kurumların sosyal medya üzerinden güvenilir bilgi ve haberleri servis etmesi önemli bir avantaj olmaktadır. Kriz zamanlarında, krizi başarılı bir şekilde idare edebilmek için krize tepki stratejilerini de iyi seçebilmek ve uygulamaya koymak önem

taşımaktadır. Hedef kitlenin başarılı bir şekilde analizi, stratejilerin doğru zamanda kullanılması, hedef kitlenin tepkisini çekmeyecek şekilde krizi idare etmek gerekmektedir (Duğan, 2018: 296).

Yeni iletişim teknolojileri ve internet gazeteciliği uygulamalarıyla gazetecilik etiği ilişkisi konusundaki çalışmalar bir yandan olası sorunları ve bunların sonuçlarını kapsarken diğer taraftan da herkesin haber üretimine ve sunumuna katılabildiği bir ortamda gazeteciliğin geleneksel normlarının ve etik kodlarının hala geçerli olup olmadığına; profesyoneller dışında haber üretimi ve sunumu yapanların da bu normlar ve kodlarla çalışmalarının zorunlu olup olmadığına ilişkin tartışmaları içermektedir (Geray, Aydoğan, 2010: 310).

Yeni medyanın oluşumu bilgiye ulaşmanın kolaylığının yanı sıra bilgi kirliliğini de beraberinde getirmiştir. Geniş iletişim ağları özellikle kriz dönemleri gibi kritik süreçlerde kontrolü zor bilgi akışlarının yaşanması demektir. Bu durum iletişim açısından kolaylık sağladığı kadar sorunlar da yaratabilmektedir. Aslı olmayan bilgiler, yanlış görüntüler, yalan haberler ile mevcut kriz potansiyelinin de etkisiyle kısa sürede algı yönetimi oluşabilmektedir. Bu nedenle internet üzerindeki her türlü bilgi ve görselin teyit edilebilmesi açısından bazı platformlar varlık kazanmıştır. Geleneksel medyanın dahi yönetmekte güçlük çektiği kriz zamanlarında, yeni medyanın imkânları da hesaba katıldığında ortaya çıkacak atmosfer düşünülünce bu platformların gerekliliği anlaşılmaktadır.

"İnternetin etkisi, etik haberciliğin zorluğu konusuna ışık tutmaktadır. Kökeni ister radyo dalgalarına, isterse yazılı materyallere dayansın, medya internet siteleri aracılığıyla bu alanda da varlığını sürdürmektedir. Bu siteler yazılı röportajları ve görsel materyalleri birleştirerek aynı platformda yayınlamaktadırlar. Fakat internette yayılan haberler ve bilgi, medya sitelerinde yayınlananların ötesine geçmektedir. İnternetin gürültülü ve karmaşık ortamında, her biçimdeki fikir ve bilgi sergilenmektedir. Bunlardan hangisinin doğru olduğu hangisinin yanlış olduğu nasıl belirlenecektir?" (Düzgün, 2013: 33).

Avrupa Gazetecilik Merkezi (European Journalism Centre) tarafından geliştirilen Doğrulama El Kitabı, kullanıcı üretimi olan içeriklerin nasıl analiz edilebileceğini gösteren bir çalışma olarak hazırlanmıştır. Kriz anları, son dakika gelişmeleri, kullanıcı içerikleri internet ortamında sayısız ve asılsız bilgi dolaşımına neden olabilmektedir. Bunun yanıltıcı unsurlar oluşturarak daha büyük yanlışlıklara gidilme tehlikesi düşünüldüğünde doğrulamaya ihtiyaç duyulmaktadır. Yazılı ve görsel birçok içeriğin nasıl analiz edilerek doğrulanabileceği çalışmada yer almaktadır.

Çalışmada doğrulama temelleri şu şekilde belirtilmektedir:

"-Afetler ve son dakika haberleri ortaya çıkmadan önce doğrulama için plan ve prosedürleri ortaya koyun.

-Doğrulama bir süreçtir. Doğrulama yolu her gerçekle değişebilir.

-Kaynağı ve sağladığı içeriği doğrulayın.

-Tanıklara, mağdurlara veya yetkili makamlara kaynak olarak güvenmeyin ve söylediklerini tekrar etmeyin. Bu tip sosyal medya hesapları duygu ile dolu, eksik ya da hatalı hatıralar içeren veya sınırlı bakış açısıyla şekillenen, yanlış veya hileli hesaplar olabilir.

-“Bunu nasıl biliyorsun?” ve “Başka neler biliyorsun?” gibi sorular sorarak kaynağın doğruluğunu sorgulayın.

-Diğer güvenilir kaynaklarla fotoğraf ve ses / video kayıtları gibi evraklar da dahil olmak üzere tüm verileri çapraz karşılaştırmaya tutun.

-Kendinize “Doğrulamak için yeterince biliyor muyum?” sorusunu sorun. Kültürel, etnik ve dini karmaşıklıkları anlayacak derecede bilgiye sahip misiniz?

-Ekip üyeleri ve uzmanlar ile işbirliği yapın; yalnız başınıza olmayın."

Kriz anları ve son dakika gelişmelerinde etik ihlallerin oluşması bu doğrulamaları gerekli kılmıştır. Yanlış bilgi ile manipülenin mümkünlüğü gibi onu doğrulamanın da mümkün olduğu ve nasıl bir yol izlenmesi gerektiği belirtilmiştir. İlk elden çıkan herhangi bir görüntü bile kolaylıkla işlenebilmekte ve tekrardan internet ortamında servis edilebilmektedir. Böyle durumlar da tedirginliği, korku ve paniği artıracak yahut yanlış bilgiler ile yanlış yönlendirmeler oluşturabilecek niteliktedir.

Türkiye'de de doğrulama platformlarına olan ihtiyacın belirginleşmesi ile birlikte teyit.org ve benzeri oluşumlar varlık kazanmıştır. Ülkemizdeki internet kullanım oranları da düşünüldüğünde haber ve içerik analizlerinin gerekliliği ve doğrusallığı önemli konular haline gelmektedir. Şef editörlüğünü aynı zamanda Doğrulama El Kitabı'nın da Türkçe yayın editörü olan Mehmet Atakan Foça'nın üstlendiği platform içerik analizlerinde bulunarak doğrusallıklarını kullanıcılar ile paylaşmaktadır.

Platformun resmi web sayfasında yer alan açıklamada "teyit.org yaygın bilinen yanlışlardan, sosyal medyanın gündemine oturan şüpheli bilgilere, yaygın medyanın gündeme getirdiği iddialardan, şehir efsanelerine birçok alanda doğrulama yaparak okurun süzgeçten geçirilmiş bilgiye ulaşması için çalışıyor.teyit.org böylece birincil haber kaynağı olarak interneti kullanan yurttaşların ve sivil toplum örgütlerinin çevrimiçi platformlarda doğru bilgiye ulaşmasını sağlamak, eleştirel düşünme alışkanlığını ve doğru bilgiye ulaşma bilincini kazandırmayı amaçlıyor. Medyaya olan güvenin giderek azaldığı, kutuplaşmanın yaygınlık kazanarak derinleştiği son günlerde teyit.org'un özellikle kriz anlarında, şüpheli içerikleri doğrulama ve analizlerini yayınlama, eleştirel düşünme ve kaliteli haber ve içeriğin üretimine katkı sağlamak için faaliyet göstermesinin hayati krizleri ve çatışma ihtimallerini minimize edeceğine inanıyoruz" denmiştir (<https://teyit.org/> Erişim Tarihi: 25.01.2019).

Kriz zamanlarında medyanın görevi hassas, işi zordur. Bu dönemlerde medya işleyişi itibariyle görev ve sorumluluk bilinci ile hareket etmek durumundadır. Ancak medya çalışanlarının toplumun yanı sıra medya patronlarına, medya patronlarının da iktidara yönelik sorumlulukları hareket alanlarını etkileyebilmektedir.

Medyanın her zaman için objektif şekilde olayları yansıtması ve taraflılıktan uzak durması gerekliliği düşünüldüğünde, birtakım etik sorunlardan söz etmek mümkündür. Kriz haberciliği çerçevesinde, etik sorunlardan kaçmak çok kolay olmasa da uzak durmak mümkündür. İktidar yahut muhalefet kanatlarına yakın bir habercilik anlayışı gütmek etik ilkelere ters düşecektir. Bu yönde bir politikanın yararlı bir bilgilendirme içermeyeceği de aşikârdır.

Gezi Parkı olaylarında sosyal medya yoğun şekilde kullanılmıştır. Bu durum özellikle ana akım medyanın eleştirilmesinin de bir sonucudur. Medya bu dönemde, taraflı olmakla, oto-sansürle çokça eleştirilmiştir. Olayları gerekli şekilde yansıtmadığı söylenen medya kanalları eylemler sırasında da sosyal medyada da konu olmuştur. 15 Temmuz sürecinde ise daha farklı bir durum söz konusu olmuştur. Hem geleneksel medya hem yeni medya bir bakıma iç içe geçerek kritik görevler üstlenmiştir. Sürecin yönetilmesi açısından kritik sınavlardan geçen medya çalışanları aynı zamanda başarılı habercilik örnekleri de oluşturmuştur.

Her iki kriz döneminde de, medya önemli sınavlardan geçmiştir. Kriz haberciliği örneklerinde yaşanan kimi etik sorunlar bu dönemlerde de görülmüştür. Habercilik görevi ve bilinci doğru sağlandığında, toplum açısından da olumlu yansıma bulması muhtemeldir.

Toplumun gözü kulağı olan medyanın işleyişi bu noktada da önemlidir. Doğru ve gerektiği ölçüde bilgilenen toplum da bu bilinç ile hareket edecektir. Kriz dönemlerinde medyanın bu bakımdan etik unsurlara uygun bir politika izlemesi gerekmektedir.

Yeni medyanın da gelişim göstermesi ile, haberin yer aldığı mecralar da çeşitlilik kazanmıştır. İnternet siteleri, sosyal medya hesapları medya kuruluşlarının da kullandığı alanlar olmuştur. Ancak bu gibi alanlarda geleneksel medyadan farklı olarak kullanıcılar da söz sahibi olabilmektedir. Ayrıca anlık olarak yapılacak bir yanlış saniyeler içinde fark edilse dahi yüzlerce kişi ile etkileşimde bulunacağından daha farklı sonuçlar doğurabilecektir. Bu hassasiyet ile medyanın oto-kontrol sağlaması gerekmektedir.

Anlık bilgi servis etmek kriz dönemleri ile birlikte oldukça kritik ve zor hale gelmektedir. Bu yönden, gelişim gösteren doğrulama platformları da günümüzde önem kazanmıştır. Kriz dönemlerinde algı yönetimi gibi amaçlar özellikle internet ortamında görülebilmektedir. Çok başka bir zamana ait bir görselin kullanıcılar arasında yayılması ile içerisinde bulunan olaylara ait farklı algılar oluşabilmektedir.

İnsan var oldukça krizler, krizler var oldukça kriz haberciliği, kriz haberciliği var oldukça da etik sorunlar ve bu kavramlar var olacaktır. Bu yönetilmesi güç alanda etik ilkeler göz önüne alınarak hareket edilmesi, mesleki ve ahlaki değerlerin karşılık bulması demektir. Aksi bir durumdan söz etmek habercilik açısından da insani değerler açısından da uygun olmayacaktır.

Gezi Parkı olayları ve 15 Temmuz Darbe girişimi gibi kriz haberciliği örneklerinde krizi yönetmek kadar krize malzeme olmamak da önemlidir. Hassasiyet içeren dönemlerdeki korku ve panik atmosferine medyanın hizmet etmemesi gerekmektedir. Tarafsız ve etik ilkeler çerçevesinde, kamuoyunu gerekli şekilde bilgilendirmek asli görev olmalıdır. İşte bu kamuoyunu bilgilendirme görevi ve bilinci ile hareket eden medya çalışanları buna istinaden de seçici davranmak durumundadır.

Bir kaos ortamı düşünüldüğünde bilgi akışının ne denli sağlıklı gerçekleşebileceği bellidir. Bu durumda sorumluluk sahibi medya olacaktır. Kaynaklar ile doğrulayıcı bilgilere erişim sağlanabilmesi, yaşanan panik ortamının körüklenmemesi adına son derece önemli olacaktır. Kriz idaresinin iyi yapılması hem yayıncılık hem de habercilik pratiklerinin iyi sağlanması ile mümkündür.

İletişim ağlarının genişlemesi, internetin yaygınlaşması ve sosyal medya platformlarının artış göstermesi ile bu mevcut durumlar hem daha kolay hem daha zor hale gelmiştir. İletişim imkanları açısından sonsuz bir erişim ve kapasite alanının oluşması, anlık haberleşme ve bilgi paylaşımının önünü açarken asılsız, yanlış, manipüle edici bir çok içeriğin de internet ortamında dolaşmasının önünü açmıştır. Hem medya yapılanmalarının indiği internet sahası hem de kullanıcıların içerik ürettiği bu alan özellikle kriz dönemlerindeki kullanımı ile yönlendirici olmaktadır. Bu konuda ortaya çıkan doğrulama platformları ne var ki doğru bilginin analizini sağlayabilmektedir.

Kriz dönemlerinde toplum olarak bir sınavdan geçilmektedir. Bunun en büyük tanığı ve aksettiricisi olan medya, kriz anları ve etik ilkeleri doğrultusunda işleyiş göstermek durumundadır. Aksi bir durum ne mesleki, ne ahlaki, ne de insani değerlere uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

Adaklı, G. (2010). Gazetecilik Etiğini Belirleyen Yapısal Unsurlar: Mülkiyet ve Kontrol Sorunu. Televizyon Haberciliğinde Etik, Ankara: Fersa Yayıncılık, 61-96.

Andén-Papadopoulos, K., & Pantti, M. (2013). Re-Imagining Crisis Reporting: Professional Ideology Of Journalists And Citizen Eyewitness Images. Journalism, 14(7), 960-977.

Aslan, E.; Tavşancıl, E. (2001). İçerik Analiz ve Uygulama Örnekleri. İstanbul: Epsilon.

Ayan, İ. (2016). Kriz Yönetimi, Şirketlerin Kriz Dönemlerinde Yeni Medya Kullanımı. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Ayhan, B. (2008). Olaganüstü Durumlarda Toplumsal Dayanışma Ve Bütünleşmeye Basının Katkısı: Milli Mücadele Dönemi Türk Basını. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (19), 75-99.

Balcı, E. V. (2017). Kültürel Farklılıklar Ekseninde İnternet ve Haber. Konya: Litaratürk Yayınları.

Banar, S. (2006). Türkiye'de Haber Verme İşlevinin Kişilik Hakları Ve Etik Yaklaşımına Değerlendirilmesi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (15).

Başbuğ, İ. (2016). 15 Temmuz Öncesi Ve Sonrası, Ahmet Hakan'la Tarafsız Bölge Röportajı Ve Yeni Sorular.

Bilgiç, E.E.; Kafkaslı, Zehra. (2013). Gencim, özgürlükçüyüm, ne istiyorum?: #direnceziparkı Anketi Sonuç Raporu. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Cankaya, Ö., Köksalan, E. (2004). Günümüz Televizyon Haberciliğinin Sunuş Biçimlerinin Haberin Değeri ve Habercilik Üzerindeki Etkileri: Üniversite Öğrencilerinin Televizyon Haberlerini Okuma Biçimleri. Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi, (1).

Chadwick, R. (2011). Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar. Ayrıntı Yayınları.

Chibundu, I. S. & Ishak Md S. A. (2013). A Comparative Analysis of Crisis Reporting in the Malaysian and Nigerian Newspapers. GSTF International Journal on Media & Communications(JMC), Sayı.1 No:1.

Chomsky, N. (1993). Medya Denetimi. (Çev. Şen Süer). İstanbul: Tüm Zamanlar Yayıncılık.

Covello, V., & Sandman, P. M. (2001). Risk communication: evolution and revolution. Solutions to an Environment in Peril, 164, 178.

Çakır, M. (2016). Türkiye’de Muhafazakâr Medyanın Sosyal Hareketler Karşısındaki Tutumu:Gezi Parkı Örneği. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çakır, V. (2014). Kriz İletişimi Teorileri. Konya: Literatürk Academia Yayınları.

Çalışır. G. (2009). Küreselleşmenin Ortaya Çıkardığı Olayların Türkiye'deki Televizyon Haberlerine Yansımaları. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

Çaplı, B. (2002). Medya ve etik. İmge Kitabevi.

Çaplı, B. & Taş, O. (2009). Kriz haberciliği, Televizyon Haberciliğinde Etik.

Çelenk, S. (2010). Kadınların Medyada Temsili Ve Etik Sorunlar. Televizyon Haberciliğinde Etik, 229-236.

Çelik, H. & Ekşi, H. (2008). Söylem analizi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 1: 99-117.

Çığ, Ü. & Çığ, E. Ç. (2011). Haber endüstrisi ve gazetecilik etiği. İş Ahlakı Dergisi, 4(8), 25-60.

Çınar, M. (2013). Habercilik ve Nefret Söylemi. Medya ve Nefret Söylemi Kavramlar Mecralar Tartışmalar, İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.

Çınarlı, İ. (2016).Kriz İletişimi. Beta Basım Yayım.

Çil, S. (2007). Televizyon Haberlerinde Etik: Karşılaştırmalı Haber İçerik Analizleri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Ve Sinema Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Dedeoğlu, S. G. (2013). Demokrasi Kültürünün Oluşmasında Yazılı Basının Rolü, Sorumluluğu Ve Haber Etiği: 2011 Yılı Türk Yazılı Basınından Örnekler Işığında Bir İnceleme. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

Değer, K. (2017). Olağanüstü Durum Haberciliğinin Atatürk Havalimanı Terör Eylemi Üzerinden İncelenmesi, Trt Akademi.

Demir, S.T. (2016). 15 Temmuz Darbe Girişiminde Medya. Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı.

Demir Yaleze, H. (2014). Kriz Yönetiminde Sosyal Medya'nın Kullanımı Üzerine Bir Analiz: Taksim Gezi Parkı Olayları Örneği. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Anabilim Dalı.

Demiroğlu, H. (2012). Kriz Haberciliği Bağlamında Domuz Gribi Haberlerindeki Panik Unsurların Belirlenmesi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Diyaroğlu, B. N. (2011). Kriz İletişiminde Medya Yönetimi Ve 2009 Türk Hava Yolları Krizi Ve 2001 Amerikan Havayolları Krizi Karşılaştırmalı İncelemesi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Duğan, Ö. (2018). Sosyal Medya Kaynaklı Krizlerin 'İmaj Restorasyon Teorisi' Açısından Örnek Olaylar Üzerinden İncelenmesi. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (29), 293-313.

Duman, M.Z. (2017). 15 Temmuz Askeri Darbe Girişiminin Sosyolojik Okuması. Akademik Gözünden 15 Temmuz, Darbe Taammüden Öldürür. Kadim Yayınları.

Dursun, Ç. (2010). Kadına Yönelik Şiddet Karşısında Haber Etiği. Fe Dergi, 2(1), 19-32.

Düzgün, Ö. (2013). Türkiye'de Medya Etiğine Bakış: Bir Alan Araştırması.

Eralp, N. E. (2018). Yeni Medyada Haberin Sunuluş Biçimine Bağlı Etik Sorunların İnternet Haber Sitesi Okuyucuları Üzerinden İncelenmesi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Erdoğan, M. (2017). 15 Temmuz Darbe Girişimi Sonrası Basında Sivil Toplum-Demokrasi Algısı. İstanbul: Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdoğan, İ. (2007). Televizyon, Denetim ve Medya Etiği Üzerine. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Ratem Dergisi.

- Erdoğan, İ. & Alemdar, K. (2010). Öteki Kuram. Ankara: Pozitif Matbaacılık.
- Eren, E. (2010). Toplum Medya Ve Etik, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Ersoy, M. (2014).Kriz döneminde habercilik: Soma.
- Ertem, C. & Esayan, M. (2013). Dünyayı Durduran 60 Gün. Nesil Basım Yayın Gıda Ticaret ve Sanayi A. Ş.
- Evers, H. (2010). Medya Etiği. Televizyon Haberciliğinde Etik, Ankara: Fersa Yayıncılık, 45-59.
- Fırat, D. (Ed.). (2014). Sokağın belleği: 1 Mayıs 1977'den Gezi direnişi'ne toplumsal hareketler ve kent mekânı. Dipnot Yayınları.
- Fırat, H. (2016). 24 saat: 15 Temmuz'un kamera arkası. İstanbul: Doğan Kitap.
- Genç, A. (2016). Televizyon Haberlerinde Görsel Metin Etiği. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Genç, F. (2008). Kriz iletişimi: Marmara depremi örneği. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 5(3), 161-175.
- Geray, H., Aydoğan, A. (2010). Yeni iletişim teknolojileri ve etik. Televizyon Haberciliğinde Etik, Ankara.
- Girgin, A. (2003). Yazılı Basında Haber Ve Habercilik "Etik".i. İstanbul: İnkılap.
- Gökçe, O. (2001). İçerik Çözümlemesi Teori – Metod - Uygulama. Konya: Sel-Ün Yayınları.
- Göker, G. & Doğan, A. & Demir, M. (2009). Basın ve Siyaset İlişkisi Kıskaçında Haberde Tarafsızlık İlkesi, FÜ İletişim Fakültesi, I. Ulusal Medya ve Etik Sempozyumu.
- Gülgün, B. S. (2011). Halk Sağlığı Krizlerinde Kriz İletişimi Ve Kriz Haberciliği: Örnek Olay A/H1N1 (Domuz Gribi) Pandemisi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Güngör Fırat, D. (2011). Kriz Dönemlerinde Televizyon Yayıncılığı, Ankara: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzmanlık Tezi.

Gürel, N. (2008). Gazetecilik Meslek İlkeleri ve Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi, Türkiye'de Bireysel Silahsızlanma ve Şiddet Haberleri yerel Medya Semineri: Kasım:2008- Antakya: Bildiriler (s.13-14). İstanbul: Umut Vakfı Yayınları.

Horoz, T. (2013). Türkiye'de Televizyon Haberleri. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

Işıklar, H. C. (2012). Kuramdan Uygulamaya Profesyonel TV Haberciliği. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

İnal, M.A. (1996). Haberi Okumak. İstanbul: Temuçin Yayınları.

İnceoğlu, Y. (2013). Küresel Habercilik ve Söylem. Derin Yayınları.

İşçibaşı, Y. (2011). Televizyon Haberciliğinde Etik Bağlamında Özel Yaşam Kavramı. Elazığ: II. Medya ve Etik Sempozyumu.

Jensen, J. (1997). Vernon. Ethical Issues in the Communication Process.

Karasar, N. (1995). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: 3A Araştırma Eğitimi Danışmanlık Ltd.

Kardan, B. (2015). Medyada Haber Etiği Ve Bir Siyasi Haber İncelemesi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Kaya İlhan, Ç. (2019). Televizyon Haberciliğinde Yeni Medyanın Kullanımı: Whatsapp İhbar Hattı. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

Kaya, Z. (2018). Yeni Medyaya Geçiş Sürecinde Ajans Haberlerinin Yapısal Dönüşümü (Anadolu Ajansı Örneğiyle). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

Kayış, C. (2016). Kriz Yönetiminde Sosyal Medya: Karşılaştırmalı Örnek Olay İncelemesi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Koçak, A. & Arun, Ö. (2006). İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu.

Kollektif, (2013). Gezi Parkı Olayları: İnsan Hakları Hukuku ve Siyasi Söylem Işığında Bir İnceleme. İstanbul: Bilgi Üniversitesi.

Küçüközyiğit, U. (2014). Haber Üretim Sürecinde ‘Haber Kararı’ ve Karar Aşamasında Öne Çıkan Faktörler. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

Leisinger, K.M. (2000). İşletme Etiği, Çokuluslu Şirketler ve Gelişmekte Olan Ülkeler. Etik ve Meslek Etikleri, 75:102.

Nuran, M.B. (2015). Geleneksel Medya Ve Yeni Medya Etkileşiminin Gezi Parkı Gösterileri Bağlamında İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi.

Onay Çöker, D. (2016). Paul Ricoeur Felsefesinin Habercilik Pratikleri Bağlamında Etik Olanakları. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Doktora Tezi.

Örs, F. (2010). Küresel Medya Ortamında Yaşanan Etik Sorunlar Ve Uluslararası Düzenlemeler Ethical Problems And International Regulations In Global Media Environment. Journal of Yasar University, 20(5), 3443-3452.

Özden, B. (2017). Ulusal Ölçekli Felaketlerin Basında Yansıma Biçimleri: Güney Kore Gemi Kazası Ve Türkiye Soma Maden Kazası Örnekleri. İzmir: Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Özyal, B. (2016). Tık Odaklı Habercilik: Tık Odaklı Haberciliğin Türk Dijital Gazetelerindeki Kullanım Biçimleri. Global Media Journal TR Edition, 6(12), 273-301.

Palabıyıkoglu, R. (1997). Medya ve şiddet. Kriz Dergisi, 5(2).

Poyraz, B. (2002). Haberler ve Haber Programlarında İdeoloji ve Gerçeklik. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Renn, O., & Levine, D. (1991). Credibility and trust in risk communication. In Communicating risks to the public (pp. 175-217). Springer, Dordrecht.

Rigel, N. (2000). İleti Tasarımında Haber. İstanbul: Der Yayınları.

Sandman, P. (1987). Risk Communication: Facing Public Outrage. EPA J, 13:21.

Schneider, W., Josef, R. P. (2000). Gazetecinin El Kitabı, çev. Işık Aygün, Ankara: Konrad Adenauer Vakfı Yayınları.

Sine, R. (2017). Alternatif Medya ve Haber: Toplumsal Hareketlerde Habercilik Pratikleri. Literatürk Academia.

Şahin, S. Z. (2013). Kentli Ve Mekânsal Bir Protesto Hareketi: Taksim Gezi Parkı Olayları. Yerel Politikalar.

Şahinsoy, K. (2017). Kriz Yönetimi Açısından Geleneksel Ve Sosyal Medya (1999 Marmara – 2011 Van Depreminin Analizi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Tamer Gencer, Z. (2011). Sosyal Mecra Kullanımının Medyanın Etik İlkeleri Bağlamında İncelenmesi. Elazığ: II. Medya ve Etik Sempozyumu.

Tan, A. (2019). 15 Temmuz Darbe Girişiminde Medya. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo, Televizyon Ve Sinema Anabilim Dalı İletişim Bilimleri Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Tekinalp,Ş. & Uzun, R. (2013).İletişim Araştırmaları ve Kuramları. Beta Basım Yayım.

Temiztürk, H. (2012). Türk Medyasında Olağandışının Haberleştirilmesine Etik Bağlamda Eleştirel Bir Yaklaşım. Atatürk İletişim Dergisi, (3), 39-54.

Tokgöz, O. (1994). Temel gazetecilik. İmge.

Tonak, A. (2009). Krizi anlarken. Çalışma ve Toplum, 1, 29-44.

Topsakal, T. (2018). Tüketim Toplumu Bağlamında Yeni Medyada Haber Olgusu Ve Haberin Metalaşması. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

Tozkoparan, Y. (2013). Gezi Parkı Olaylarının Türk Basınında İşlenişi Ve İçerik Analizi (29 Mayıs-20 Haziran 2013) Tarihleri Arası, Yüksek Lisans Tezi.

Türkkol, F. (2019). Alternatif Haber Dili Arayışları: Barış Gazeteciliği Ve Hak Haberciliği Perspektifinden Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Haberleri. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

Uluç, G. (2003). Türk Medyasında Etik Sorunlar: Örnek Olaylar ve Öneriler. S.Soyal (Ed.). I. Ulusal Uygulamalı Etik Kongresi Kitabı: Ocak 2003- Ankara: Bildiriler (s.312-334). Ankara: ODTU Yayını.

Ünal, R. (2017). Yeni Medyada Yeni Habercilik ve İş Modeli Arayışları: Medyascope Örneği. Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi, (26), 83-107.

Ünlüer, A. O. (2016). Ana Akım Medyada Haberler: Televizyon Ve Gazetelerin Haber Seçimleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 9(2), 138-158.

Ünlüer, A. O. (2006). Medyada Etik Söylem Ve Medya Etiğini Biçimleyen Temel Belirleyiciler Üzerine Bir Değerlendirme. Küresel İletişim Dergisi, 2, 1-15.

Vardal, B. (2015). Yeni Medya ve Etik. International Multilingual Academic Journal Vol. 2, No. 1.

Vural, İ.K. (2006). "Kriz Haberciliği ve Haberci Kişilik Olarak Anchor- Sinagog, HSBC Bankası ve İngiliz Konsoloslughuna Yönelik Gerçekleştirilen Terör Eylemlerine İlişkin Bir Değerlendirme" Terörün Görüntüleri Görüntülerin Terörü, (ed: Orhan Gökçe-Uğur Demiray), İstanbul: Çizgi Kitabevi.

Yağbasan, M. (2009). Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve Etik Sempozyumu, "Bildiriler".

Yağbasan, M. & Çetindağ Süme, G. (2011). Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi II. Medya ve Etik Sempozyumu, Medya-Kültür İlişkisinde Etik. "Bildiriler".

Yaylalı, H. (2009). Televizyonla Değişen Haber Kavramı, Habercilik Ve Etik. Elazığ: I. Ulusal Medya ve Etik Sempozyumu.

Yazar, S. (2016). Etik İhlaller Ve Nefret Söyleminin Yeniden Üretilmesinde Sosyal Medyanın Rolü: Özgecan Aslan Cinayeti Örneği. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Yıldırım, B. (2015). İçerik Çözümlemesi Yönteminin Tarihsel Gelişimi Uygulama Alanları ve Aşamaları. İletişim Araştırmalarında Yöntemler, 105-153.

Yurdigül, Y. & Yüksel, H. (2012). Gazeteciliğin Dönüşümü: Yeni Medyaya Entegrasyon Sürecinde Değişen Habercilik Pratikleri. Akdeniz İletişim, (18).

Yurdigül, Y. & Zinderen, İ. E. (2012). Yeni Medyada Haber Dili (Ayşe Paşalı Olayı Üzerinden Geleneksel Medya Ve İnternet Haberciliği Karşılaştırması). The Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 2(3), 81-91.

Yücesan, M.K. (2015). 3 Temmuz 2011 Sürecinde Kriz Haberciliği Ve Futbol Kulüplerine Etkisi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Genel Gazetecilik Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

